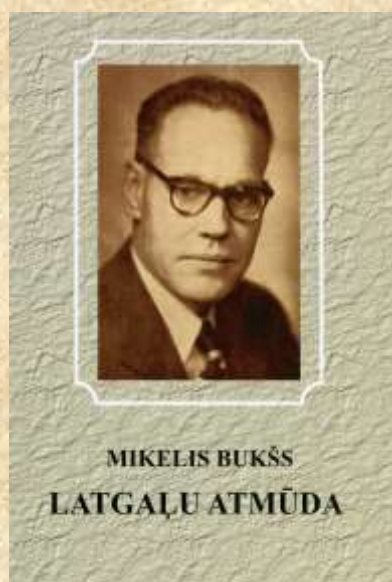

Maruta
Latkovska

Ar mani LATGOLA tai runojās

(50 personeibys,
kuru dorbi i atzinis
lai dzeivoj puori laikam)

Izdavumā izmontuotys personeibu fotografejis nu interneta vītņis literatura.lv, žurnala „Dzeive”, kai ari nu Latgolys Kulturviesturis muzeja kruojuma.

Taipoš izmontuotys fotografejis i viestuļu fragmenti nu M.Latkovskys personeiguo kruojuma, kai ari juos atminis par tikšonūs i/voi intervejis ar: J.Cybuļski, L.Latkovski, S.Škutānu, J.Klīdzieju, A.Spuogi, F.Zepu, K.Strodu, A.Rubeni, V.Viļčuku, B.Martuževu, V.Tenču-Goldmani, V.Celeitāni, V.Zepu, E.Kalvāni, O.Matvejānu, O.Stankeviču, B.Kravalis, O.Breidaku, V.Valeini i O.Kūkuoju.

Taipoš iklauti S.Svikšys apkūpuotī materiali par V.Tenču-Goldmani, S.Belkovski i „Vietējās Latgales Avīzes” puslapeņā „Byusim vītejī” publicātī materiali par personeibom i jūs citati. S.Svikšys makets i vuoka dizains..

Kvadratkodi generāti vītņē presence.lv

Kvadratkodūs iklauta papyldu informaceja par personeibom nu vītņem:

literatura.lv,

lakuga.lv,

vestnesis.lv,

enciklopedija.lv,

rezeknesnovads.lv,

rezeknesbiblioteka.lv,

balvurcb.lv,

Ludzasbiblioteka.lv,

Latgalesdati.lv

replay.lsm.lv i lsm.lv

katolis.lv

Itymā izdavumā gaismā calti divi Juoņa Klīdzieja dorbi: stuosts „Sapuļce pi Kolumbejis upis”, kas publicāts žurnalā „Dzeive” 1970. gada 101. numerī), i tāluojums "Es saredzieju tū uperi..." (Aleksandra Batnis pīmiņai), kas publicāts „Tāvu zemes kalendarā” 1969.godā).

SATURS

Īvodvuordi: M.Lakovska. S.Svikša – 3. lpp

Daži citati i kolažys – 4. lpp

Stōsts „Sapuļce pi Kolumbejis upis” (J. Klīdziejs) – 5.lpp

Andrivs Jūrdžs – 11. lpp

Juoņs Cybuļskis – 12. lpp

Vladislavs Luocs – 13. lpp

Nikodems Rancāns – 14. lpp

Fraņcs Trasuns – 15. lpp

Kazimers Skrynda – 16. lpp

Fraņcs Kempis – 17. lpp

Konstaņce Daugule-Kempa – 18. lpp

Mikeļs Bukšs – 19. lpp

Jurs Placinskis – 20. lpp

Leonards Latkovskis – 21. lpp

Norberts Trepša – 22. lpp

Stanislavs Škutāns (MIC) – 23. lpp

Jezups Grišāns (MIC) – 24. lpp

Ontons Rupaiņs – 25. lpp

Juoņs Klīdziejs – 26. lpp

Jezups Leļs – 27. lpp

Ontons Dzeņs – 28. lpp

Aļberts Spuogis – 29. lpp

Fraņcs Zeps – 30. lpp

Marija Andžāne – 31. lpp

Konstantins Strods – 32. lpp

Juoņs Silkāns – 33. lpp

Arturs Tālivaldis Rubenis – 34. lpp

Aloizejs Broks – 35. lpp

Jezups Kindzuļs – 36. lpp

Meikuls Apeļs – 37. lpp

Valereja Seile – 38. lpp

Juoņs Turkopuļs – 39. lpp

Bronislavs Spūļs – 40. lpp

Pīters Strods – 41. lpp

Rozaleja Tabine – 42. lpp

Stepuons Seiļs – 43. lpp

Bronislavs Valpitrs (MIC) – 44. lpp

Marta Skuja – 45. lpp

Viktors Mundurs – 46. lpp

Stanislavs Belkovskis – 47. lpp

Valerijans Viļčuks – 48. lpp

Bronislava Martuževa – 49. lpp

Veronika Tenča-Goldmane – 50. lpp

Valentina Celeitāne – 51. lpp

Veneranda Zepa – 52. lpp

Emileja Kalvāne – 53. lpp

Ontons Matvejāns – 54. lpp

Ontons Stankevičs – 55. lpp

Osvalds Kravaļs – 56. lpp

Ontons Breidaks – 57. lpp

Vitolds Valeiņs – 58. lpp

Pīters Jurceņš – 59. lpp

Ontons Kūkuojs – 60. lpp

Tāluojums Aleksandra Batnis pīmiņai. J.Klīdziejs – 61.lpp

Vilhelmina Urtāne. Mameņ, Latgaleite – 66. lpp

Par karti „Ar Latgolu sirdī” – 67. lpp

Ar mani Latgola tai runojās...

Nu 20. godu symta latgalīšu...

Itei mums varātu byut taida nalela kūpā saīšona, kurys vajadzeibu maņ īrūsnyuoja žurnalā "Dzeive" dabuotuo Juoņa Klīdzēja apcere "Sapuļce pi Kolumbejis upis". Ari ūtrais te atrūnamais juo roksts "Upers par bruolim" itū vieleišonūs viņ pastyprnyuoja. Autora teksti mani pajēme ar sovu prasmeigū laikmeta nūtykumu tālujumu i syltū ciļvieceibu. Sajiemu taidu eistyn emocionalu Latgolys viesturis stuņdi!

Deļkuo taišni itūs 50 cylvākus asu izlasejuse? Vysvaira jau laikam partū, ka gribīs jīm pasaceit paļdis par kūpā byušonu caur jūs rokstim, stuostim, romanim, dzejis ailem, par jūs variešonu byut pi svareigūs latgalīšu rokstu volūdys vaicujumu ari niu, ite i tagad. Cauri laikim.

Niu eistyn ir juodora vyss īspiejamais, lai mes, latviši, ari iz prīšku varātu saceit, ka mums ir divejis rokstu tradicejis. Bet tys varēs tai byut viņ tod, ka mes, latgalīši, sovā rokstu volūdā nabyusim analfabeti.

Itūs 50 personeibu īspaidis munā dzeivē ir bejs taidis, ka tu, ciļvieceņ, saprūti - ir lītys i nūtikšonys, aiz kuru tu i grybādams navari aiztaiseit durovu i pījimt, ka tovā dzeivē jūs nabyutu bejs... ka tu nikuo naesi zynuojs par talan̄teigūs literatu Viktora i Martys Munduru tragiskū liktini, nikuo naesi dzierdiejs par monsiņjora Nikodema Rancāna altruista dobu, kod jis vysus sovus spākus veļteja Latgolys jaunuotnis izgleituošonai, ka naesi skaitejs Konstaņcis Daugulis eseju pierleišu, nikuo naesi dzierdiejs nu vīnreizejuo stuostnīka viļānīša Viļčuku Valerijana... Partū ari atguoja itei dūma – pasadaleit. Jemit par lobu!

Maruta Latkovska, žurnaliste

...21. godu symta latgalīšim

Kai nu sieklenis izaug kūks, tai nu vīnys mozys kūpdūmys cytā projektā izauga itys izdavums, kas atsašķir nu cytu ar tū, ka maņ kai filologei deve breineigu īspieju pakuartuot latgalīšu literaturys zynuošonu plaukteņu, kurā ari maņ vėl ir daudz nazynomuo. Pi tam projekta siekleņu sadeidzēja gryba, lai byutu koč nalela izlase ar Latgolys izcylūs personeibu citatim. Niule tī byus – koč tik daudz i koč nu 50 latgalīšu.

Lelū paļdis soku Marutai Latkovskai, ka deve īspieju nu cyta skotu punkta pasavērt iz juos atlaseitūs personeibu i iz latgalīšu literaturys viesturi kai taidu. Juos dzeivis pīredze, personeigī kontakti, sarunys i žurnalistis dorbā pīdzeivuotais ir atseviška dzeisla Latgolys īpazeišonā. Jau 2015.godā autoru kolektiva izveidotajā kartē "Ar Latgolu sirdī" (Maruta tī beja atbiļdeiga par personalejom) ir 100 personeibys. Tai ka mums eistyn ir iz kuo atsavērt i smeļt spākus, i dorbā vėl plynys rūkys.

Itamā reizē, redigejūt, papyldynojūt informaceju ar citatim nu pošys filologa i žurnalista radūšuo dorbā kruojumu, taisūt kvadratkodus (tī aizvess iz kaidu plošuoku rokstu par kotru personeibu), beidzūt īsadziļinuoju jūs veikuma lelumā i teišam ar apbreinu niule verūs iz jūs tūlaik saryupātuo.

Dzeivis stuosti, viesturiskys līceibys, volūdys pērlis i latgalīša dvēselis atspeidums daiļdorbus – tei ir ari niu moz zynomuo boguoteiba, par kuru juorunoj! Latgolai ir sovs viesturis stuosts, latgalīšim ir sova literatura, volūda, kuru kūpušys i sorguojušys uzjiemeigys personeibys vysaidūs laikūs. Jī ir paraugs, cik daudz var sasnīgt, kod latgalīts iztaisnoj muguru. Pasateicūt jīm, sasaglobuojušys unikalys līceibys, kas ari ir tys pamats, kuru pietejūt, atrast sevi palykušajim i jaunajim latgalīšim.

Viesturis rots jau samaļs kuortejū symtgadi, bet redzim, ka ari pyrms 100 godu beja leidzeigys problemys, cylvāku tykumi i natykumi. Tikai īspiejis ir cytys – leluokys, myusu seņčim nabejušus – gon palaist vysu zudeibā, gon saglobuot i popularizēt globali.

Niule vuords 21. godu symta latgalīšim – myusim, tom jaunajom atlasem, iz kuru turēja nūceju (cereibu) pyrms 100 godu. Lai kotrs sadzieržam sevī seņču bolsu, kas dareitu myusus styprus tehnologeju laikmatā. Lai myusim izadūd vyss lobais!

Skaidreite Svikša,
apkūpuojuma redaktore

Senejim rūmīšim beja paruna: "Na augsti myuri, bet dyžoni veiri ir vaļsts sorguotuoji." Itymūs vuordūs dziļā patīseiba. Vysūs laikūs ir bejs tai, ka na tik daudzi tautys vairums, juo fiziskais spāks i drūšsirdeiba, bet gon nadaudzu ituos tautys personeibu gora dyžonums ir bejs tautys eistais styprums.
(Bronislavs Romanovskis)

Napiļneiga ir dzimtinis mīlesteiba, mīļojūt tikai juos kolnus, lejis, azarus, upis, mežus, pļovys, tāva sātu, bet aizmierstūt sovu volūdu.” (Juons Cybulskis)

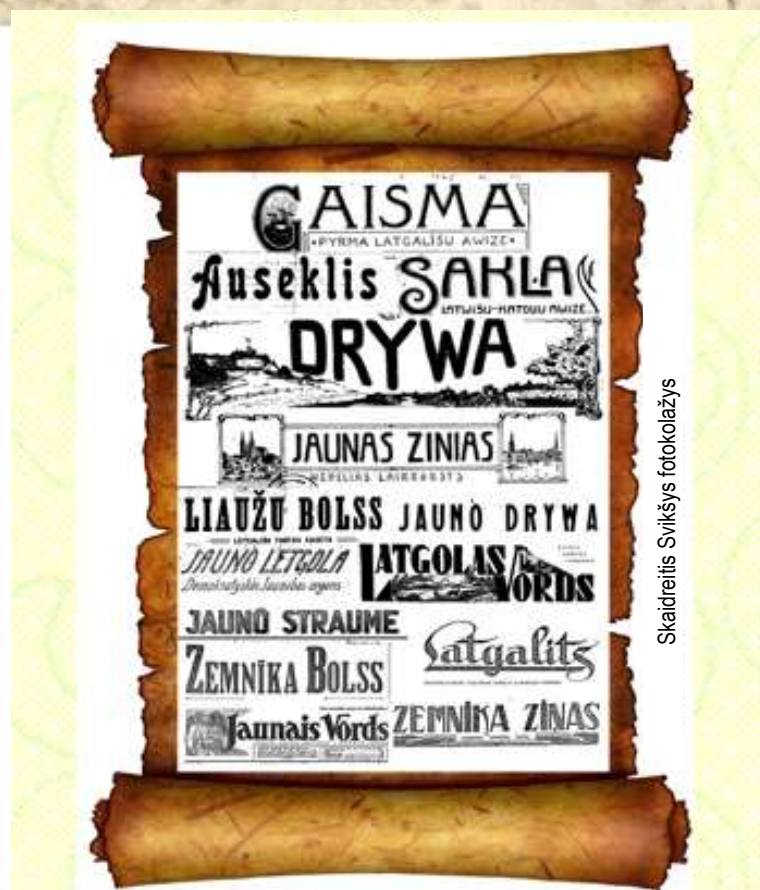
***Izkūpta latgaliskuo sovdabeiba vai-
roj vysys Latvejis gora boguoteibu.
Byus stypra Latgola, stypruoka byus
ari vysa Latveja. (Vitolds Valeins)***

*Saglobuot volūdu i sovū byuteibu var
viņ tī, kuri dzeivoj Latgolā, i na tikai
dzeivoj, bet kurim ir ari lela pošapziņa
i augsts pošvierteibys mārs. Vysa muna
cereiba ir iz Latgolys kulturys darbinī-
ku i studejūšuos jaunatnis. Lai Dīvs
jim paleidz! (Veronika Tenča-Goldmane)*

*Dzymtuo sāta ir kai pasaūļa centrys
- stypruma, iztureibys i mīlesteibys
olūts. (Norberts Trepša)*

“Meklejit sovu eistū vītu dzeivē. Atrūnit kaut kū taidu, par kū jius varātu saceit, ka dzeivojat ar vysu sevi. Atrūnit kaut kū, kas jiusim lyuktu zīdēt nu īkšīnes, nu Jiusu cylvāka dziļuma.” (Juons Klīdziejs)

Atīsmē vysod ir svareiguoka par bejušeibu, bet paziņuoť, ka myus iņteresej tikai reitdīna i nūsaspļaut par bejušū ir oplomi. Atrast balansu vysā itymā ir vīns nu svareiguokūs i gryutuokūs cylvāku aizdavumu. (Osvalds Kravals)

„Sapulce pi Kolumbejis upis” (Juons Klīdziejs)

I.

Aizadūmojam i aizarunojam pi jūs vysu, iz vysaidu viņū pusi – gon aiz godu kolnu, gon aiz okeanu, gon zam zaļūs valānu. Pa vīnam, pa puoram, vāluok jau pruvuokūs pulceņūs jī suoce laseitīs kolna golā, iz kura īlīktuo placa te auga suleigī bārzi, lejuok kļovi i vēl zamuok eglis.

Augusta dīnys piecpušdīnis saulē, vīglā myglā teita, vyzuļuoja Kolumbejis upis straume. Jī beja ap mums i otkon nabeja. Eisom šaltim mes redzējom jūs vaigus i dzierdējom jūs bolsus i otkon naredzējom i nadzierdējom. Tod otkon beja jaunī, kas dasavīnuoja. Reizem atsagrīze tī, kas te beja kaidu strēči ar mums kūpā dūmuojuši. Jī atsasauce nu vysa pasaūla: nu Rēzeknis, Ludzys, Daugovpils, Aglyunys, Leivuona, Kuorsovys, Baļtinovys, Ruguoju, Gaigalovys, Sakstagola, Preiļu voi Kruoslovys. Cyti beja nu Sibirejis. Daudzi īsaroda ari nu tūs vītu, kur kaļneņūs aug prīdis, bārzi i pi tim klusej aizmiersti krysti. Ari nu taidu vītu, kur jīm nav ni krysta, ni cytys kopa zeimis un ap jīm viņ zuole aug voi klusej myužeigs snīgs. Tom vītom pasaulis i vēl dzeivī pat vuorda nazyna.

Daudzi cyti beja nu vītu i zemu vysā pasaulī: nu Zvīdrejis, Vuocejis, Beļgejis, Anglejis, Australejis, Brazilejis, Kanadys i myusu pošu Amerikys.

Kod es soku „mes”, tī mes asam diveji. Ūtrais ir **Jezups Leļs**. Ari ar jū mes nabejom redziejušīs 22 godus. Pymū reizi myužā mes sasatykom Vuocejā, Noietingā, bieglu nūmetnē, kur beja sovs pulks Latgolys ļaužu. Jezupam tūreiz beja 19, i jis beja tikkū tics uorā nu vuocišu giustekņu nūmetnis, slimeigs, savuordzs nu guliešonys iz plykys zemis. Taišni nu gimnazejis jis tics īsaukts vuocu armejis „izpaleigūs” pi zenitartelerejis i beja pīdzeivuojs jau 17 godu vacuumā vysu bumbuošonys i lūžmetieju pļaušonys eļni.

Padzierdiejs, ka Noietingā asūt latgalīšu pulceņš, jis te beja īsarads pavaicuot: „Varbyut ite ir kaidi myusu kuorsavīši?”

Kuorsavīšu nabeja, bet sovus ļauds jis vystik te beja atrads. Juo vaigs beja īkrits i kluss, bet juo acs klīdze jauna cylvāka protestu pret pasaūla najiedzeibu, tamuoz dzierkstēja maklātuoja guņs. Ar šaidu taidu nūmetnis zupu apsasiļdejs i papluonu svuorku dabuojs mugorā, jis suoce kotru dīnu braukt i braukt iz sešdesmit kilometru attuolū universitati.

Vāluok jis puorsacēle dzeivuot iz Eslingenu i piec tuo mes natykom redziejušīs. Jis beja vīns pats svešumā. Ni saimis, ni rodu, ni cytu tyvinīku. Amerikys godūs jis ir nūdybnyuojs saimis dzeivi, audzej dālus i meitu, ir īgivs zynuotniskuo doktora gradu volūdņiceibā, sagatavojūt pietejumu par latgaļu volūdu. Jau vairuokus godus jis ir professors Hovarda universitatē Vašingtonā. Gon latgaļu periodikā, bet vysvaira sovu stuostu i noveļu kruojumā „Ar lukturi”, jis mums vysim saguoduoja vēl ūtru pateikamu puorsteigumu ar tū, ka **Jezups Leļs** ir cīši apduovynuots, psihologiski i stilistiski izkūpts rakstnīks. Ir tikai vīns nūžāluojums, ka jam, taipoš kai daugim cytim, kas aizjimti kasdīnys dorbūs, ir moz laika radeit dailliteraturu. Tūmār jis roksta pamojom kaidu leluoku dorbu, romanu, kas kaidu dīnu ar jaunu tvierīni puorsteigs daugzus. Pa vosoru breivlaikim jis vuica latvīšu volūdu latvīšu jaunīšim gon Mičiganys universitatē Kalamazū, gon jaunīšu vosorys nūmetnēs pa vysu Ameriku.

Tai mes niu sasatykom otkon jaunīšu nūmetnē Oregonā, Kolumbejis upis krostā, kur jis vuiceja latvīšu volūdu. Nu 130 jaunīšu kaidi 5 beja latgalīši. Nu reita pusis mes bejom aizjimti klasēs ar jaunīšim. **Jezups** jīm vuiceja latvīšu gramatiku, volūdys i kompozicejis elementus. Puors stuņdis jis sēdēja zam bārza i lobuoja jūs dūmrokstus. Sovys stuņdis ar jaunīšim es pavadeju runojūt i diskutejūt ar jīm par latvīšu literaturu, kai ari par vysaidom psihologiskom i sociologiskom problemom jūs šudiņdīnys dzeivē, kas pylna ar uorejim uzbrukumim i īškejim mozgim.

Piecpušdīnēs myusim beja breivuoks laiks i mes obeji ar Jezupu staiguojom pa Kolumbejis upis krostim, kas apauguši ar taidim pošim kūkim, kaidi pi upem ir Latvejā. Upis krosti i teciejums cīši atguodynuoja Daugovu pi Kruoslovys, Jersikys voi Kūknesis. Itei sasatikšona ar Jezupu piec nasaredziešonos godu, piec daugzu dorbu i veikumu, piec dzeivuošonys tuolumā nu sovys dzymtuos pusis Latgolys ļaudim, beja kai sasatikšona ar ilgi naradzātu bruoli, rodu, tyvinīku. Beja tai, ka itkai mes byutu otkon dzimtinē, otkon Kuorsovā, Sakstagolā, Rēzeknē, Ludzā, Aglyunā i Reigā. Beja tai itkai dzimtaine byutu ap mums i vysī ļauds runuotu i stuosteitu i ari mes jīm stuosteitu vysu, kas ilgi aizacīts i nūklusāts.

„Sapuļce pi Kolumbejis upis” (Juons Klīdziejs)

Vysi cylvāki, kas Latgolys kulturys dzeivē bejuši i šudiņ ir nūzeimeigi tyka pīmyņāti i puorrunuoti i beja taida sajiuta, ka jī ir kluot, myruši i dzeivī otkon sasa-
puļciejuši dvieseļu sanuoksmē i sasvīž kū-
pā, vīnā Latgolys guņskurā vysu gaismu,
kū radejs Latgolys ceņtīņu, prīcu i bādu
gors dzeivuošonai, reitdīnai, nuokameibai,
cereibai. I ar jim vysim kūpā mes guojom,
atsasādom kolna golā, Menuhys konfereņču
aizmugurē, kur bārzi sovuos lopuos ar vieju
runuojuos par tuolumim, tuolumim...

II.

Ar vysu itū sapuļci esim tai kai lelā eis-
tineibā i vēl leluokā sapynā, īceriešonā. Ari
poši sevī esim nazkaidā naikdīniškā itūs
breižu dzeivuošonā. Gribīs daudz vaicuo-
t vysim. Gribīs dziedēt. Runuotīs gribīs.
Saukt ar vysu spēku i bolsu. Acs slaucēt i
klusēt gribīs. Vyss nūteik reizē. Eistineibys
voi sapynu filma? Gribīs vysam, vysūs i ar
vysu byut.

„Tai ir labi.”

„Icik labi ilgī nav bejs.”

Nazinim, kurs nu mums tū soka. Kaid-
s nu myusu diveju voi nu tūs symtu, kas te ir
nu kurīnis i nazkurīnis.

„Vyss nazkur palik storp bejs i byut,
Storp zemem, tautom i karim,-
Viņ grybātūs atpakaļ tāvzemē tikt
Caur dzeivis voi piecnuovis storim...”

Tei ir **Mareja Andžāne**. Tū pasacejuse,
jei klusi i kautreigi aizbrīn pa zuoli i, iz
šal̄tenis apsastuojuse, nūraun sorkonū uo-
būleņu.

„Pasok, kur gorda ir maizeite malna,
Kur osorom ryugtuma nav?

Kur skaidruokys sirdis, kur teiruokys
jiutys,

Pasok, es aizmiersu jau...”

Fraņcs Kemps sierms, pīleics placūs,
stuov eisu šal̄ti i verās myusūs. **Pīters**
Miglinīks juo krysttāvs. Fraņča dzimšonys
laikā, 1876., **Pīters Miglinīks** vēl beja
spāka i ceinis godūs. **Fraņcs Kemp**s pa-
sper pus sūli iz myusu pusi: „Myusu paa-
dzis draudze cīte i vysu izturēja. Kai byus
ar jums: bez dzimtinis dzeivis, ļaudim, i ce-
ļa maizis... Īsajust tymā vysā nav vīgli. Tu-
ritēs ap drukotū vuordu! Tei ir pajumte i
sāta. Mums par taidu beja avīze „Gaisma”,
tūreiz Pīterpilī.

„Pasoki, bruoleit, kur syltuoka saule...”

I juo vaira te nabeja. Voi kaidz zyna juo
kopa vītu? Koč kur Sibirejā? [*1991.godā at-
vasts nu Tomskys Sibirejā i puorapglobuots Ludzys
nūvoda Zviergzdinis kopūs.]

„**Mikeļs Bukšs** ir sarakstejs lelu dorbu
par **Fraņci Kempu**. Monografeju.”**
[**2016.godā izīt Sandrys Ūdris i Juoņa Ryučāna
romans „Aizlauztais spaitis” ar Fraņča Kempa dzei-
vis atspīdynuojumim.]

„Ka jau Bukšs tū ir darejs, tod itei
gruomota dūs vysu i pylnu ainovu par dzej-
nīku, ceineituoju, viesturnīku, politiki
Fraņci Kempu i dzimtinis viesturi juo lai-
kā.”

„Varbyut **Mikeļs Bukšs** reizi tiks ari pi
Fraņča Trasuna monografejis sarakstei-
šonys. Itī diveji lelī Fraņci kūpā ar bruolim
Kazimeru i Ontonu Skryndom i divejim
omota bruolim – monsinjoru **Nikodemu**
Rancānu i veiskupu **Pīteri Strodu** ir Lat-
golys atmūdys zvoni i breiveibys vuortu vie-
rieji.

Fraņcs Kemps beja otkon tepat. Niu iza-
vēre jaunuoks nakai pyrms breiža. Jī guoja
sūpluok ar **Fraņci Trasunu** par nazkū pa-
sirdeigi streideidamīs. Obeji dinamiski,
sovys puorliceibys i pīvilceibys spēka pylni i
tū apsazynojūši.

Aiz jūs, pa pīkaļnis zuoli kuope augšuok
Nikodems Rancāns. Saulains, smaideigs
vaigā, kai pa Atbreivuošonys aleju Rēzeknē,
īdams. Ar boltu motu vaiņuku.

„Raunit, raunit,” saceja taidz kai juo bolss.
Navarātu byut, ka jis ar sovu „raunit,raunit”
byutu mudynuojs **Fraņci Trasunu** i **Fraņci**
Kempu streidētīs vēl styngruok. Drūši viņ
juo mudynuojums beja dūmuots mums, jau-
nuokajim, lai mes canstūs paveikt vairuok.

Ainova izamaina.

„Muni draugi – buorineiši,
Vuorguleiši, syuraineiši,
Tī, kas vuorgūs pīdzymuši,
Tī, kas bāduos izauguši.”

Tys beja **Fraņcs Trasuns**, dzejnīks.

Kai tys beja gadejīs, ka vysu myusu tautys
darbinīki, ceineituoji, ideologi, politiki vīnā
voi ūtrā sova myuža pūsmā ir bejuši dzejnī-
ki, rakstnīki voi vysaidu praktisku gruomotu
autori? Varim suokt ar **Pīteri Miglinīku**,
Andryvu Jūrdžu i turpynuot ar **Nikode-**
mu Rancānu, **Fraņci Trasunu**, **Fraņci**
Kempu, **Jezupu Kindzuli**, **Juri Pabierzi**,
Jezupu Trasunu. Vēl tuoluokā linejā i pa-
audzē ejūt, tys pats atsātī iz **Ontonu Ru-**
paini, **Seimani Putānu**, **Juoni Ratinīku**,
Meikulu Apeli, **Fraņci Zepu**, **Aloizu Bu-**
dži, **Heinriku Vyzuli**, **Heronimu Tihov-**
sku, **Mikeli Bukšu**, **Leonardu Latkov-**
sku, **Benediktu Čeveru**, **Juoni Škirman-**
tu, **Vladislavu Luoci...**”

„Sapuļce pi Kolumbejis upis” (Juons Klīdziejs)

„Varbyut, ka tys nav tikai tys pats cylvāks, kas kū dora sovu ļaužu lobā, voi roksta voi klīdz jūs bolsā. Vysu ļaužu zamapzinis bolss caur jū līk pasacēt sovu sokamū. Tys pasokamais izīt ļaudīs ar dzeju, stuostu voi rokstu par teišū, praktiskū šuos dīnys vajadzeibu. Bīži viņ vysa tauta runoj caur vīnu pošu teicīni rokstā voi runā.”

[..] **Jezups Trasuns** jau 19 godu vacumā ir bejs eists politiķis. Muns krysttāvs kai karaveirs tūreiz stuoviejs Līpuojā. Tierga laukumā, kur zemņiki savaduši sovus ražojumus, pylns ar piļsietņikim. Jezups Trasuns izkuops iz myura sātmaļa i runuojs par tū, kai austrumu pusis latvīšim-latgalīšim juopuordzeivoj gryutys dīnys. Juo runa bejuse tik saisteiga i kruosaina ar līpuojņikim naparostū volūdu, ka ap jū sasapuļciejuši symti klauseituoju.

„Es runoju latgaliski. Voi jius, bruoli kūrzemņiki, mani saprūtat?” tai jaunais Trasunu Jezups saucs iz publiku.

„Saprūtam, saprūtam. Turpynoj. Stuosti vairuok,” tai saukuši nu publikys.

„Asmu jiusu bruolš, latgalīts. Runoju latgalīšu vuordā. Mes vysi, jius i mes, esim latvīši...”

„Runoj vēļ, stuosti vairuok. Mes vysu saprūtam.”

Tys bejs 1919.godā.

Runoj bārzi, eglis, viejs. Kolumbejis upe ar Daugovu. Myusūs ir myusejī.

„Beja pīmynāts par monografejom. Bet kai ir ar myusu lelūs veiru autobiografejom, jūs memuarim, atmiņu gruomotom?”

„Lels i redzeigs vysaidu nūtykumu līcinīks beja **mons. Juons Velkme**. Ari jis sūlejuos, sūlejuos raksteit. Bet aizguoja pi Dīva nauzrakstejs.”

„Varbyut ir dzierdāts, ka cyti lelī darbiņiki, vaļsts veiri i politiki kū roksta? Mums beja ministri, Saeimys deputati, politiskuo i sabīdryskuo dorba ideologi. Par pīmāru, **Aloizs Budže, Frančs Zeps, Heinrihs Vyzuļs, Benedikts Čevers, Bonifacejs Briška i Ontons Dzeņs**. Kai ar jim i jūs atmiņu gruomotom?”

„Dzierdāts, ka **Aloizs Budže** sovu gruomotu roksts. **Bonifacejs Briška** ir uzrakstejs redzeigu, rakstureigu i latgaļu viesturiskū situaceju izvierteituoju gruomotu. Taipat vīnreizeigi dvieseileigys i tautys dzeivi izsokūšys gruomotys ir pīrakstejs marianu tāvs **Jezups Grišāns** i breineigu

apceri „Muna dzeive” trejuos daļuos bibliofils **Ontons Dzeņs**. Diveji myusu volūdņiki i zynuotņiki humanitatēs profesors **Leonards Latkovskis** i magistris **Mikeļs Bukšs** ir dāvuši nu sovu dvieseļu pīredzem, nu tautys dvēselis i nu zynuotniska gaismuojuma jau pa vasalai bibliotekai materialu i gruomotu. Tai, ka nav vys tik biedeigi kai reizem līkās, ka myusejim itkai byutu nazkaidis akmiņš dasīts i vylktu iz leju. Na jau vysi, kas var skaistys runys saceit, var tū pošu ari pīraksteit. Lai roksta, kas var i spiej. Prūtams, ir vieleišonuos, ka myusu Latgolys goreiguo, sabīdryskuo i politiskuo auguma atteisteibys līcinīki naaizītu nu dzeivis bez sovys līceibys pamesšonys reitdīnys paaudzem, Latgolai i vysai Latvejis vaļstei. Daudzūs nūtykumūs jī ir vīneigi līcinīki. Bez jūs līcynuojuma Latgolai tei vīta byutu tukša.”

Te - Kolumbejis upis krostā, nu moza sorkonuo uobūleņa zīdeņa ceļa molā, redzīs laiki. Taidi poši uobūleni auga Makašānūs, Kuorsovā, Sakstagolā, Dricānūs i Bieržgalī.

„Pīna bolti pūsmi tynās
Lelā stōvu rīstuvē,
Leidza tynās jaunys dīnys
Boltu lynu vārptuvē...”

Tys ir **Ontona Rupaiņa** bolss. Radzam ari jū pošu. Opolū golvu pīškībs iz vīnu pusi, dziļū dūmu dūmuodams kai vysod i reizē ar vīnu mutis pusi kai šelma smeignādams, jis kai valdamīs veļās iz myusu pusi. Īt bosom kuojom i kuojū pierstu storpys jam pylhys ar zuolem, smylgu skorum i uobūleņu zīdim.

„Puiškini, dzieržu te taida lela tolkavuošona. Te pa molu, te pa голу, a nav vyds. Znajiš, panimajiš – tolkavuošona ir, a tolka nav. Te daudz bolsu i vuordu dzierdieju. Kas te taidi sasalasejuši? Tai kai byutu kaida lela byušona. Taida jusšona, ka te nazkas eistyn byutu. Nu – nikuo naradzu. Tikai jius taidi divi – Jezupeņš ar Juoneiti. Taidi caurspeideigi, pakūdi, nadaāduši, nadadūmuojuši. Obeji jau zam Amerikys štanca mašynys izsysti. Kū jius te dorit, nikuo nadareidami?”

„Dūmojam, dūmojam i da tevis dadūmuojom. Onton, tu esi jau kolnus gruomotu sarakstejs. Tu na viņ ar gruomotom, bet ar sovu vīnreizeigū personeibu i vyspuseigū apduovynuoteibu esi pats pyrmais latgaļu rakstņiku ryndā. Tev nav ni aizvītuotuoja, ni leidzinīka. Tev Dīvs devs vysu muokslu

„Sapuļce pi Kolumbejis upis” (Juons Klīdziejs)

duovonys. Nivīns nu latgaļu rakstnīku voi politiku, voi tai saucamūs tautys darbinīku nav tik daudz maisejīs, ceļuojs i kustējīs pa vysim Latgolys pogostim, pa vysu sovu tautu kai tu. Ka tu reiz saraksteitu sovu atmiņu gruomotu, tei byutu kas naviņ vėl vai ruok nakai tovi slovonī romani. Byutu Nobeļa premejis materials...”

„Puiškini, jius čudaki. Jius dūmojat labi, bet, kai jau saceju, nadadūmojat. Kam munys atminis vajadzeigys? Pat myusu vyskorstuokūs latgalīšu bārni vaira namuok i naspiej latvīšu volūdā sasaruot. A tāvi vėl ceļ nazkaidys latgalīšu sapynu piļs. I runoj tai, ka spierksts lāc nu jūs mieļu, na nu pruota. Znajiš, panimajiš – skumeigi pasavērt. Vėl skumeiguok, kod padūmoj. Vairs nadūmoju daudz. Dzeivoju ar suopi iz vacuma. Vysu aizmiersts, pamasts. Kam munu atmiņu vajag? Pasokit, kam? Mums vaira nav taidys dzeivys kuortys, kū varātu par sabīdreibu saukt. Deļtuo maņ vaira nasagrib pat džignēt (īraut, īdzert, sadzert). Kū tu džigneisi nabāšnīkam? Bez grāka ir vėl ari kauns. Partū es niu dzeivoju padūmuodams i dadūmuodams. A jius, taidi diveji līsuma idealisti, varit vėl pasēdēt saulē... A kas te taidi žybynojās, čybynojās, tai kai staigoj vysapleik? Nivīna bez jiusu naradzu.”

„Vysi myusejī, Onton. Tī, kas aizsuopiejuši taipat kai tu. Ari tī, kas sovu myuža suopi dasuopiejuši da gola.”

„Te taida blūdeituoja runa nu jiusu šudiņ. Kai jī te vysi teik? Kū jī te dora?”

„Taida lelūs sapynu dīna šudiņ. Jī te teik taipat kai tu tyki.”

„Voi zyni, cik lyni

Daudz prācys prosa,

Lai palikt par audaklu boltu?”

Tys vėl beja **Rupaiņu Ontona** bolss. I tod juo vaira nabeja. Sorkonajā uobuleņā, Kolumbejis upis krosta kolna molā, kur bejom redziejuši ”Boltūs tāvu” tāva bosuos kuojis, dyuce prīceigys bitis, taidys pat kai Taudejānūs.

Pieški jautri bolsi aiz myusu. Mes lelā steigā krytom cauri laikim, stuovim, pūsim i bejom atpakaļ Amerikā, Oregonā, latvīšu studentu „Divreiz divi” nūmetnē, Menuhā.

Četrys nu myusu studentem sakryta ap myusim i jūs jauneiba zvuorguļuoja, smējuos, runuoja i vaicuoja reizē.

„Mes diveju stuņžu laikā jau atreižu reizem nu lejis veromēs i dūmojam – kū gon jius divi viņ varātu tik ilgi runuot i runuot i runuot. Tod mes kluseņom pīsazogom i klausejomēs jiusim aiz mugorys, atsazeistam. Na vysu saprotom. Jius runuojot latgaliski, voi tod nā?”

„Taitod jius asat saprotušys,” saceja Jezups Leļs.

„Saprotom ari. Tei jiusu latgaļu volūda taida meiksta, lūkona, skaneiga. Kai kūkle. Myusus syuteja jius obejus, aizmiersteigūs profesorus, saukt vakareņuos. Kuopūt lejā, lyudzami padzīdit mums kaidu latgalīšu dzīsni. Redzēsit, ūtru reizi dzīduosim vysi seši.”

Dzīduojom ar Jezupu „Zīdi, zīdi, rudzu vuorpa...” Jau ūtrajā paņteņā mums suoce pībolsuot četru studeņšu bolsi. Ar kotru iz prīšku ejamū sūli dzīsme skanēja vys stypruok i stypruok.

„...Deveņomi aileņom...”

III.

Ir jauna dīna i zyls saulainums snādzās leidz vysim apvuorkšnim. Ar Jezupu esim otkon iz kolna placa, kur pa smylgom i uobūlenim suoc skanēt bolsi, kū dzierdējom vakar. Dreizi viņ radzam ari vaigus i vysus augumus.

„Kod es beju puika, maņ cīši patyka laseit i jau beju pats suocs pa druskai raksteit. Ni tu, Juon, ni **Alberts Sprūdžs** maņ nabejot par raksteišonys paraugim. Jius obeji sovūs suokumūs bejot aizamoderniziejuši prūjom nu Latgolys eistineibys. Latgola vėl beja cīši klusa i pazemeiga. Obeji jius bejot skali i bravureigi. **Meikuls Apeļs** ar sovīm stuostim beja muns eistais paraugs. Pīmiņu kaidu **Meikula Apeļa** stuostu, kur mozeņš saiminīceņš, taidis ar ūsom, buož poša kaļteitū tabaceņu peipē i dūmoj: kai ar saimi puordzeivuošu da jaunūs rudzu pļuovis...”

I te jī ir obeji – školuojuo i rakstnīki, **Meikuls Apeļs** i **Alberts Sprūdžs**. **Apeļu Meikuls** videja auguma, koldons, iz vīnu pusi saglaustim motim, zybūšim okulerim i ūseņu zam daguna. Juo sūļs ir taidis kai nūsakauniejs, bet juo bolss ir apjiemeigs: ”Mums pošim vajag zynuot, kas mes esim i kū varim. Tikai tod ari cyti gribēs i varēs zynuot par myusim. Cylvākus pyrma vajag pabaruot, tod ar jim suokt runuot par kulturu.”

„Sapuļce pi Kolumbejis upis” (Juons Klīdziejs)

Sūpluok **Meikulam Apeļam** turīs **Alberts Sprūdžs**. Jis ir jaunekleigs, gleitu vaigu, gaišim, atpakaļ atglaustim motim. Gaisma juo vaigā izaver taida itkai prīca byutu puorsagta ar siereigu skumeigumu.

„Laiks godu straumem plyust
I leidz sev audzis raun,
Bet upis naizkolst,
Kam olūts rastīs ļaun.”

Jis nūsalič, nūraun sorkonū uobūleņu i kluseņom nūsoka:

„Skaistumam, bitem i cylvākim, kas jū redz, jis radeits.”

Ari Meikuls nūsalič i nūplieš cyuku skūstu. Tū pašyupuojs gaisā pret Sprūdžu, jis smejās:

„Ciuceņa tikpat svareiga kai tova bite. Bez ciucenis zemnīceņš naradzātu nikaida skaistuma.”

Tod jī obeji pasagrīž i aizbrīn pa smylgom iz bārzu pusi upis krostā i izgaist vīglajā myglā. Ilgi klusādami veromēs iz tū pusi i asam klusumā, kurā jī obeji īit.

[.] Otkon kaidis jauns bolss īsaskanēja. Tys beja taidis itkai skaneitu kūkle nu pošys teiruo kuos, ilgu pylnuo kuos cylvāka dvēselis:

„Sveicīņš draugim tim, kas tuoli ir,
Sveicīņš tim, kū muna rūka skar,
Sveicīņš tim, kas vysod mani mīļoj,
Sveicīņš tim, kas vysod mani neist.”

Augusts Egluojs – Latgolys dzejnīks nu Dīva žielesteibys, myusu **Poruks** i **Bārda** vīnā personā. Ap jū puļceņā guoja tik seņ atpakaļ radzāti i niu tai kai pīmiersti vaigi. Voi tī nabeja **Jezups Trasuns**, **Bronislavs Spūls**, **Stepuons Seiļs**, **Valereja Seile**, **Aleksandrs Garaņčs**, **Madsolys Juons**, **Viktors Vonogs**, **Nataleja Giluča**, **Viktors Gailums**? Jī tī beja. Vysi jī paguoja mums garum klusādami, pat napasavārdami iz myusu pusi. Tūmār **Garaņču Aleksandrs**, pasaviers ar vīnu aci, dalyka pierstu škārseniski iz lyupu par zeimi, ka juoklusej. Tod jis pieški pasagrīze i kluseņom pašveikstēja:

„Voi zinit nu kurīnis mes ejam?”
„Zinim. Nu dzimtinis.”

„Tod saprūtīt, ka ari dzeivajam ir juoklusej. Najemit ļaunā. Mes cytaiž navarim. Gribim vēl padzeivuot kaidu laiceņu mīrā, bez pratynuošonu. Tī, kas parunuoja, vaira narunoj i narunuos.”

Jī tai guoja i paguoja mums garum kai skumeigu bierinīku puļceņš. I vaira naatsavēre. Varbyut nagribēja redzēt, kai mes ar Jezupu, aizagrīzuši vīns nu ūtra, slaukom sovys osorys.

„Aizbryda sauleite
Muokuļu kolnā.
Palyka dvēsele
Naktī i solnā.”

Marta Skuja. Kūpā ar jū guoja **Naaizmierstule**, **Dr. Aloizejs Broks**, jaunekleigais **Juons Smeļters**. Vysi klusādami.

„Nav jau tikai aizīšona. Ir vēl ari dzeivuošona. Ar sapynim i ar realitati. Ar cereibu i idealismu. Ar mīlesteibu, kas napaīt. Ar jiutom i intelektu. Ar īškdedzi iz cylvāku, iz latvīti, iz dzimtini.”

Te jī guoja: **Leonards Latkovskis**, **Alekss Rubuļs**, **Mikeļs Bukšs**, **Adolfs Sprūdžs**, **Aloizs Budže**, **Fraņcs Zeps**, **Norberts Trepša**, **Heronims Tihovskis**, **Fraņcs Murāns**, **Valdis Zeps**, **Konstantins Puočs**, **Oļgerts Puočs**, **Eduards Šmugajs**, **Pīters Cirsis**, **Stanislavs Ladusāns**, **Alberts Pleišs**, **Juons Škirmants**, **Vladislavs Luocs**, **Eduards Upinīks**, **Ontons Jurkāns**, **Viktoreja Mickāne**, **Janina Babre**, **Konstantins Sventeckis**, **Fraņcs Teirumnīks**, **Pīters Bojārs**, **Stepuons Šakins**, **Kazmers Ručs**, **Puovuls Bečs**, **Juons Trūps**, **Ontons Zvīdris**, **Ontons Staudžs**, **Tekļa Laizāne**, **Aleksandrs Batņa**, **Eižens Šablovs**, **Pīters Priževuits**, **Juons Nīdre**, **Ontons Kiulīnīks**, **Ļudvigs Uorneicāns**, **Konstantins Krusts**, **Vladislavs Bojārs**, **Alberts Spuogis**, **Konstantins Strods-Plencinīks**, **Pīters Kaļneņš**, **Juons Leidumnīks**, **Valentina Hermane**, **Juons Mozga...**

Itymā pulkā vārdamīs, **Jezups Leļs** pyrmū reizi īsarunuoja prīceiguok. Juo bol-sā pat beja cereiga humora drupanēja:

„Lai dzeivoj profesori, muni kolegys! Te ir myusu dūmuotuoju, intelektuaļu, zynuotnīku, humanistu, tehnologu, gruomotu izdevieju, organizatoru elite. Vēļ naasam nūsysti. Garai dzeivuosim.”

„Daudzi nu jūs ir gruomotu i rokstu autori dažaiduos volūduos.”

„Universitašu profesori, kas bīži viņ pošim īdzymtajim vuica angļu, spāņu i fraņču volūdu, vuocu volūdu.”

„Sapuļce pi Kolumbejis upis” (Juons Klīdziejis)

„Norberts Trepša, par pīmāru, ir kai Latvejis atbreivuošonys **Zigfrids Meirovics**, viņ prīstera tārpā. Jis ir vīns nu pavysam nadaudzūs, kam ir jaunys, šudiņdīnai dereigys idejis i taktika, kai tuos pīpiļdeit. Pamoz jū saprūt. Pat nu sovu ļaužu.”

„Kai vysod. Kai seņuok, tai šudiņ.”

„**Konstantins Puočs**, zynuotnīks izplajtejuma liduojumu tehnologeju institutūs.”

„**Vladislavs Luocs** i **Juons Škirmants**, obei gruomotu izdevieji. Nivīns nu jūs sovys izdūtuos gruomotys vaira navarātu paceļt placūs. Bez jūs itūs gruomotu nabyutu. Jī obei poši ir daudzu dedzeigu rokstu autori.”

[..] „Deļtuo ari gribīs i prosuos, ka itī cylvāki pamastu pīraksteitys atminis par sovu dzeivi i dorbu.”

„Taidi boguoti kruojumi byutu obei izdeviejim – **Juonam Škirmantam** i **Vladislavam Luočam**. Taipat ari **Norbertam Trepšai**, kas pats ir bejs redaktors godim ilgi. Cīši vajadzeigys byutu veiskupa **Boleslava Sloskāna** i prīstera **Vincenta Streleviča** i **Pītera Bojāra** atminis. Juos laseitūs interesantuok kai kaidi romani.”

[..] Raksteituoju bolsi skaņ nu myusu dzimtinis, ļaužu apzinis i zamapzinis, nu prīcu, bādu i cereibu. Ir pat naīspiejamai pasaceit, voi tys vyss īt nu tuolumu voi nu myusu pošu, voi nu nūskanis ap itū kolnu Kolumbejis krostā. Bolsi vēl turpynoj skanēt, jī vysi te īt i aizīt. Mes īraugom daudz nu dzimtaines laiku i ari nu šudiņdīnys.

Iz vokoru pusi, kur te natuoli ir Klusais okeans, aiz mežu apvuorkšņa iz augšu līcās varaveiksnys lūks i līkās, ka tys augtu leluoks i augstuoks. Varbyut pa tū jūstu sasa-vīnoj vakarejūs dīnu godi ar šudiņdīnom i reitdīnom?

I na veļti rakstneica **Helena Laurinoviča-Pronevska** sovūs dorbūs „Grymstūšuos salenis” i „Pasauļs līsmēs” vaicoj: „Voi myusu dzimtine i myusu paaudzis ir iz „salenis” voi „līsmēs”? I voi mes tū redzim, voi saprūtam?”

Līkās, ka taišni itymā breidī tys mums atsakluoj ari muokslinīka **Ontona Zvīdra** jaunuokajuos gleznuos: Īšona pasaulī i Aizīšona nu pasauļa. Ite gribi nagribi sev juopaproša – **voi mes kai tauta, volūda, kultura – ģejam, voi aizejam?**

Bronislavs Romanovskis (nu kreisuos) sovā laikā sarakstēja brošūru par Latgolys gora darbinīkim. Bīldē – jis kūpā ar Juoni Klīdziejū 1980. goda 13. februārī, kod Klīdzejis gasteja pi Romanovska Jaunzelandē. Personeibu foto nu Latgolys Kulturiesturis muzeja kruojuma

Nikam,
Marutai,
Agnesai,
Kārlim
Latkovskiem –
"Brāli-kierzemnieki! Grib
Brāli-Biepājnieki! Grib
Bu ar jūm rūpēt na
jūs dūpt, mes jūms
vēstis no tīem pūmā
jūm latviešiem kas
džēvo pie Daugavas, e
arī lībāna ežeram
(132)
No Jazupa Trasuma
runas 1999. gadā
vinam bija tikai 20
gadā.
Jānis Klīdzejis
30.8.95.

Maruta Latkovska: „Juons Klīdzejis muna veira naurunuoja par Nikolaju, lai gon pavysam nazynuoja, ka jam tys kristeitais vuords Mikeļs ir nūzogts. Kod bānu aizguoja pīteikt cīma padūmē, tod tī jīm pasaceja, ka "u nas takogo Mikeļa netu" i traksteja Kolja, ar "j". Kod puišam palyka 16 i vajadzēja izjimt pasi, tod jis aizbrauce iz Rēzekni. Vēl asūt samoksuojs 50 kapeiku, lai īroksta vysmoz Nikolajs...”

Andryvs Jūrdžs (1845–1925)

**Latgolys gruomotu puorraksteituojs
i izplateituojs drukys aizlīguma laikā
(1865–1904)**

Puorrakstēja katuoļu dzīsmis i lyugšonu tekstus, tautys dzīsmis i poššacarātus voi lokalizātus dzejūlus i cyta veida informaceju nu krīvu, pūļu, Vydzemis i Kūrzemis latvīšu dorbu, kai ari vuocbaļtīšu literata, viesturnīka Gustava Manteifeļa izdūtū kalendaru. Vīneiguo īspīstuo A.Jūrdža gruomota “Myužeygays kalinders ar sayminiceybas iwirojumim por wyssu godu” (1999), tys ir digitalizēts (verītēs kvadratkodu).

“Dīnu zemnīks, nakti rakstnīks”, jo paraleli gruomotu puorraksteišonai apsaimnīkuoja montuotū zemi dzymtajā Nautrānu jeb Zaļmuižys pogostā. Ar puorraksteišonu nūsadorbuoja da 1917. godam, kod dorbu turpynuot līdzē progresejūšais oklums.

Nastrāpoj braukt, pyrma pabaroj zyrgu!

Pavasars ir smuks ar pučēitem, a rudiņš – ar kiuleišim...

Nu skaistys meitinis smīklu i juos dailuma apmuoneits puika ira leidzeigs nu dravinīka apkiupynuotai bitei.

Gudreiba ir vysu duorguokais monts pasaulī.

M.Latkovska: „Itys gabaleņš par Jūrdžu munā eseajā "Montuojums" ir guojs caur munu dzeivi nu studeju laiku 20. godu symta 70. godu, kod eseja tyka saraksteita. Jis maņ ir kolpuojs kai sova veida talismans latgalistikā:

„A par tom dzīsmētem es tev, meit, gribieju saceit – nav jau aiz kolnu tī laiki, ka gruomotu vyspuor nabeja, vāluok pasaruodeja pa kaidai, gadejuos pītryuka santimu, par kū jū nūpierkt, a dzīsmētis vysod leidzēja meitinis, puišķinus izaudzynuot.

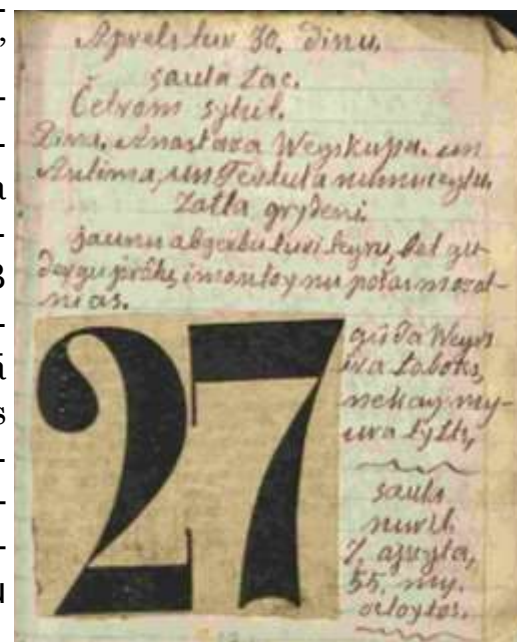
I beja mums taidis dzīsmīnīks, par Jūrdžu Andryvu sauce. Sovys dzīsmis iz bārza tuoss ar ūgli jis raksteja. A skola guņš cīši acs maitoj, dreīži oklys palyka. Viņ nu dzīsmis jis nikod nasaškeire. Dzīsmē jau ir kai breinuma putnys. Ka ļauds tū suoks aizmierst, nūšveikstynuos ar spuornim i paceli byus. Deļtuo vysod pīmini, meiteņ:

Kū dzīduosi, kū runuosi,
Cytu pusi staiguodama,
Dzīdi pošā sovys dzīsmis,
Runoj sovu volūdeņu...

Kas nu dzērvis garuo kokla,
Ka zeileišu nanosoj,
Kas nu meitys smuidrys, garys,
Ka dzīsmēņu nazynoņ.”

2024. godā bīdreiba “Rogovkiši” eistynuoja projektu, kurā digitalizāti divi A.Jūrdža rūkrokstu manuksripti. LNB globojās slavonuo-kais – 1916. godā s a r a k s t ā t a i s “Myužeygays kalinders ar sayminiceybas iwirojumim por wyssu godu”.

(Biļdē – 27. apreļa lapeņa nu kalindera.) Digitalizāti rūkroksti atrūnami internetā, meklejīt vītne rezeknesnovads.lv

Juons Cybulskis (1911–1997)

**školutuojs, literats, kulturvesturnīks,
gruomtu puordeviejs un izdeviejs,
īdvasmuotuojs kūpt latgalīšu rokstu vo-
lūdu (Andryva Jūrdža mozdāls)**

Īt nu Dekteru, paglobuots Ulbrokys kopūs.

1929. godā Viļakā attaisejs gruomtu i rok-
stomlītu veikalu „Centība” (kūpā ar
F.Kokoreviču). Par Latvejis Vaļsts bibliote-
kai puordūtū Andryva Jūrdža rūkroksta
gruomtu dabuoja leidezēklus izdeviejdar-
beibys suokšonai. Kūpā ar Vladislavu Luoci
1939. godā izdeve pīcys gruomotys i vīnu
„Tāvu zemis kalendaru”.

Muoti Latgolu pazeistu caur sovu muo-
ti, kod es runoju par sovu muoti, es runoju
ari par muoti Latgolu.

Tauta, kas atsvīž sovu volūdu, izneikst.

Goreiguo nuove bīži ir brīsmeguoka par
fiziskū.

Napiļneiga ir dzimtinis mīlesteiba, mī-
ļojūt tikai juos kolnus, lejis, azarus, upis,
mežus, pļovys, tāva sātu, bet aizmierstūt
sovu volūdu.

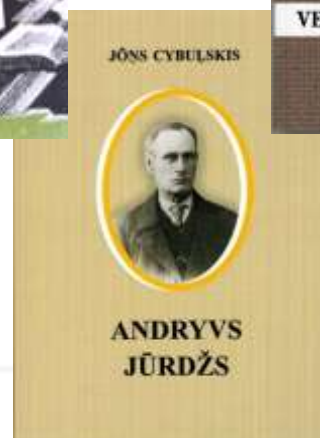
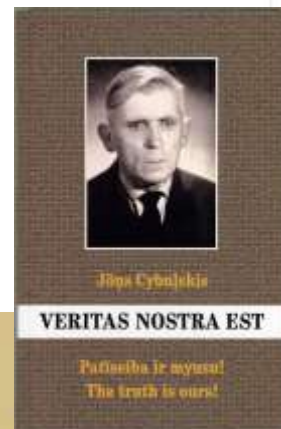
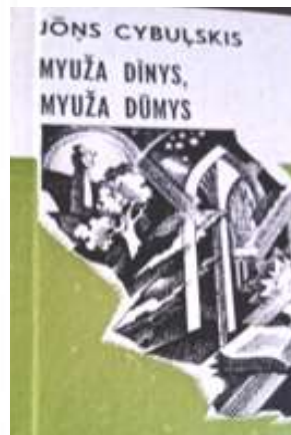
Kas myužebai dvēsele, tys laiceibai
dzymtuo volūda.

Tauta byus stypra i pastuovēs, jo spēš
saglobuot vysu pozitīvū nu seņču goreiguo
montuojuma.

Myužebas un Pasauļa prīkšā es apsyu-
dzu un nūtīsoju vysus tūs, kas ar sovu omo-
ta varu un lykumim ir apspīduši, neivuojuši
un nycynuojuši munys Tautys dvēseles
duorguokū montu – volūdu. Es tūs nūtīsoju
ar vysborguokū sūdu, padorūt tūs par nalī-
šim. Jī poši sevi par taidim ir padarejuši.

Dzymto valūda ir vīns nu vyssvareiguo-
kūs elementu Dzimtinis jiedzīnī. Dzimtinis
pīdereigajim šū elementu navar atjimt ni-
kaida vara. Tuo pazaudiešonā vaineigs ir
pats cylvāks. Kas šķītamuo kauna, sabīdris-
kuo stuovūkļa un karjerys dieļ atmat
Dzymtū volūdu, tai palykdams par goreigu
nabogu bez Dzimtinis.

Skaistumu apkuort sev vajag radeit ari
gryutūs breižūs.

Vladislavs Luocs (1912–1984)

Gruomotu izdeviejs, rakstnīks

Vladislava Lōča izdevnīceibys (vāluok – Latgaļu izdevnīceibys) dybnyuotuojs i ilggadejs vadeituojs

Īt nu Drycānu pogosta, paglobuots Piļcinis kopūs.

Pseidonimi: Jaunōkais, Vl. Vaideāns, O. Kaļnīts, Odums Kaļnīts.

Kai 10 gadeigs puiškyns jis monsiņjoram Nikodemam Rancānam asūt paleidziejs duorza dorbūs. Rancāns jam paprasiejs, kaidu orūdu jis nuokūtnē izavālātu. Puiškins atsaciejs, ka nazyns. Tod Rancāns jam paviestiejs, ka Latgolai byutu cīši vajadzēigi prasmeigi gruomotu drukuotuoji...

Koleidz tautai ir izdevnīceibas un cylvāki, kas ryupejās par grōmotu izdūšonu, tik ilgi tei naīs būjā. Izdevnīceibas ir kai tautas cītūkšni, kuri aizsorgoj tautu un stōv par tautas breiveibu, tautas dzeiveibu un tautas pastōviešonu.

Mums, latgalim, juobyun lapnim uz tū, ka mes asam latvīšu tautys latgaļu calms, jo šys calms ir ar styprom un dziļom saknem. Mes asam izturiejuši godu symtus un naasam atrauti nu latvīšu tautas tikai tuopēc viņ, ka myusūs nav bejis mozvierteibys apziņas par sevi, sovu volūdu. Kas atsasoka nu godu symtu montuojuma, tys nav vairs sverams, jo tys pats ir aizguojis palovuos un kai palovas tod ari cyti jūs vērtēs.

Vēļ myusu ciļti gaida dorbs. Un dorba ir daudz. Voi redzi tūs pūrus, tuos atmotas? Voi redzi tuos kryumuojuos pļovas, voi redzi tuos mozuos muojenis un nabadzeibu, kas jimuos mīt? Redzi tur cylvākus. Kas ir vēļ nabogi, bet kuo dvēselis teirys? Jaunuo dīna juos sauc, mūdynot.

Romana "Brōli" nūdaļā "Mīra kaliejs" pastusteits, kai kaļvs Ontons piec īvaiņuojuma atsagrīzs nu Pymuo pasaūla kara. Nu kara trofeju jis taisa dorbareikus zemnīkim – lemešus, sierpus.

– "Vasals, mīra kaliej! – kaidis, īkuopdams smēdē par slīksni, sveicynoj.

– Ka vysi kaļvi tik daudz puortaiseitu tūs nuovis īrūču kai es, tod tik brīsmeiga kara vairs nabyutu, kaidis beja.

Nažieleigais kars! Cylvāku beņdiešona. Godim īkruotūs vierteibu pūsteišona. Saīt psvysam sveši cylvāki, bet jim juosakaun. Voi jī ir vīns ūtram kū ļaunu padarejuši? Nav! Parkū jim juoneist vīnam ūtru? Par kaidim to poruodim. Tys tok cylvāku trokums.

Nikodems Rancāns (1870–1933)

„Latgolys inteligenčis tāvs un jaunuotnis audzynuotuojs”, goreidznīks, sabīdryskais darbinīks, literats

Īt nu Nautrānu pogosta, paglobuots Rēzeknē, Mīra īlys kopūs. Pseidonimi: Brīdis, Bryute, Kristops Brems, Rēzeknīts, Ragaņu (Rogoniū) dāds, Spuņde.

Rēzeknis Školuotuoju instituta pirmais direktors. Juo pīmineklis ir pretim tagadejai Rēzeknis Tehnologueju akademėjai, Atbreivuošonys alejā 115. Nūdybynuojs pyrmū draudzis školū i burtliču školū Rēzeknē. Vairuoku pastuostu i feletonu autors: "Miķeļs Ols-Buca", "Mikeļs bezdarbnīks", "Madale īt pi veira", "Vēstule nu eļnes", "Raganiū bobā", "Cīnejamo cioce" i cyti. Slovons dorbs ir zam Kristopa Brema pseidonima „Ceļojums pa Latgolu” (1924).

Nu 2015. goda teik pasnīgta N.Rancāna bolva Latgolys izcyluokajim pedagogim.

N. Rancāna pirmais i golvonais aicynuojums: **"Latvīši, vuicit sovus bārnus!"**

„Vairuok nakai 30 godu N. Rancāns daga iz Bazneicys i tautys oltora, i iz tautys oltora tūmār spūžuok nakai iz Bazneicys.” (P.Strods)

"Latgali un baltīši, vīnys muotis – Latvejis bārni, tuodieļ juostruodoj kūpā un vīnuotim spākim juocel tautys lobkluojeiba."

„Kaidys tu byusi muoceits veirs, ka tev nabyus saprasšonys par lauksaimnīceibu? **Tev ir juoīgiust kaut vysminimaluokuos zynuošonys i piec juoizkūp sova tāva sāta. Apstuodi tū ar augļu i kūšuma kūkim. Īstuodi i īsiej kaidu grādu puču, lai tovs tāvs, muote, bruoli i muosys svātđiņ piec nedelis gryutuo dorba varātu tur kaut eisu breidi apsasēst i izjust dobys skaistumu.** Dobys kruošņums pamūdynoņ cylvākā dailuma izjiutu i pīdūd jaunus spākus dorbu lobuokai veikšonai iz prīšku.” (Nu agronoma Staņislava Keiša atmiņu par mons. Rancāna vuiceitū sovīm audzieknim.)

Cyti ir daudz ceļuojuši, redziejuši pasauli, a tu kai luoča bārns, tuoļuok sovys sātys nikur naesi bejs. Pat nazyni, kas doruos aiz kulasātys. Maņ kauns sēdēt pi vīna golda ar taidu cysu maisu kai tu... (Nu "Ceļojums pa Latgolu" prīškvuorda)

Minhauzeniskuo stuostnīka dzierksts atsakloj Nikodema Rancāna tekstūs. Juo feletonūs. Pīmārs: „Ni Pīters, ni Madaļa puotoru namocēja. Naraugūt iz tū, jī stipri lyudzēs sovu goreigu tāvu nadareit jim kauna i saraksteit. Bet bazneickungs beja cytu sirdi. Jis kai reize brūkastēja. Lai atsakrateit nu nagudrūs jauniku, jis cēlēs nu golda un gribēja nūsaglobuot utramā kambarī. Pīters skrēja jam pakaļ un aizamete ar kuoju aiz golda. Tys guozēs iz suona, trauki viņ saskanēja i izskraideja gobolgobolim. Vardūšs “samovars” guozēs taišni iz Britana, kurs tymā pat šaltī skrēja nu pagaļdis. Apšmucynuotais suņs palyka taišni troks un kaukdams izlēce par at-taiseitū lūgu. Uorpusē zam lūga sēdēja kolpyune un skoluoja buļbis. Britans tyka tai taišni iz mugorys. Kolpyune pusdzeiva, pusmyruse klīdze piec paleiga. Vysa plebaneja kuojuos: atskrīn warganists, zakristians, sorgs un cyti ar mītim, ar akminim, vāzom un cytim īrūčim un suoc dzonuotīs aptrokušuo, kai jī dūmuoja, suņa... (“Drywa”, 1909, nr.25)

Fraņcs Trasuns (1864–1926)

Bazneickungs, fabulists, politiks

Īt nu Sakstagola „Kolnasātys”.

Pyrmais latgalīts, kurs 1906. godā īvālāts Krīvejis I Valsts dūmē, beja Latvejis Republikys 1. un 2. Saeimys deputats, Satversmis sapulcis lūceklis. 1917. godā Rēzeknē vadeja Pyrmū Latgolys kongresu, kurā tyka nūlamts par Latgolys apvīnuošonu ar puorejim divim Latvejis nūvodim. Politisku intrigu i deļ nasaskaņom ar katuolu Bazneicys kūreju 1925. godā F. Trasunu izslēdze nu Bazneicys, 1926. goda 6. aprelī jis nūmyra ar sirdstriku. Paglobuots Rēzeknis Bruoļu kopūs.

Izdeve “Daugavas katoļu kalendāru” (1900–1904), vīnu nu pyrmajom latgalīšu losomgruomotom “Školas dōrzs” (1909).
Pseidonims – Ripa.

Nivīnā cytā omotā es nabyutu variejs tik daudz dareit sovys dzimtinis lobā, kai byudams goreidznīks, lai gon ari nivīns cyts omots maņ nabyutu atness tik daudz napatikšonu, vojuošonu, spydzynuošonu un ļaužu ļaunys grybys.

Muna korstōkō vieliešonōs beja paceļt Latgolys zemnīku goreigi un materiali, radēt Latgolai vajadzeigūs inteligentūs spākus un apvīnōt latvīšu tautu vīnā organismā, nanūōrdūt tōs īpatneibu, un īkarōt tautai breiveibu.

Muni draugi zemnīceni, oruojeni, struodnīceni – jim es dzīsmis skandynuošu, jim darbeņus darynuošu.

Literaturys volūda ir kotra volūda, kurā kaut cik ir izdūtys gruomotys un avīzis. (F. Trasuns Satversmis Sapulcē 1922. godā)

Volūda ir kotrys tautys dzeiveibys gors. Kod volūda ir paneikuse, tod ir paneikuse ari poša tauta. Kod volūda plaukst, plaukst ari tauta.

Kultura nav tikai pruota, bet ari gora izgleiteiba.

Latgola ir trešuo zvaigzne.. Vydzemei un Kūrzemei ir sovys gora montys.. Ari Latgolai ir sovys montys: Latgola ir zvaigzne ar sovīm lynim, ar sovu dorba spāku, ar sovu vasalū goru un ticeibu. Un es asmu drūši puorlīcynuots un tycu, ka, jo jimā ilguoku laiku pastuovēs breiveiba, jei muocēs poša sevi paceļt [...] un guoduot poša par sevi. (Nu runys Satversmis Sapulcē 1920. godā)

„Tu padauza, tu napraška! Kai cierva pīšs, kai kuots! A kaimiņš breinuojuos: Par kū? – Tu nazini? Par tū, ka peipi saberzi i dorbu izjauci...” (nu fabulys „Zeps i peipe”).

M. Latkovskys komentars: „Draiska, draiskule, naruotne, navolda, auša - bet ari itī nav latgaliskajā runā eipaši rakstureigi... Beidz dauzeitīs, beidz trokuot, naškeistāns, naškeistnīks ir vairuok dziedāti. Nu tuo itei i padaužēna. Baba na reizi saceja - ak tu muna padaužēna. I nikaida tī zamteksta nabeja. A niu itys vuords, dīmžāl ir dabuojs vaira cytu slavi. Itei fabula beja pyrmais dzejūls, kuru maņ īvuicēja mama.”

Kazimers Skrynda (1875–1919)

**Goreidznīks, školotuojs, rakstnīks,
avīžu redaktors**

Īt nu Leiksnys pogosta Līpys Mukuonu.
Nu Leitovys Baptu draudzis kopu puorap-
globuots Rēzeknis Mīra īlys kopūs.

Jis izdeve avīzi "Dryva", nūsaukumu pa-
matojūt tai: „Zemnikam drywa wysmeiloks
words. Drywas kod tryukst – jys bedigs, kad
jam ir loba augliga drywa – jis kungs.
Drywa ir tys zemnika sopulis, kuru jozolej
wysim spakim”.

„Pyrmuos latgalīšu avīzis izdūd Kemps,
tod Nikodems Rancāns, tod Fraņcs Tra-
suns, i tuos vysys izīt eisu strēči i apsastuoj,
bet, kod izīt "Drywa" 1908. godā, tei
turpynoj izīt 10 godus.. Skrynda vīnu laiku
ir bejs leluokuo slaveneiba i personeiba, pi
kura vysy guoja i prasēja padūmu.
(Valentins Lukaševičs.)

Pseidonims – Skudra.

Klusēt par ļaunumu, tys zeimoj ļaunu-
mam pīkrist, atzeit ļaunumu par lobu i tuo-
ļuok jū pyrynuot.

Mums, latgalīšim, sova volūda meila,
deļtuo jū lītuosim navīņ teirumā, ustobā i
duorzā, bet vysur – ari pogostūs, školuos,
bīdreibuos.

Cylvākam vajag dzeivuot na tikai pa
dabasim, bet ari pa zemis viersu. Cylvāks
sastuov nu divejom daļom: nu mīsīs un dvē-
selis. Kotrai daļai sovi pīnuokumi.

Latgolys latvīšu septeni grāki:

„**Pyrrmais** grāks ir myusu tymsums... **Ūt-
rais** grāks ir oklums. Mes wysi i zemnieki i
kungi staigojam vīnā oklumā. Zam kōjom
mums guļ monts un bogotiba, bet mes koju
speram pori un golwas aizgrizuši skrinam
pasauli laimes maklatu. Par tu laiku atit
swešniki un paceļ tu, ku mes kojom sa-
mynam... **Trešajis** myusu graks ir myusu
baileiba... Un tei slyktō līta ir myusu
latwišim stypri pīlypuse. Myusu latwits
beistas un klonos, un beistas... **Caturtais**
graks ir kauniba... Palakais zemniks kaune-
jas nu sowim palakim sworkim. Dabojis
malnus swarkus, jys soc kaunetis nu sowas
woludas; aizalīdzis wolūdas, jys soc kaunetis
nu sowa latwišu worda, un golu golā aiz tos
bailes un aiz to kauna palik tik nalaimigs,
tik dryums un nuwordzis, ka kot yudinī
skrit... Kaunetis nu sowa tawa un motes wo-
ludas, kaunetīs nu sowa worda un dzimtines
– tys ir napīdudams grāks. **Pīktajis** grāks ir
dzeršona. **Sastajis** grāks pi mums – slyn-
kums... Kai malns ilops uz boltas drebes, tai
myusu latwišu slynkums radzams par gobo-
lu... Wysas plykos vitas myusu dzimtenē,
wysi nulisojuši teirumi un pliowas pidar
mums, latwišim. Cauroji jumti ir myusu,
latwišu pasporne; kūka asim roti bez prik-
šas un pakales, pi ko atsazwelt, kur koju at-
spist, ti ir myusu braucami daikti... Slyn-
kums myusus apad, kai kudes wosoras laikā
apad kažukam spolwu... Beidzut **septitajis**
graks ir myusu naspeciba, kura kairynoj
wysus cytus grakus un iztak nu jim wysim,
kai oluts nu klints. Naspejeiba pi misas un
dwešeles ir diw lelas nalaimes, kuras myusu
latwišim nadud sulia paspert...

*(Saglobuota tuo laika raksteiba, publicāts
avīzē „Drywa”, 25.02.1909.)*

K.Skrindys lozungs – „Kūpā un sevim”.

Fraņcs Kempis (1876–1952)

**Latgaļu mūdnyuotuojs,
pyrmuos latgalīšu laiceiguos avīzis
„Gaisma” redaktors, literats, politikis**

Pyrmais Rēzeknis piļsātys golva (1920) i Saeimys 1. sasaukuma deputats (1922–1925). Nikodema Rancāna bruolāns (F.Kempa muote beja Pītera Miglinīka muosa).

Pseidonimi: Latgalis, Reformators, Skomba, Skoborga, Gaismas draugs.

1900. godā jis īrūsnyuoja jiedzīņu „Inflantija”, “inflantieši”, “Vitebskas latvieši” u.c. vītā lītuot „Latgola, latgalīši”. Jis puordeve vysu tāva montuojumu, lai latgaliski nūdrukuotu ābeci i lyugšonu gruomotu. 1910. godā izdeva viesturisku apceri “Latgalieši”, kur ploši apraksteita Latgolys paguotne.

Īt nu Makašānu pogosta Sprūževys. Mierst izsyutejumā Tomsksys apgobola Tuganskys rajona Mihailovkys sādžā. Puorapglobuots Zviergzdinis kopūs 1991.godā.

**Kotram, kas jamās sprīst
par Latgolu i juos dzeivi,
vajag īpazeit juos paguotnis liktiņus.**

Kotrai tautai viesturē ir bejuse un dzeivom tautom tagad ir sova miseja, kū tei apsazynoju un ceņšās izpiļdeit. Partū kotrai tautys daļai sovā vaļstī un sovā kūpejā tautā ari ir sova miseja, sovs uzdavums. Voi Latgola apsazynoju sovu miseju? («*Latgales likteņi*».)

Pruota tymseiba ir tikpat lela nalaime kai bods un tryukums. Tagadejūs laikūs prauta skaidreiba cylvākam gryuta, ka jei cylvākam paruoda daudz vysaidu ceļu, nu kurim tikai vīns ceļš ir taisns un cyti celi ir viļteigi; tagadejūs laikūs prauta skaidreiba cylvākam ir tikpat vajadzeiga kai saulis gaisma, kai teirais gaisss utt. (1906)

Aizmiersta Dzimtine

Pasoki, bruoleit, kur syltuoka saule,
Kur pučēitis skaistuokys zīd:
Kur sirsneibys vairuok,
kur meiluoki vuordi,
Kur meitinis skaneiguok dzīd?

Pasok, kur gorduoka maizeite malna,
Kur osorom ryugtuma nav?
Kur skaidruokys sirdis, kur teiruokys jūtys; -
Pasok, es aizmiersu jau?!

Voi aizmiersi, bruoleit, ka dzimtinis saulei,
Kai eistynai muotei vysmeiluoks ir vuords,
Ka dzimtinis dzaltonem teiruokys sirdis,
Jūs pučem vyslobuokais smuords!

Voi aizmiersi, bruoleit, ka dzimtinis kliepī -
Tev bādys kai jiureņuos grymst.
Ka dzimtines maizeite vīnmār gorda,
Ka sirds tik viņ dzimtinē rymst.

Latgale ir Latvijas priekšpostenis austrumos, cietoksnis, kurā daudz robu. Stiprajai Baltijas Latvijai būtu pienākums nākt palīgā latgaliešiem, pabalstīt viņu literatūru. Latgalei viss atņemts, atstāta tikai literatūras brīvība. Bet Latgalē darba roku ir daudz... Cerēsim tomēr, ka pēc tirgotājiem un "pelēkā barona" uz Latgali sāks nākt un to izdibināt arī rakstnieki un mākslinieki, kam rūp augstākas idejas, nevis latgaliešu muskuļu spēks. (Nu Fraņča Kempa viestulis Raiņam, 1913. gods).

Celiēs, bruoli, nu mīga i tymsa!
Dzeive pa tymsu ir gryuta.
Veritēs! Gaisma jau ausa,
i sauleite lobu mums reitu jau syuta.
Pi dorba tod, bruoli, vīns ūtru lai saucam,
tod atīs mums lobuoki godi!

Konstanĉe Daugule-Kempa (1891–1947)

Literate

(autore pirmajai latgalīšu originallugai „Guņsgrāks” (1912), sarakstējuse stuostu „Komturs Rodrigess” par poguonu laikim)

Īt nu Sakstagola pogosta Garaņču. Paglobuota Zviergzdinis kopūs. Pīminekli darynuojs pošys dāls Leopolds: nabyudams tieļnīks, jis pats izkaļs tū ar muotis tālu.

Pseidonimi Skaidreite, Rauduļa meita

M.Latkovska: „Daudz asmu dūmuojuse par tū, kai viesture, politikaņu sadursmis un vyskontrastainuokī dzeivis strāvuojumi vysūs laikūs izīt caur sīvītis trauslū dvēseli. Viesture ruoda pīmārus, kod šys trauslums porsavierš dimanta cītumā i spiej turēt tū, kas nav pa spēkam myusu vysvaronuokajim veirim. Naaizmiessim, ka tys tai ir bejs jau naskaitamys reizis i šudiņdina ruoda, ka tys byus napīcīšams ari iz priķšdīnom. Jūs dvēselēs, jūs gorūs, prasmē mīrynuot cytus, kod pošom dzeivē varbyut dabasi ar zemi jaucās kūpā, izturēt un nasalyuzt, saglobuot dzeivis mīlesteibu, cereibu i ticeibu nuokūtnei.”

Rōdīs – nu tōlīnis jauneklis īt,

Aiztreis muna slymō i sōpeigō sirds.

Voi na tu tī, dēleņ, sūļoj iz sātas pusi,

Voi na tu tī otkon atsagrīz mōtes klēpī?

– ryndys nu dzejūļa „Dālam trimdā”, ar kuru jei izgluobe sova izsyutātuo dāla Leopolda dzeiveibu zīmeļūs – Intā, Komi APSR. Tī jis smogai saslyma ar plaušu korsūni, bet taidu beja daudz. Uorsta, kas pats beja īslūdzātais, reiceibā beja viņ puors ampulys penicilina. Vysim napītyka... Ilgi navarādams izaškiert, kuram duovynuot dzeiveibys īspieju, uorsts tūmār nūlēme par lobu Leopoldam. Jū aizkustynuoja Konstaņcis dzejūļs, kū jei beja atsyutiejuse dālam viestulē. (*Katōļu Dzeive*, 2001, nr. 9)

Reita dzīsna izaplēte, atsamūda putnu bori, izlēce saule - lela, sorkona i suocēs juos gaismys i spūdreibys vaļsteiba. (Nu tāluojuma "Dīnys guojumeņš")

Paaudzis dzims, augš, miers... azars stuosteis tū pat vacū, myužēigū puorsoku. Kruos smīlkteņu pi smīlktenis, graužs pīkrastem suonūs. Ļauds saceis: – Rāznys muokuli jau viersum muocās, Rāznys viejs jau otkon pyuš... Plotajs, lapnajs Rāznys azars, Munys dzimtinis skruosums, munu ocu atpyuta... (*Nu tāluojuma "Rāznys azars"*)

Volūda kai ryuceits bārnu dīnuos mani šyupuot šyupuoja.

Mīrs duorguoks par vysu pasaulī, par zaltu, par sudobru... (*Nu lugys "Guņsgrāks"*)

Mikels Bukšs (1912–1977)

**Literaturzynuoitnīks,
„Latgolys dvēselis tuls”**

Īt nu Škilbānu pogosta Plešovys. Paglo-
buots Stokholmā. Pseidonimi: S. Adamāns,
Aizeļksnītis, Dadzītis, Lobōrds, Juris Stākle i
tt.

“Vysi M. Bukša dorbi saistuos ap vīnu ser-
di, vīnu kūpeigu asi. Tei ir Latgola, juos vies-
ture, latgaļu tauta, tuos volūda, volūdys vies-
ture, tyos gora montys, tradiciejis, liktiņš un
īspiejamo nokūtne.. Vysu dorbu uzraksteišo-
nā impulsa deviejs beja napareizi apgaiss-
muots Latgolys vaicuojums.” (Ilona Salcevi-
ča)

„Var tikai apbreinuot juo kapacitati, ka
jis, struoduodams maizis dorbu i dzeivuo-
dams uorpus dzimtinis, variejs salaseit tik
daudz zynuoitniska materiala. Jis puorvalde-
ja taišni tuos volūdys, kuruos par Latgolu
vysvairuok dokumentu, rokstu, gruomotu,
t.i., latiņu, greku, krīvu, pūļu, leišu, vuocu,
zvīdru. Laiks ir paruodejs, kaidā veidā Bukša
sirdī ir dzeivuojuse Latgola. Jei nav tikai
dzeivuojuse, Latgola juo sirdī ir dagu-
se.” (K.Kļava, školuoituoja)

Aizdadzynōt spēj tikai tys, kas pats dag.
Par cyta interesem var ceineitīs tikai tys,
kam ir taisneibas izjiuta, kam ir skaidri prin-
cipi un mīlesteiba iz aizstōvamū.

Jau nu pošas bērneibas mani interesēja
grōmotas. Tōs beja dziļu nūslāpumu, lelas
gudreibas un naizprūtama skaistuma sim-
bols.

Vītu vōrdi ir kotras volūdas vērtēigōkō sa-
stōvdaļa.. Vītu vōrdi paleidz pēteit navīn at-
teiceigas volūdas vēsturi, bet ari pošas tautas
pagōtni. Nivīna tauta sovus vītu vuordus na-
maina i napuorsauc, i tūs izrunu nagrūza.
Šaids vītu vōrdū pōrsaukšonas barbarisms ir
izdareits tikai Latvijā ar latgaļu vītu vōrdim.
Tōdēļ tī ir jōglōb, koleidz tūs vēļ var glōbt.

Kas atzeist sevi, kam ir sovi uzskoti., tam
ir jōnūsastōj iz sovu kōju i pa laikam
jōnūsastōj ari pret straumi.

Kai navar nūlīgt, nu kurīnes esi cēlīs, tai
navar nūlīgt, pi kō esi pīdareigs.

Burtūs ilītais svyns ir izarodiejis par
daudz efekteiguoku pasaūļa puorveiduoituoja
kai vyss, kas ir salīts lūdēs un īrūcūs.

Naturādami sev pīteikuši daudz gaismys,
latgali bīži viņ nav zynuojuši, dēļ kuo jim
Dīvs ir devis mugurkaulu, dēļ kuo ir dūta gol-
va un kur juolītoj dyure.

Latgali pošī ar sovīm spākim
tyka iz kuoju, pasateicūt sovai
atmūdys kusteibai i sovīm
nasauteigajim darbinīkim. Lat-
gaļu muotis ar sovu školu pi ra-
teņa izgluobe lelu nacejis daļu
nu puorkrīvuošonys. Latgali ar
sovu vitalū spāku deve karavei-
rus i struodnīkus, kas iznese
vaļsts jauncēlsmis gryuteibys,
kuoleidz lobuok izgleitoti
Baltejis tautīši jūs atspīde nu
vysu poziceju vaļsts dzeivē i sa-
gruove volūdys tiseibys.

Mes sovai tautai i volūdai asam gribiejuši
tū lobuokū, partū byusim prīceigi redzēt
jaunus spākus, kas, bolstūtīs iz leidzšinejūs
pamatu, ar taidu pošu degsmi i puorlīceibu
turpnyuos myusu volūdys kūpšonys dorbu
tuoluo. (Trymdā 1973. goda aprelī)

M.Latkovska: “Bukša sīva Janina, gastejūt munā sātā, tai
ari pasaceja, ka, lai cik cīši jei mēļuojuse sovu veiru, vystik ir
prīceiga, ka liktiņš jam nav liems atbraukt iz Latgolu i redzēt, ka
trymdā juo vaiga svīdrūs tik ceņteigi sastruoduotais i dareitais
uorpus maizis dorba laikā, te eipaši latgalīšus naiņteresej i
bārnim jī sovys literatūrys viesturis navuica...”

Jurs Placinskis (1905–1971)

Korektors ar lelū burtu, suokumā Latvejā, tod trymdā (ilgus godus sasadarbojs ar Vladislava Luoča izdevnīceibu kai korektors), **školuotuojs, kulturys darbinīks**

Laikabīdri jū raksturoja kai „klusū dorba dareituoju, kautreigu un klusu piec sova rokstura, bet naatlaideigu sovā dorbā”.

Pseidonims Plōciņs.

Īt nu Preiļu pogosta "Bluzmu". Mirs i paglobuots Vuocējā.

Jis ir klusais dorba dareitōjs, kautrys piec sova rakstura, bet naatlaideigs kai kūrmuļs sovā īsōktajā dorbā. I nabyus nikais pōrspeiliejs saceit, ka latgaļu prese emigracejā, kaida tei leidz šam ir bejuse, bez Placinska nabyutu īspiejama. (L.Latkovskis)

Jam beja loba volūdas izjiuta un teoretiskōs zynōšonys, kurys beja īgivis Dau-govpiļs školōtōju institutā pi direktrisis Valerijis Seilis sovā paidagoga praksē. Pareizys latgaļu volūdys uzturiešona rokstūs un runā beja J. Placinska sirds līta, uz tū jam beja vēreigys acis un dzierdeigys ausis. (L.Latkovskis)

Jurs Placinskis, byudams Latgaļu pietnīceibys īnstituta gramatiku komisejis lūcek-lis, pastuoveigi sasarakstejs ar cytim volūdnīkim i tuo rezultatā juo atziņa bejuse, ka **"Atsateista jau na viņ volūdnīceiba, bet ari poša volūda"**.

20. gs. 70.godu suokumā Latgaļu izdevnīceiba Minhenē izdeve Mikeļa Bukša i Jura Placinska Latgaļu volūdys gramatiku i pareizraksteibys vuordineicu, kas pīdzeivuoja divejus īspīdumus.

Jurs Placinskis sastuodejs gruomotys ūtrū daļu. Itū miļzeigū dorbu veikdams cīši ryupeigi, godim ilgi vuocūt i sistematizejūt volūdys materialu.

Leonards Latkovskis (sen., 1905–1991)

**Volūdnīks i poliglots,
latgalīšu etnografs, folklorists,
rakstiejs arī dzejūlus i stuostus**

Īt nu Varakļonu pogosta Bokuonu sādžys Lesnīku. Paglobuots Luisvillā (ASV).

Juo dālu – viesturis profesoru bīži sauc par Leonardu Latkovsku junioru, lai gon kristeitais vuords dālam beja Leonhards.

„Tautas dzeiveibu nūsoka trejs faktori: karaveirs ar zūbyņu uz rūbežim, orōjs pi orkla teirumā un mōte pi šyupeļa. Jo kaidis nu šim trejim sardzē nūlyktim uzdūd, tautai draud brīsmes. Bet tik ilgi, cikom jī stōv sovā vītā, tauta pastōv. Pastōv breiva.” (L.Latkovskis)

Pasaulī ir divejis lītys, kas cylvāku vysvaira nūmōc: vainis apziņa i sajiuta, ka naesi vajadzeigs. Partū ka viņ dorbā spūdrynojās dorba reiks i nūsaryuda pats da-reitōjs, a bezdarbeibā saryus dorba reiks i nūneikst cylvāks.” (Nu stōsteņa "Dyukstīne", „Tāvu zemes kalendars 1957”)

Īpazeit volūdu nūzeimej īpazeit cylvāku dvēseli.

Myusu principi ir myusu pazeišonōs zeime, ar kuru mes vysod i vysur saglobojam sovu identitati kai katōli.

Mums vēļ dorbs ir priškā: svešu tautu sakrūplōtī latvīšu vītu vōrdi ir jōsavōc un jōizskaidroj. Tī paleidzēs mums izsekōt myusu seņču pādim pa dažaidim kontinentim.

Interese uz sovu pogōtni ir kotra eisti inteligenta, cylvāka pazeime. Tikai mūlim nav intereses uz sovu pogōtni un lapnuma uz sovīm seņčim.

Volūda pastōveigi atsateista, taitod – aug. Kaut kas īt zudumā, teik aizmērsts un kaut kas nōk klōt. Cylvākūs ir radzamas divi pretejas tendences: dzeišonōs pēc mūdes un vysa, kas ir jauns, un turēšonōs pi vysa, kas ir parosts, un pretōšonōs vysam, kas ir jauns.

Volūda pastōv i atsateista tikai sabīdreibā – cylvāku kūpeibā. Sabīdreibys pamatšyuna ir gimine, kur veidojās i teik pōrmontōtys tradicejis. Tōpēc svareiga līta ir saimis volūda.. Ir arī kauneigi latgali, kuri par smolkōs sabīdreibys volūdu izavieliejuši pōrnūvadnīku volūdu, kuru lauzejdamīs runoj ar sovīm bārnim, bet poši sovā storpā runoj latgaliski. Itōs ačgōrneibys pamatā ir mozvierteibys komplekss. Daudzi, dzejdamīs piec «kungu štātis», nūvōrtā pamat sovu sātu, dzymtū volūdu i tāvu tykumus. Ari volūda ir jōkūp tai-pat kai jōkūp sova ōrīne i apleicīne.

Norberts Trepša (1913–1972)

Pyrmuo latgalīšu romana "Myura kolns" autors, bazneickungs, rakstnīks, fabulists, žurnalistis

Dzims Pīterpilī, vacuoki nu Osyuna pogosta Neikšānu. Mirs Ņujorkā.

Pseidonimi: Jōns Jezupāns, J. Lekmiņš, Jurs Palāda, N. N. Norberts, rp., D. Orāns, Ņōtre .

Publicātī dorbi ir fabulas divūs krōjumūs «Dundurs skudru pyuznī» (1943) un «Cīmā pi Aizopa» (1946), divi romani «Myura kolns» (1943) un «Vīna vosora» (1948). Juo komedēja «Pādejais gods» sovā laikā beja topuse kai Dailis teatra pasyutejums, bet politiskūs pōrmaiņu dēļ uzvadums tai ari nanūtyka. Beja V. Lōča izdevnīceibys literarais redaktors.

Esi kai zvons, kura skanis paceļ tevi pošu i apleicejūs.

Cylvāk, dzeivoj tai, lai tev prīca ir nu dzeivis, bet nadzeivoj prīcai. Nakuoroj par varu tuos i tei tev byus. Nakuoroj boguoteibys i tu byusi boguots.

Dzymtuo sāta ir kai pasaūla centrys – stypruma, iztureibys i mīlesteibys olūts.

Nasokit, ka mes asam bez dzeivis, atpalykuši, nakulturali. Mums tikai nav šuos lobuos eipašeibys – leist par kotru cenu cytim iz kokla, sist bungys, lai pasaūls myus dzierd. Bet mes dzeivojam! Myusu azaru krostūs ir cylvāki. Tur aizrit myuži. Kruosaini, spylgti i nareši apskaužami skaisti myuži! Tikai mes nataisom nu sovys dzeivis tierga.

Kas ir laime? Voi nav laime just, ka tu esi, zynuot, ka tu esi vacys cilts, ka ap tevi ir vyss myužu myužūs ap tovim senčim bejušais i tu ar lapnumu, ar ceistumu nes sovys dzymtys vuordu tuoļuok. I tu dori tū mīreigi, ar dzydrumu dvēselē, kas naveist i naapsamuoc ni nu kuo? Voi tei nav laime?

Tauta navar dzeivuot bez gora gaismys i breiveibys.

Kam vysur ir sāta, tam nikur juos nav... Kam ir vysa pasaūla tykumi, tam nav nikaidu tykumu.

Tai kai siejiejs īt teirumā pavasarī i izsiej sāklū, i gaida leidz rudīnam, tai juogaida ari cylvākam. Nikuo ar varu navar pasteidzynuot, nikuo navar puorlauzt, vyss īt sovu nūlyktū gaitu, bet dzeive puorsamej.

Vyss sīvītis spāks ir juos pacīteiba, gaisums i mīlesteiba.

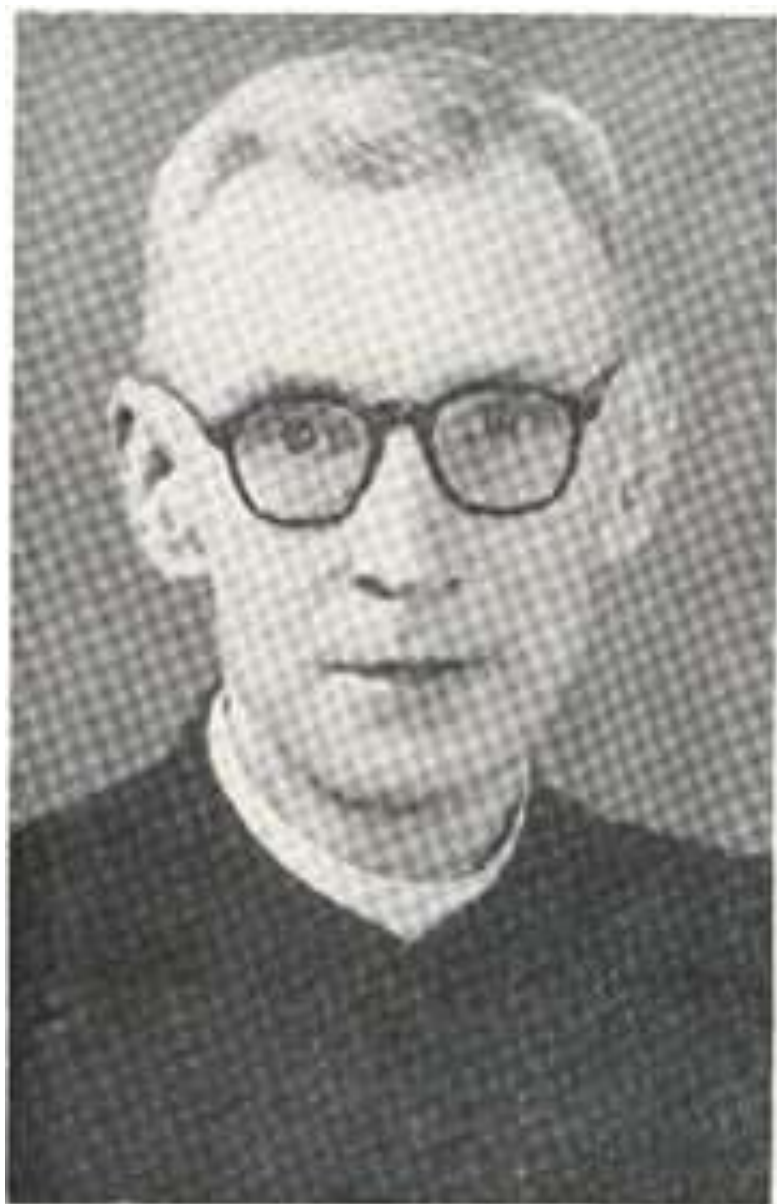
Kod divi cyvāki vīns ūtram kai radeiti, tod grīzīs, rūzīs, kai gribi, bet byut jim kūpā. Ni te kuorta, ni gudreiba leidz.

Rakstnīkam ir vajadzeiga zeme, bez šaubom – pōrnastā nūzeimē. Rakstnīkam ir napīcīšami juojiut sova pīdareiba pi tautas, pi sovas zemes, pi tōs liktiņa.

Klusī varūni ir naradzami kai dzīdynojūša iudiņa tērcēitis.

Stanislavs Škutāns MIC (1901–1995)

**Latgolys viesturis pietnīks,
publicists.**

**Marianu kongregacejis tāvs,
Dr.theol.**

Īt nu Kruoslovys pogosta Kombuļu, paglo-
buots Čikagā (ASV).

Taipat kai ik kurai kotrai tautai, ari latgalim ir tīseibys iz sovu volūdu. Ari latgalim jūs volūda, blokus religejai, pīdar pi juos vyspersoneiguokom un intimuokom gora dzeivis vierteibom. Tys ir jūs nacionali-kulturalais duorgums, kuru jim ir breivi paturēt tik ilgi, cik ilgi jī poši tū atzeis par vjadzeigu. Jim ir tīseibys ari nu cytim praseit šuo jūs duorguma respektiešonu. Cik ilgi byus kaut tikai daži latgali, kurim šei volūda byus tyva, un kuri sovas personeibas izveidošonai un izpaušmei atzeis par napīcīšamu tū paturēt, nivīnam nabyus ni mozuokuos tīseibys uzastuot pret tuos lī-tuošonu un kūpšonu. Tei ir vyselementaruoko juridiskuo pamatnorma. Nūlīgt volūdu nūzeimoj nūlīgt personeibu.

Volūda ir vīna nu augstvierteiguokom cylvāka dobys un gora duovonom, ar kaidom pats Radeituojs ir apveļtiejs cylvāku dzymumu. Izkūpūt un saskaņā ar Radeituoja dūmu izlītojūt šū duovonu, cylvākim ir dūta īspieja dareit skaistuoku un pylnvierteiguoku sovu eksistenci viers zemes.

Seikstuo uzticeiba, kaidu sovys volūdys ziņā ir uzruodejis un vīnmār uzruoda lelum lelais Latgolys latvīšu vairums, ir apzeimejama kai tautys gora dziļumūs dusūšais veseleigais dzeiveibys instinkts. Kritiskuokūs breižūs, izalaužūt iz uoru un caurstruovojūt tautys praktiskū stuoju, tys naratūs gadejumus pījam patīšas varūneibas myrdzumu. (*Latgaļu volūdas lītā, Dzeive, Nr.19 (01.04.1955.)*)

Tauta izneikst poša par sevi, kod tei zaudēj sovu pošapziņu: sovys īrašys, sovys saitis ar paguotni i puori par vysu - jo zaudej sovu volūdu.

Ka myusu arheologi tik cīteigi vuoce Latgolys vacuos klietenis, pierts, rejis, ceņtēs tuos saglobuot kai duorgu paguotnis reminiscenči (aizmiersts nūtykums), pat pī-draudūt ar borgu struopi kotram, kas byutu īsadrūšynuojs kaidu poguotnis pīminekli būjuot. Bet voi tod pierts, reja..., kas ir nīceiga daļa nu kulturys, vierteiguoka par volūdu, kurā atsaspūguļoj na jau kaidis nīceigs materialuos kulturys aspekts, bet gon poša tautys dvēsele.

Jezups Grišāns, MIC (1891–1988)

Bazneickungs i publicists

(kaidu laiku vadēja drukotovu "Dorbs un zineiba" Rēzeknē (tū nūdybnuoja Eduards Kozlovskis 1912. godā).

„Nu tāva Grišāna dveš latgaļa vīnkuoršeiba un sirsneiba reizē, savīnuota ar gora cālumu un rakstura styngreibu.” (L.Latkovskis)

Īt nu Kaunatys pogosta Mukānu. Paglobuots Stokbridžys piļsietenis (ASV) Bekšira kolnūs Marianu kongregacejis privatā kopsātā.

Jis ir sarakstejs treis memuaru literaturai pīdareigys gruomotys, kurys saucās: "Pa atmiņu stygom".

Trymdā izdūtūs gruomotu 1. daļā ir mariānu tāva Jezupa Grišāna veļtejuma vuordi, kuri skaņ itai:

„Duorgajai tāvu zemei, munai nūmīluotai Latgolai, juos tāvim i muotem, kas, gūdeigi dzeivuodami, kūp sovu sātu i audzynoņ krīt-nus dālus i meitys, sovīm tautīšim dzimtinē, emigracejā i vuorgstūšajim Sibirejā, vysim nanūgurstūšajim latgaļu gora darbinīkim i latgaļu lītys aizstuovim, i kotram vīnam, kam kryutīs pukst latgaļa sirds i kurā vēļ ir dzeiva mīlesteiba iz sovu volūdu i seņču myusim pamastū montuojumu.”

"Pa atmiņu stygom", 2.daļa:

Dažys dīnys piec krīvu okupacejis atguoja pi manis komisars i pasludynuoja: "Drukuotova i vyss inventars, ari vysys muojis puorīt vaļsts īpašumā. Pagaidom mes atļāunam tev dzeivuoť šymā dzeivūklī, bet vāluok redzēsīm..

Tagad trymdā, bārnu un jaunuotnis audzynuošona nūteik piec jaunos mūdis un metodem. Tagad vacuoki jau nagrib, lai vacuos muotis runuotum ar bārnim sovu tāvu volūdā un „maituotu" bārnu "literarū" volūdu. Naļāun vacmameņom runuot ar bārnim „prostā" volūdā, un stuosteit tim vysaidys „puosokys". Un tuopiec, tagad bārni un jaunuotne palyka ļūti „gudri" un „moderni", ar kurim nivīns navar tikt golā. Te ir sekas un rezultati nu „modernuos" audzynuošnys..

Ontons Rupaiņš (1906–1976)

Latgolys poguotnis tulks i atmūdys tāluotuojs, romanists, školuoituojs, dirigents

Īt nu Bieržgaļa pogosta, mirs ASV, nu Reigys kopu pīmineklis ar palnu urnu puorvasts iz Bieržgaļa kopim. Pseidonimi: O. Vīntuļs, Skolotājs, Stabiņu Kepīts. “Latgolys viesturiskūs romanu rakstnīks” – tai jū raksturojs Leonards Latkovskis. “Jis sevī nas ari vysu tū humoru, kas sakruots, pa dzimtaines pogostim škārs i garum staigojūt.” (Ontons Dzeņs)

O.Rupaiņa daiļradi Latvejā īpazyna, pasateicūt juo literarajai krystameitai, dzejneikai Paulīnei Zalānei (jei puorvede rakstnīka palnus iz Latveju). Nu 1988. goda Bieržgalī dorbojās O.Rupaiņa muzejs.

Latgolys Kulturys centra izdevnīceiba (vadeituojs Juoņs Elksnis) puorizdavuse vairuokys O. Rupaiņa gruomotys: “Tauta grib dzeivūt” (1991), “Jaunō skūlōtōja” (1991), “Pasaules vējos” (2000), “Māra mostas” (2016), „Baltie tēvi” (2017).

Mes, školuoituoji, asam tys zemis suoļs!

Lai sirds nūkit kai Leldīnis leigačuos!

**Ak, mīluos, šuos dryvys un dzimtainis sāta,
Cik vacuokūs pyuliņu zemē te or̄ts!
Vēļ audžu audzem šei zeme byus svāta,
Te kvāloj nu sendīnom latvyskais suorts!**
(O.Rupaiņs, „Pīmiņu”)

Latgolai daudzu tautu i idejiskūs strāvojumu krystceļūs juopalīk par smēdi, kur pīlikt kaimiņu zyrgim atkrytušūs pokovus i apkaļt salyuzušūs rotus. Bet pyrmais pīnuokums ir pret tyvuokim sābrim, puornūvodu tautīšim, kam tī roti jau seņ prosuos piec lela lobuojuma. („Zemis sōļs”)

“Ir trejs leli breinumi pasaulē, par kū tikai ratais breinejās: pirmais, ka tik sena tauta kai balti vēļ šudiņ dzeivoj; ūtrais – ka baltu cīltis kuodreiz dzeivuoja vysapkuort zemislūdei, un trešais breinums ir tys, ka poši balti cīši moz zyna par sovu poguotni.” (O.Rupaiņs, citats nu Paulīnis Zalānis roksta, *Treji Vārti*, Nr.84 (01.10.1981.))

„Ni tev veseleibys, ni vosorys, jo tu stai goj, sovu pādu īspeilīeys vierša uodā. Kod tu pastaigoj bosom kuojom, tod jiuti, ka otkol staigoj pa sovu jauneibu... ka tev zam kuoju pierkstu golu kitynuodama aug zuole...” (O.Rupaiņs, citats nu J.Klīdzieja roksta, *Latvija*, Nr.63 (08.09.1951.))

Trešajā dzeivis godā mani pīmeklēja šarlaka epidemeja ar smogom komplikacejom, kas mērdēja mani 9 mienešus un ilgi mūcēja vacuokus. Kaiminīne Marijana Adijāne uza jēma «laimeiguos nuovis krystamuotis» pīnuokumus i nasuse uperi Sarkanu breinum dareitojai Dīvmuotei, lyudzūt, lai paeisnoj munys i vacuoku cīsšonys. Tod es asūt nūmiris. Maņ taisējuši zuorceņu. Bet kod „krystamote” guojuse iz Sarkanim pasateikt Dīvmuotei par uzklauseitom lyugšonom, es atsadzeivynuojīs un suocs čīpstēt “pī-na, pī-na”. Piec puors nedeļu es jau siedieju zuorceņā, kas beja puortaiseits par ratenim. (Nu stuosta “Es nūmyru”)

Juons Klīdziejis (1914–2000)

Rakstnīks

(dzīsmis „Bryunaceite” vuordu autors, piec juo literarūs dorbu motivim topušys filmys „Cylvāka bārns” i „Likteņdzirnas”).

Īt nu Viļānu pogosta "Kūrpinīku". Mirs ASV, paglobuots Kaņtinīku kopūs.

„Rakstnīks Juons Klīdziejis vairuok, pilneiguok i skaistuok, kai nivīns cyts, ir naatkareiguos Latvejis Latgolu i latgalīšus īveds myusu literatūrā.” (*Valentīns Pelēcis*)

„Kotram laikmatam i kotrai tautai ir bejuši sovi guņskuru kurynuotuoji i aicynuo-
tuoji: lai kotrs īt pajimt pa ūglei. Kotra tauta ir gribiejuse lapuotīs ar sovu bruņņiceibu, aristokrateju, ar sovu vadeituoju i veiduotuoju „augstuokū kuortu”. Jo ari mums, latvišim, sovuos liktiņu gaituos at-saverūt, byutu juomeklej sova aristokra-teja, tod nav šaubu, ka tī byutu myusu myrušī un dzeivī škuoluotuoji. Tī beja myu-su gora aristokrati.” (*Juons Klīdziejis rokstā “Skolotāji” (Laiks, Nr. 72 (06.09.1958.))*)

Rokstu, lai pats sev i cytim paleidzātu dzei-vuot ar cylvākim napīcīšamū gaismu acīs...

Rūkys mums dūtys deļ dorba, sirds – deļ laimis, acs, lai aiz sovys sātys vuorteņu – pa-sauli īraudzeitu.

Dzeive mums īlīk vuordus mutē, dorbus rū-kuos i ūglis kryutīs.

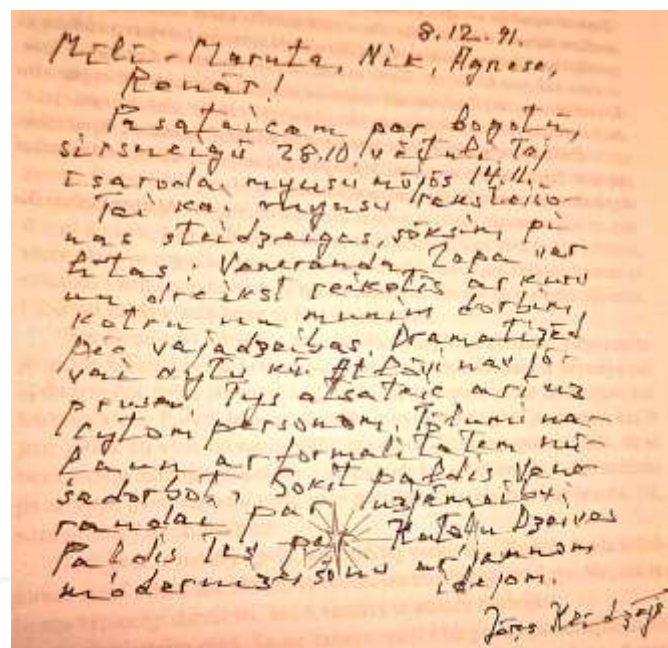
Nalels īskots Juona Klīdziejā redziejumā par volūdu, kas īlykts juo romana "Duovynuotuos dvēselis" golvonuos varūnis, pusauga meitinis Miļcis saceitajā:

“Vuordi rūnās ni nu kuo. Nu vieja i nu bār-zu. Nu strodu gaisā i teļu gonūs. Nu vieršo-nuos iz ļaužu dagunu i rūku. Ari nu tāva capu-ris ar zylū nogu i juo skumeiguos mutis...Maņ līkās, ka pats Dīvs grib, lai ari jam paleidz. Ar taidim vuordim, ar loba dareišonu.”

Ari "Duovynuotūs dvieseļu" Bosais Andryvs romana kūdūlu īlīk Miļcei saceitajūs vuordūs:

"Tova muote, babeņa, taipat tāvs īt pa dzei-vi kai sauleitis – sevi i cytus siļdeidami. Jimūs ir montuotuo dvēsele nu tūs, kas dzeivuojuši pyrma myusu. Jūs pošu dvēselēs vysa kuo tik daudz ka ar skaudzi palīk, kū dūt i duovynuot cytim. Deļtuo ari tu esi taida mīleiga meitine. Tova dvēsele nav skūpa.”

Kod žurnālā "Katōļu Dzeive" īlykom rubri-ku "Paleigs teatra mīluotuojim", ludzenis deļ publiciešonys meklējom nu molu molom i cīši izjutom originaldarbeņu tryukumu. Sarakstē ar Juoni Klīdziejū (jis maņ ir na viņ gora radi-nīks, bet ari muna tāva bruolāns) papraseju autora atļuovis nu juo dorbu taiseit skotuvīs variantus. Rakstnīka atbiļde ar uzmundrynuo-jumu dareit vysu, kas juo "gora bārnim" palei-dzātu īt tautā, ari tyka sajimta.

Jezups Leļs (1927–1989)

Volūdnīks, lingvists.

(latgaļu literatūrā spūžuokuo stuostu i noveļu kruojuma "Ar lukturi" autors)

Bejs pasnīdnieks slovonajā Hārvarda universitatē Vašingtonā, kur vucejs vysaidus volūdnīceibys kursus. „Cylvāks, kurs sarakstejs par latgaļu literatūr volūdu un izlūksnem nūzeimeigus zynuotniskus dorbys, lasiejs uorzemu augstškoluos par itim vaicuojumim lekcejis.” (Pīters Jurceņš)

Pseidonims – J. Pūrmalīts

Īt nu Kuorsovys pogosta Pūrmaļu. Paglobuots Naudyskolna kopūs sūpluok tāvam Boleslavam i muotei Veronikai. (Jam, taipat kai Juoņam Klīdziejam i Ontonam Rupaļam, ir pīpīldeitys ilgys byut storp sovejim – atsagrīzt dzymtajā Latgolā.)

Šei ir ari vīna nu pyrmom dailliteraturas grōmotom latgaliski, kas paveikta navaiņojami meistareigā leiminī. Losūt taidus vīnreizjus dorbys kai "Pi tylta", "Kūka zuodžs", "Puscyuča memuari", "Trokais īnaidnīks", var tai eisti izjust ka, jo itī poši dorbi byutu pīraksteiti lejis latvīšu volūdā, jūs originaluo vīnreizeiba byutu zaudāta. (*J.Klīdziejā receņzejā žurn. "Dzeive" 81.nr.*)

"..Ā, tī jau tikai obeji Sajiugtī! Klimašs i Tumašs - Sipaceņu Divjiugs. ..obeji brīsmēigi turīs kūpā i dzeivoj kūpā, kaut vacuokais jau seņ preciejīs i ir bārni. Sīva tī nikuo navar bez atļovis, i kū obeji bruoli nūsoka, tys ir. I obeji jai kotru reizi preteimā kai vīns - eists kūka zuodžs naboga sīvītei: valk īškā mīsā i dvēselē navys i reizis nūkaudams, bet dylynuodams pa mazeitei viņ, cikom nivīns cylvāks vairs ituo navarātu izturēt." (*Ar lukturi, P/s Latgaļu izdevnīceiba, 1966.*)

Laika zylgonajā kriesleibā es mekleju sev ceļu atpakaļ iz sovu pūra styuri i dažreiz īsaveru bārna i jaunīša acim radzātajuos gleznuos i sejuos ar pīauguša cylvāka rūkā turātu lukturi.

Tagadejūs rakstnīku dorbi ir par daudz puorpludynuoti ar lejis latvīšu formu i sintaksis īspaidim, kas volūdu padora steivu i nadzeivu.

1966. gods

Ontons Dzeņs (1890–1974)

**Gruomotu kruojiejs - bibliofils,
publicists,**

I Latgolys Misenš – Ontons Dzeņs

II Latgolys Misenš – Valerijans Viļčuks

III Latgolys Misenš – Stepuons Seiļs

Bejs Vuorkovys pogosta vecs, kruojis latgaļu presi. Piec Misenā jam pīderēja lobuokuo latvīšu rakstnīceibys biblioteka. Trymdā bejs "Latgolys Bolsa" redakcejis koleģejā. 20. godu symta 70. godūs izdūtys juo atminis "Muna dzeive" 3 siejumūs.

Īt nu Vuorkovys pogosta Pilišku cīmā. Paglobuots Leikforsetys kopūs (ASV).

„Eists latgalīts i pilneigs cylvāks" tai jū raksturoj Leonards Latkovskis. „Styprys Latgolys ūzūls. Kuojom nūguojis nu Sudetejis leidz Bavarejai, lai padūmu armejā vaira nabyutu juokolpoj...”

Svešums nūmuoc. Vīneiguo prīca, kod sajamu latgaļu volūdā avīzi, žurnalu, gruomotys. Losūt vyss aizamierst i jiuītis kai sātā...Latgolā. Vyss ir meils i duorgs, kas atguodynoj dzimtini. Taipat Latgolys cylvāki svešumā ir kai bruoli i muosys, jo volūda tyvynoj.

..Pādejūs godūs Latgolā vaira nabeja palics tū sīvīšu, kurys ar sātys zuoleitem snēdze sovu paleidzeibu saslymušajim, seviški bārnim – bez kaidys atleidzeibys. Jaunuo- kom paaudzem nabeja ni laika, ni grybys staiguot pa teirumim, mežim i upu krostim, meklēt vajadzeiguos zuoleitis, kaļtēt, lai byutu pošim, nimoz narunojūt, ka nu sova kruojuma dūtu cytim. Kod goduos kam sātā saslymt, tod skrīn pi vīna, pi ūtra, lai īdūd līpu zīdu voi kaidu cytu zuoļu. I, kod nadaboj, tod juojiudz zyrgs i juobrauc pi doktora, lai gon byutu variejs paleidzēt ar sātys zuoleitem. (*Katōļu Dzeive*, 2005, nr.3)

Kod uz kaidu breidi pi krysta dzīdōšona tyka pōrtraukta, tod varēja dzērdēt kaimiņu sādžā dzīžūt un na tikai vīnā, bet pat divējos un trejos sādžōs, jo maja mēneša lyugšonas nūtyka vokorūs apmāram vīnā laikā. Klusā un mīreigā vokorā varēja dzērdēt un atškērt na tikai dzīsmes meldiņu, bet pat vōrdus. Patīšam Latgolu var nūsaukt par svātu zemi. Nasaverūt uz gryuteibom un smogajim dīnas dorbim, cylvāki atroda par īspējamu un vajadzeigu sasapulcēt pi krysta. Tū cylvāki dareja breivi, pošī uz sovu rūku, bez mudynōjuma un atgōdynōjuma, īkšējō bolsa pamudynōti. (*„Acta Latgalica 2”*, 1968)

Alberts Spuogis (1924–2020)

Školuotuojs, dzejnīks, žurnālists, redaktors, franču, angļu, vācu filosofijas i literatūras sapratnieks i tulkuotuojs. Latgalīšu gruomotu i dokumentu krotivis **"Latgaļu sātā" veidotuojs Minsterē** (ar dālu paleidzeibu gruomotys tyka puorvastys iz Latveju)

Īt nu Daugovpiļs apriņķa Bratišķu sādžys Vuorkovys pogostā. Mīrs i paglobuots Vuocējā.

„Latgolai.. pītryukst aktivu darbinīku.. Lai latgaliskums spartu sūļus iz prīšku, daudz juostruodoj” (A.Spuogis)

Cylvākam nav juorykšoj goreiguma mekliejumūs tuolumā. Byut pīdareigam vairuokom religejom gon nav īs-piejams. (A.Spuogis)

Pādi

..Kaidis īt maņ vysur leidza,
pādu nūspīdumūs
vejūleitis plaukst...

Syunu syltumā

"Grybātu apaukt ar syunom
i dzeivuot dzeivuot...", saceja vactāvs.
Byuvēja ustobys, klāvus, bazneicys...
Syunys lyka storp bolkom,
salaide pakšūs,
bēre iz grīstu i
sakosa pakaišim.
Dzeivuojom syltumā,
lykuos -
ilgi, ilgi
vīnu dīnu jis syuta piec syunu
myus - mozūs...
Atnesem syunys...
Salykom pagaļvī...

Naksneigums

Tova rūka -
malns tauryns
ar spuornu golim
dasadur pluonumim, zūdam,
vylynoj līduot kūpā...

Asam naktsupis krostā,
kas aizskoloj zemīs cylvāka pādus,
saskoloj myusu dīnys īndi
vīnā traukā - lai nūstuoj...

Otkon jauns mīrs
īplyust tevī i manī:
asam bezdeleigys,
kas ar reita šautru
grib nest guni ciļvēcei

**Munu bārnu dīnu sola
Vīnmār paliks sapyns jauks:
Laimeigs tur es slapyn kleisšu,
Dzagyuze kod prūjom sauks...**

Tikšonus reizē GORĀ, kod jis beja atbraucs ar dālu jau piec „Boņuka” pīšķieršonys par myuža īguļdejumu, lai pasavārtu iz "Gora" cylvāku i sasatyktu ar sovīm rodim Latgolā, sovūs 93 godūs jis saceja: „Latgola deļ manis nav tikai vuords, bet vysvaira juos cylvāki...”

Fraņcs Zeps (1899–2000)

**Sabīdriskais darbinīks, publicists,
volūdnīks,**

(1927.–1929. goda latgaļišu pareizraksteibys ortografejis komisejis dalinīks. latgaļišu gramatikys pamatškolai autors, kura pīdzeivuojuse 4 izdavumus izdevnīceibā "Dorbs un zineiba")

Bejs ari tautsaimnīks, 2. Saeimys deputats, školuojujs,

Pseidonims Seimaņs Olužnīks.

Īt nu Dekšuoru pogosta Madžuļu.
Paglobuots Indianopolē, Kaļvarejis kopūs.
Symtgadnīks!

Piec volūdneicys Lidejis Leikumys "Gruomotys školuojujim" sajimšonys 1993. goda 6. augusta viestulē jis roksta: "„grybu pastreipuoit, ka asmu dedzeigs latgaļu raksteibys reformu atbaļsteituojs".

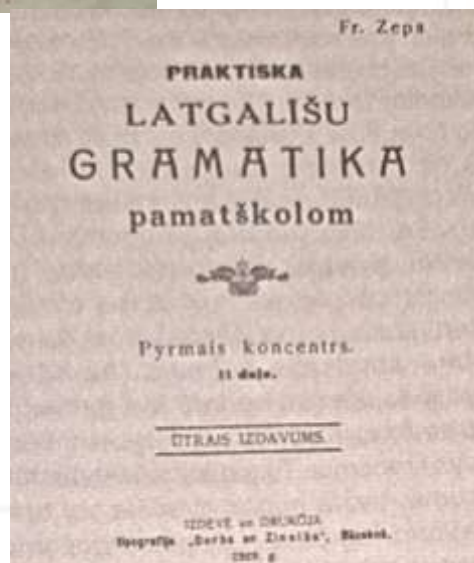
Lideja Leikuma (žurnalā „Katōļu Dzeive”, 2000, nr.3):

„Viertejūt muoceibu leidzekli šudiņdīnys acim, atzineigi vuordi par Fraņča Zepa dorbu juosoka ari tagad. Gramatikys autors beja labi saprats taida izdavuma svareiguokū mierki – īvuiceit školānus pareizi raksteit. Fraņča Zepa gruomota divejuos daļuos voi tai sauktajūs koncentrūs pyrmskara Latgolā sovu aizdavumu veicegūdam.

Puorsteigums beja, ka Fraņcs Zeps par napabeigtū latgaļišu ortografeju nabeja puorstuojis guoduot ari trimdā i vēl piec tik daudzu godu. Na mozuoks puorsteigums – cīnejamuo vacuma nūvadnīka jaunekleiguo lītu, nūtykumu i cylvāku uztvere dzimtinē.”

1925. gods

1929. gods

Marija Andžāne (1909-1988)

**Školuotuoja i rakstneica
„Latgolys laksteigola”,
daiļruneiguo latgalīte**

Īt nu Škaunis pogosta "Maču". Paglobuota Elmirā (ASV).

Veirs Konstantins Strods-Plencinīks.

Cylvākam

Dreiz	Dzeja – sirdsapziņai
Tu vairs napazeisi	Pīklauviešona
Pats	Ar zīdūņa storu,
Sova laika	Lai ziņa –
Un sevis,	Snaudūšu goru
Maklādams	Pamūdynoj.
Nasadzeisi	***
Vaiga,	Kod tuolums runoj
Kū Myužēigais devis.	i klusums dzīd,
***	I ilgu poli iz dzimtni īt,
Stōvēt vātrā –	Tod zynu: es redziešu tevi!
Nasalyuzt,	Kod vysi strauti suoc sudobru līt,
Styprajam nūzeimoj –	I saulis zvoni par zīdūni dzīd,
Dzeivōt!	Tod zynu: es aizsniegšu tevi.

Ir pīns i gaļa, bet bez maizis ni pīns, ni gaļa nagaršoj tai, kai vajadzātu. Nikam nav suota, ni vajadzeiguos garšys. Ēd kū gribi, bet bez maizis naesi i nabyusi paieds. Ej, kur īdams, dori, kū dareidams, maize viņ pruo-tā... (*Katōļu Dzeive, 2008, 4.nr.*)

Darakterka (apleik ceļojūša školuotuoja) īt nu sātys iz sātu, palykdama pi kotra nu sovu vuicamūs pa nedeļai. Tī jai dūd gultu i uzturu, cansdamīs gataveit kū lobuoku. Nedeļa izabeidz ar svātdīnis reitu, kod piec juos atīt kaidis nu pīaugušūs i paleidz puorsaceļt iz cytu sātu. Pavadeituojs pajam juos divejis sūmys. Jei poša nas padusē gruomotys, storp kurom ir: lementars, Svātuo viesture, kalendars, Kas nūtyka Ļurdā, Genoveva, Kūkle. (*Katōļu Dzeive, 2012, 10.nr.*)

Gavienī nu Mileitis dabuoju zynuot, ka bārni teik vuiceiti raksteit ar druka burtim, nūrokstūt kotrys sovā burtneicā, kur kasdīnys vēl pa puslopai juopīroksta ar poša parokstim, kaidus lītoj, dareišonys apstypryno-jūt. Drikelej, kotrys sovā puoteru gruomotā vārdamīs, ustobā teik sanasti vairuoki goldi i sūli nu kaimiņu klie-tim, moltivem. Tai darakterka jūs vuica nu ausmys leidz dzīsai i vēl kaidu sūli iz Le-luos Myužēibys pusi. (*Katōļu Dzeive, 2012, 11.nr.*)

Konstantins Strods (1908–1999)

Prozaiks:

„Latgolys dvēselis paudiejs”

(tai jū nūsaucs Norberts Trepša),

„Sirds un sādžu ļaužu tāluotuojs”

(Stepons Seiļs)

„Latgolys dvēselis rūtu kaliejs”

(Alberts Spuogis)

Pseidonimi: Plencinīks (‘plencinīks’ nūzeimej leidumnīks), Kiu-kū, Misters Pli i K.Sērksneits. Vīns nu ratajim, kas rakstiejs puorsokys latgalīšu rokstu volūdā.

Stuostu kruojumi: "Kungs" (latgaliski), "Es, mazais cilvēks", "Nedrīkstu raudāt, nevaru smiet", luga "Divi zači", ari romans "Tas sākās Varakļānos".

Īt nu Varakļonu pogosta Kuokaru. Paglobuots Ņujorkys štata Horsehedys kopūs.

Kod 1934. godā Juoņs Turkopuļs (Ludzys gimnazejis direktors, publicists) pasuoce izdūt bezpartejisku nedelis laikrokstu "Zemis Bolss", Konstantins Strods tī īsuoce kai leidzstruodnīks, a beiguos atsaroda izdevieja i golvonuo redaktora krāslā. Laikroksts tyka slāgts 1935.godā, kod izdeviejs i redaktors atsasaceja paklauseit Sabīdryskūs litu ministrejis reikuojumam tū izdūt vyds dialektā. (N.Neikšanīts)

„K. Stroda-Plencinīka stuosti īt pi sirds, jo tī ir, kai soka, kauls nu tautys kaula. Latgalu dzeivi i sirdi var apraksteit tikai poši latgali un dūt literarajūs dorbūs tū, kuo cyti navar dūt. Tys vyscauri ir ari Stroda-Plencinīka stostūs.” (Vladislavs Luocs)

„Es asmu sovas dvēs'les varā
Un klausūs, kū maņ stōsta sirds.”
(K.Strods-Plencinīks)

Mūzai

Es tycu, breinum leluo dīve,
Pi tevis vyss ir dails i cāls:
Tev pīdar vyss muns – muna dzeive,
Tovs pīlyudziejs es – zemis dāls.

1940. goda junī Latgolys Dzīšmu svātkūs Daugovpilī, kas nūtyka laikā, kod krīvu karaspāks jau stuovēja pi rūbežys, kuori kūpā ar klauseituojim treis reizis dzīduoja „Dīvs, svieter Latveju!”. Piec tam dzīduoja vėl cytys dzīsmis, ari Juoņa Norviļa komponātū „Dziesmu kalnā”, kam K. Stroda-Plencinīka vuordi.

Jam ir stuosts ar intrigejūšu nūsaukumu "Siržu grīziejs"... „**Tik ilgi gaideit, kai lai napīdūt, muns meilais siržu grīziej..**”

"Krystamuote gon prota patīši mani apmīluot tai, ka aiz smīklu kusu voi uorā. Tikleidz jei īguoja myusu sātā, sauve konfekšu beja maņ rūkā. Tod jei mani pasvīde iz rūku da pošu grīstu. Kod beju labi viņ iztracynuots i izasmiejīs da osoru, tod krystamuote palyka taida nūpītņa, a acis gon jai smējuos..." (Nu tāluojuma "Krystamuote", „Tāvu zemes kalendars”, 1958).

Juons Silkāns (1899–1955)

Školuotuojs, fabulists, dzejnīks

Īt nu Mērdzenis (niu Pušmucovys) po-gosta „Avīšu”. Mirs Kanadā, paglobuots Hamiltonys kopūs.

Pseidonimi: Līsmiņš, Nūvārotojs, Silkalns, Viļneits, J. Sils.

Izdevs vairuokus dzejūļu kruojumus, bet juo fabulu kruojums „Fabuleņas” trimdā 1955. godā gūdolguotys drukys aizlīguma atceļšonys 50. godadīnai veļteitajā literarūs dorbu sacēņseibā.

Bīži pīsavierss volūdys vaicuojumim, bet it sevišķi trymdā, kur pat nu dīvkolpuojumu tyka padzeita myusu dzymtuo volūda.

Kai taida skaista myusmere, tik iņdeiga i beistama, ir daža loba meitine, kam ir tik kruosa uoreja...

I, nadūd Dīvs, ka palyktu tu draugs par taidu uovaklu, kas sovu mēli atmastu i sevi nūlīgtu.

Tai izīt dažam guojiejam i tāva sātys rie-jiejam, ka, aizīdams jis svešumā, jau aizīt ari zudumā.

Vacuo rogona

Kaidu reizi dzeivuoja
Taida vaca rogona,
Kas tik zuolis taisēja
I daudz ļaužu iņdēja.
Myra na tik tureigi,
Kas jai beja beistami.
Taipat myra nabogi,
Kas jai lykuos šaubeigi.
Bet tod kaidis jai pajēme,
Pošai iņdi īdeve.
I tai ļaunuo vecēite
Poša kuojis atstīpe.
*

Vīns jau navar ilgstūši
Tagad valdeit pasauli,
Jo ir cyti ragaini,
Kas grib byut kai vodūni.

Kaut myusu zemi par nabogu sauc,
Daudz lelu kungu vēļ peļņā te brauc.

Kaut myusu maizi dažs smōdej un peļ,
Pat augsti kungi sev goldā jū ceļ.

Kaut myusu tautu par nīceigu tur,
Tik lelu dorbu vēļ naveic daudz kur.

Kaut myusus pošus par natiklim syudz
Sev bīži čaklī myus paleiga lyudz.

Kaut myusu mēli nu mutes mums raun,
Vēļ dažs lobs mōcāts sev mōceitīs ļaun.

„Lyugsim mes Dīvu par lobuoku dzeivi,
Lai Jis mums pasorgoj zemi un breivi.
Lyugsim par taisneibu, mīru un tīsu,
Lyugsim par goru un lyugsim par mīsu.”

Aizkors

Voi nazyna kaidis teatri?
Paprišku kai suokt izruodi
Tur priškā aizvalk aizkoru,
Lai naruodamū nūslāptu.
Tik akteri pa caurumu
Var pasavērt iz publiku,
Bet pošu kotra kusteiba
Teik paslāpta aiz aizkora.
*

Tai dora tautu vodūni,
Kod reikoj ašņa izruodi.
Jī vysu sliep aiz aizkora
Nu dzeļža vai pat tārauda.

Arturs Tālivaldis Rubenis (1927–2020)

Dramaturgs, režisors
(teatra mīlesteibys siejiejs
i audzynuotuojs jaunajā paaudzē)

Īt nu Bieržgaļa pogosta Sylauņiku, paglobuots Ohaijo, Nortamstedā.

Sarakstejs 126 lugys – lugys latvyski veidoj 13 pošā izdūtus siejumus, lugys latgaliski – 7 siejumus i vīnā sējumā apkūpuotys lugys angļu volūdā. 90. godūs braucs iz Latgolū, vītejūs teatra mīluotuojus mudynuojs raksteit lugys i spēlēt teatri, apkūpuojs i izdevs latgalīšu autoru dramatiskūs dorbus, sovā dzymtajā Bieržgaļa pogostā režisiejs jūs īstudiešonu, bejs vīsektors Rēzeknis Augstškolā, ir RA Studentu teatra “ĶerRA” dybynuotuojs i ari pyrmais režisors (1994–1998). Bez daudzūs juo ASV izdūtūs dorbu Latgolā (Latgolys Kulturys centra izdevnīceibā) izguojs juo dorbs “Režijas pamati” (2000).

Volūda rakstnīkam ir kulturys montuojuma atslāga. Aizsvīzdami latgaļu volūdu, mes pošī sevi padareisim naboguokus. Myusim juokūp obeji latvīšu volūdys standartī, juotur jī duorgi. (*Nu gruomotys „Skotuvīškuos lugys pamati”, 1988, Vladislava Luoča pīmiņai veļteits*).

Volūda juoīsavuica piļneibā, juolītoj kasdīnā i sadzeivē. Viņ piļneibā puorvoldūt volūdu – latvīšu voi latgaļu i obejis divys – varim byut lobi latvīši. Eistyns latvīts ir spiejeigs izasaceit, precizi dūmuot sovā tāvu volūdā na viņ juos formā, bet ari saturā.

Lugu rakstnīkam, rytmu veidojūt i saistētū volūdu darynojūt, var nūderēt tautys dzišmu melodejis, dūdūt taidai lugai pavysam īpatneju saniešonu. Itū saniešonu navar nikur cytur pasaulī īsavuiceit. Ar pyrmajim rokstu pīmineklīm volūdā myusim juorunoj par divejom rokstu tradicejom – latvīšu i latgaļu. Beibelis i sprediku gruomotu publicēšona, vuocu volūdys ītekmē, radeja plaisu storp tautys volūdu i tuoļuoku literaturys izaugsmi. Itū plaisu padziļinuoja ari tulkuojumu īvīššona latvīšu volūdā. Svešu volūdu skanis i teikumu rytms naapzineigi nūsastyprynuoja kai dzejā, tai prozā. Eipaši tys izapauž luteru bazneicys dzīsmēs...

Latvīšu volūdai ir īpatneja skaņa, latgaļu – sova. Kotrys skaneigums ir īpats viņ itai volūdai. Latvīšu voi latgaļu volūdai kotrai pošai ir sova melodeja, tūņs, kas nav sajaucams ni sovā storpā, ni ar vīnu cytu. Obom ir sovs īpatnejs plyudums, rytms, kas izapauž dzejā. Tī ir īpatnejis pauzis, uzsvori, intonacejis, tūni, ar sovu īpatnejū daiļskaneibu. Tī ir patskaņu i leidzskāņu plyusma, asonaņse, aliteraceja i konsonaņse.

Latgaliskuo intonaceja nas sevī kū cīši senisku. Volūdys melodejis plyudums teikuma sastatnē ir tik vīnreizejs, ka tū zynuotnīkim byutu uzmaneigi juopapietej. Tys tik paruodeitu, kaidi ir latvīšu volūdys gora pamati. I tī nasasakņoj Beibelis voi luterīškuos bazneicys dzišmu rytmūs. Folklorys vieteišona, pieteišona i īvesšona latgaļu literaturā svareiga. Volūdys izjiutys īdiesteišona rakstnīka izjiutu pamatūs dūd kaidu īpatneju rytma i melodejis plyudumu luguos. Tys nav atkuortojs, tuos pošys lugys puorrokstūt latvyski. Itei ir boguoteiba, kū nadreikst nūnivilēt vīnuotys volūdys režims.

Aloizejs Broks (1898–1944)

Svātūs Rokstu "Jaunos Dereibys" tulkuotuojs latgaliski

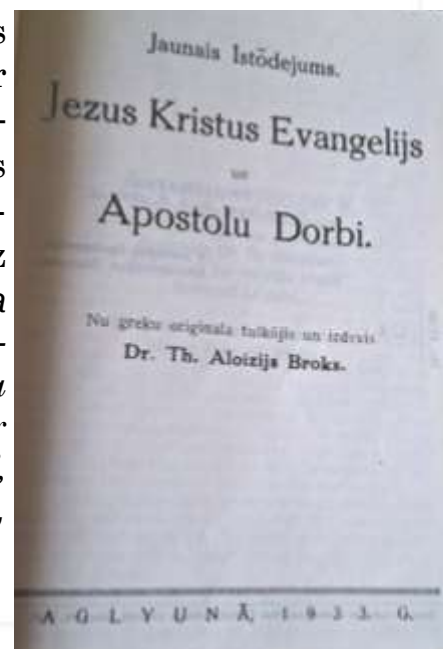
Monsiņjors, školuojuos, sabīdryskaiss darbinīks, teologejis doktors.

Īt nu Varakļuonu pogosta, Piec dažim olūtim, jis nūgalynuots Vuocejā – Štuthofys koncentrəcəjis nūmetnē gāzis kamerā, piec cytim – nūgalynuots Latvejā. Urna ar zemi nu Štuthofys nūmetnis apglobuota Aglyunys bazilikys kriptā.

„Dr. A.Brokam prōtā beja lela ideja: ceļt myusu dzimtines materialū i goreigū lobklōjeibu. Lai, kai jis reiz izasaceja, Latgolys sātōs bolta maize byutu na viņ lelūs svātkūs iz golda i lai mums byutu inteligence na tikai piec diploma, bet piec gora. Jō īskots beja, ka Latgolys ļaudim vyslobōk varēs kolpōt tei inteligence, kas cālusēs nu pošu vyda. Izgleiteibys ministrejā par humoru beja palics izteicīns, ka Aglyunys gimnazeja asūt latgalīšu patvārums, jo kotru reizi, kod direktors ir lyudzis apstyprynōt jaunu skūlōtōju, tī ir bejs "atkal viens latgalietis".” (Leonards Latkovskis, „Direktors dr. A.Broks“)

Filmā “Cylvāka bārns” izmontuotuo epizode par tū, kurs dreizuoks – zyrgs voi mašyna, ir patīss nūtykums. Prīsters Aloizijs Broks dzimis Silinīku dzeraunē pi krystceļu, kur grīžās iz Modūni. Vosoruos jis braucs iz tāva muojom nu Aglyunys ar sovu malnū BMW mašynu, kū jam duovynuojuse Latvejis valdeiba par nūpalnim valsts lobā – jis beja obeju Aglyunys gimnazeju direktors, pēc juo projektim Aglyunā izbyuvātys div hidroelektrostacejis, atjaunuota Aglyunys bazneica un klūsters, pa naktim nu originala tulkuoja Svātūs Rokstus utt. Cīši daudzpuseiga un harismatiska personeiba. Dzymtajūs Silinīkūs jis vyzynuojs apkaimis bārnus spūžajā mašynā, ka putekli viņ grīzušīs pa sādžys celim, i dalejs kampetys spūžūs papeireišūs. Brokam ir patics cīš dreizai braukt. Reiz braucs iz kaimiņu bērem ar cytim bazneickungim mašynā, un tuo laika presē itys nūtykums pīmynāts – pi Stiernīnis muižys ir nūtykuse mašynys i zyrga pajiuga sadursme. Ari bieru bīldēs vīns nu prīsteru radzams ar puorsītu pīri. Tys patīssais stuosts par bazneickunga mašynu gruovī ir tics Juoņa Klīdzēja romanā un tod ari iz ekranim. (Nu roksta „Vertikalais un horizontalais cylvāka dzeivē. Saruna ar stierninīti Īvu Zepu”, I a k u g a . l v , 13.09.2021.

Jezups Kindzuļs (*Čeņču Jezups*, 1883–1941)

**Sabīdriskais darbinīks, agronoms,
rakstnīks i publicists**

Zemis mīļotuojs i latvyski latgaliskūs tāvu tāvu tradiceju, gora i kulturys nesiejs tautā. Autors romanam nu Latgolys atmūdys laiku "Pīters Vylāns", bejs žurnala "Latgolas Zemkūpis" redaktors, eistyns zemis kūpiejs, lauku dzeivis i agronomiskūs lītu paziniejs.

Īt nu Drycānu pogosta "Kūzmu". Dzeivis ceļš beidzīs Daugovpiļs cītumā. Mirs mūcekļa nuovē par sovu zemeiti. Romana „Pīters Vylāns” manuksriptu jis beja īdevs kaidai sīvītei globuošonā. Jei jū ari aiznese iz izdevnīceibu Vladislavam Luočam.

Citati nu romana „Pīters Vylāns”:

Pīsalīcu pi zemes, paškūrstu zōli. Cik oklys leidz šam asu bejis! Tur mudžēt mudž nu dzeives. Cik tur voguleņu, tōrpeņu, skudru un cytu dzeivinīku! Un kotram sovs mierkis – uzdavums, sovs dzeives ceļš! Nav breivas vītas, kur rūku uzlikt. Zemes klēps pīpildeits ar seikom dzeiveibom.

Jyusu īgyutōs atziņas nav jiusu pošas sevī izceineitas, bet pulceņa audzynōtōju ītakmātas. Jius ticējot un tagad vēļ ticit, kū jums tur mōcēja, uz gūdavōrdu ticit. Kod pīaugot, jius napōrbaudējot šūs atziņu pyrmolūtus, jums pat prōtā naīnōce, ka tī pōrbaudomi, lai gon kotra īnteligenta cylvāka pīnōkums pret pošu sevī ir tūs pōrbau-deit.. Tys ir raksteits daudzōs gudrōs grōmotōs, ari goreigōs, ka kotram cylvākam jōpōrbauda sovs goreigais “Es”.

Vīna gon es navarieju īstuosteit Stefai, ka vydzemnīki i kūrzemnīki ari ir latvīši. Tī asūt ļutari, čyuli – na latvīši.. Ari Dravāns nasaprūt, deļkuo maņ peitīs ar tim čyulim. Skaista gon asūt krūdzinīka meita; ari kai cylvāks pateikama, taisneiga, varātu saceit, taida kai latvīte, na čyulīte.

Nu myužu myužim kūpā ir itī diveji našķiramī draugi – cylvāks i zyrgs: gon dor-bā, gon atpyutā, gon mīra laikā, gon karā.. Klimans sovā mīlesteibā pret zyrgim palīk vēļ dedzeiguoks, ar sajiusmu runoj. Juo acīs zyrgs ir pateiceiguoks, pīteiceiguoks nakai cylvāks. Cylvāka nikod navar apmīrynuot: jū vairuok dūd, jū vairuok prosa, bet lūpim pīteik ar mozumu.

Kur ogrōk divi cylvāki sasaskrēja, kaut vīns nu tim palyka mozōks, saceidams: pa-cīsšu Dīvam par gūdu.. Un otkon mīrs mōjōs. Lai parauga tagad veirs aizvainōt so-vu jaunū sīvu! Uz reizi kai ezis pretim sa-saslīs.. – tod jau i iznōk, ka nu nīka mozeņa tys streids ir sōcīs, cikom pošī sacel nu tō lelu mōkūni, kas aizsadz vysas debesis..Tys tamdēļ tai nūteik, ka cylvāki Dīvu izmat nu sovom sirdim, jo tik tur ir eistais mīrs un saticeiba, kur Dīvs volda. Bet myusu jaunī sovā lapnumā jau pošī sevi īsadūmoj par mozim dīvenim.

Meikuls Apeļs (1901–1942)

**Školuotuojs,
vīneiguos storpkaru periodā izdūtuos
latgalīšu literaturys viesturis autors**

Īt nu Kaunatys pogosta Inčuku. Mirs
izsyutejumā, Krivojoroga apgobola Vjatlaga
nūmetnē.

Pseidonims – M. Pārkyuņdāls.

Latvejis Radio raidejumu režisors Anto-
nejis Apeļis tāvs.

Veļtejums meitai:

Ak meiluos burvis, dzierkstelis,
Nu tovu, meiten, acteņu!
Cik daudz tī dailis, meilys guņs
I meilys kaislis kruošņuma!

Iz tevis lobpruot verūs es,
Lai pērlis, dzierksts tī laseitu,
Lai, spūžā krellē savieris,
Kai duorgumus tuos globuotu.

Zemis daleišonys komiseja atbrauce!

Taids ļaužu saplyudums ap Mežmuižys
pogosta nomu, kaidis tur vaļdeja zemis pīš-
kieršonys komisejis ībraukšonys ūtrajā dīnā,
beja pīdzeivuots tik ūtrū reizi par vysu tū
garū laiku, kaidis palyka atmiņā vysva-
cuokim siermgaļvim.

Pyrmuo reize – 1917.goda piecrevoļucejis
pyrmuo sapuļce, ūtra reize – šudiņ, kod sa-
brauce vyss pogosts, lai dzierdēt, kai eisti
nūtiks tei zemis daleišona, par kuru po-
gostā, leidzeigi vysim myusu dzimtines
styurim, stuosteja jau godu desmitem ilgi,
nu paaudzis iz paaudzi stuosteja, nu paa-
dzis iz paaudzi ar ilguošonūs tuo breiža gai-
deja.

Pogosta muojis, kurys stuovēja iz nalela
pakolna upmalē, atstotuok nu cytu āku, nu
vysu pušu beja leidz pādejam aizsprūstuotys
ar pajiugim, ļaužu pyuli storp jim.

..Vīns ūtram tyvuok stuovūši vede
dzeivys puorrunys, gon nūpītņys, gon zūbga-
leigys. Apsavaicuoja, kur kurs grib zemi da-
buot. Vīns, ūtrys nu dzeivuokūs i zūbgalei-
guokūs appraseja kaimiņus, voi daudz mai-
su atvaduši, piec zemis braucūt, voi saišūt
jimūs vysa dabuotuo zeme. Ari streidi i nū-
pītņys puorrunys dažuos vītuos aizadaga.

(*Meikuls Apeļs, "Latgolas sātōs", 1932*)

Valereja Seile (1891–1970)

**Publiciste, pedagoge, bibliografe,
Daugovpiļs Valsts školotāju
instituta direktise**

Pyrmuo sīvīte nu Latgolys, kas īgīvuse augstuokū izgleiteibu, 1916. godā beidzūt Bestuževa Augstuokūs sīvīšu kursūs.

Pīsadaliejuse 1917. goda viesturiskuo Latgolys kongresa organiziešonā i bejusi tuo rezolucejis leidzautore. Rēzeknis aprīņķa tautškolu inspektore, Latvejis Tautys padūmis i Satversmis sapulcis lūcekle, Izgleiteibys komisejis pīšksādātuoja.

Pseidonims – Breivais Putneņš.

Īt nu Rēzeknis nūvoda Makašānu. Myruse Reigā. Paglobuota Daugovpiļs katuolu kopūs.

Nav attaisnojama Latgolys īpatneibu izskausšona kulturalu spaidu ceļā. Nav pareizs izgleiteibys vadeituoju īskots, ka caur sova dialekta izkūpšonu latgalīši itkai pīkūp separatismu. Ari teiri zynuotniskūs nūlyukūs apsveicama dialekta pīkūpšona, jo tod atteiceigys tautys volūda ir plašuoka i izsmelūšuoka. Navys ar spaidim nu augšys i aizlīgumu, bet gon ļaunūt breivi kūpt i veidot sovu runu, kūpsim nacionaluo gora styprumu.

Sōpes padara cylvāku boltu, kotram sova nosta jōnas, ni mads bez solduma, ni dzeive bez ryupem. Gudrs vysu panas nakurnādams, bet gon gryuteibas porvarādams. Pēc bādom otkon prīca, pēc nagaisa saule speid. Bādas leidza ar laiku skrīn. Šei cīšsonas mīrynojūšā filozofija davuse tautai spēku vātrīs un nadīnīs.

M.Latkovska: „Juos sakuortuotuo latgalīšu gruomtu i presis bibliografeja nu 1585 da 1936. godam munys paaudzis ļautenim beja kai snīgs iz golvys, ka latgalīšim ir icik gruomtu. Pi Valerejis Seilis tūs gruomtu ruodeituoju sakarā varātu drūsai saceit, ka jei beja izcyla bibliografe.

Valerejis Seilis pamastū montuojumu pietēja juos školneica, vēl vīna izcyla latgalīte – **Leokādeja Basankoviča** (*biļde, biļde nu Latgolys Kulturviesturis muzeja kruojuma*), kas beja staigojūšuo enciklopedeja (dzeivuoja Rēzeknē, Zīmeļu rajonā, beju pi juos vairokys reizis). Nūpalnim boguota školotuoja i pret sovo omotu atsātice ar lelu pietāti. Braukuoja ari pi V.Seilis radinīku. I kaidā vītā izaruodeja, ka vīna radineica V.Seilis papeirus izmontoj teiri praktiskim nūlyukim, salykuse tūs zam perinis vystys... jo dūmuojuse, ka tī asūt nikam navajadzeigi papeiri...

Vēļ jei maņ stuosteja, ka tod, kod Valereja, kai tautā soka, sēdēja iz čemodanu i beja gotova, ka vot, vot piec juos var atīt, lai pruoveitu Sibira ceļūs, jei sovys gruomotys "Pedagogejis" ūtruos dalis manuskriptu aiznese saglobuošonai pi kaida bazneickunga. Viņ izguojis tai, ka taišni tū bazneickungu izsyutejuši "pi boltūs luoču" i vysu juo maņteibu izdemoliejuši.... Tai ari aizguojis zudeibā tys V.Seilis "Pedagogejis" 2.dalis manuskripts."

Juons Turkopuļs (1899–1939)

**Pyrmāis akademiski izgleituotais
filologs Latgolā, presis darbinīks,
(bejs Ludzys gimnazejis direktors)**

Kūpā ar Meikulu Apeli i Bronislavu Spūli
sastuodiejuši losomū gruomotu „Dzimtinē”,
bejs ari paleigs pi Mīlenbaha i Endzelina
latvīšu volūdys vuordineicys,

Pseidonimi: Sutris, Latgolas Sutris.

Īt nu Preiļu pogosta Dieļupis (niu Rūžupis
pog.). Paglobuots Ludzys kopūs.

Latgalīšim agri voi vieli, bet byus sova
literatura. Kur tautai ir īpatnejis sovys go-
reiguos vierteibys i sovs zynoms dvēselis
nūskaņuojums – tī ari nūsadybinoj patstuo-
veiga literatura. (*žurn. "Latgolys Škola", 1928,
11.nr.)*

Voi teišom kaidis ļaunums varātu ceļtīs
nu tō, ka mes, latgalīši, kūptu un dailynuotu
sovu dialektu, sorguotu sovys goreiguos
īpatneibys, ryupātūs par sovu tautu un jius,
baļtīši, taipat kuplynuotu un ryupātūs par
sovom goreigom vierteibom?

Kotram sovys meils un pateikams,
kotram byutu gona dorba, kas myusu dzeivi
padareitu dailuoku, laimeiguoku un nikaidu
nasaskaņu myusu storpā navarātu rastīs,
tys tū cīnātu un vysī kai vīns stuovātu par
sovys vaļsts styprumu un gūdu. Un seviški
tagad ir vajadzīga itei saskaņa, itei īcīteiba
vīnam pret ūtru.» (Jōņs Turkopuļs, 1928)

Laimis pylina i skaista dzeive ir tod, kod
cylvāks jūt jīmā augstus aizdavumus ar le-
lu napuorejūšu vierteibu, kod redz gaišus
idealus, tic sovai dzeivei i atzeist tū par
vierteigu.

Ir lītys iz pasaulā, kurys navar ni re-
dzēt, ni satausteit, ni nūsvert, ni izmiereit,
bet kurys līk dzeivuot, cīst i ceineitīs sym-
tim, tyukstūšim i mīļonim cylvāku. Tuos ir
cylvāka gora naizprūtamuos i naizskaidroja-
muos tīksmis, cylvāka gora gryba pīsapiļdeit
sevī i dzeivuot piec sovu nūlykumu.

Par myusu inteliģenci parosti mādz
sprīst piec tūs personu, kas pasaruodejušys
politiskā dzeivē voi sakarā ar tū. Bet tys ir
oplom. Bez itūs personu ir pruova inteliģen-
cis grupa, kam tyva pi sirds dzimtinē ar
vysim juos jautuojumim i praseibom. Te,
golvonom kuortom, ir tī cylvāki, kas, atroz-
dami tagadejuos politiskuos apkaruošonys i
izariekinuošonys pajiemīņus par pazamyno-
jūšim deļ cylvāka un navarādami pīsakaņuot
itam vysam sovys sirdsapzinis, stuov tuoli
nu politiskuos dzeivis, bet tur, kur vajadzēs
aizstuovēt sovu tāvu goreiguos vierteibys,
sovu dzymtū volūdu, tur jī kotrā breidī ir
gotovi atkluotai ceīnai. I parosti ir gryuts
uzvarēt tūs, kam teira sirdsapziņa, kam
augsti, apgoruoti mierki.

Bronislavs Spūls (1899–1974)

**„Latgolys studentu tāvs”,
pedagogs, publicists**

1929. godā nūdybnuoja i vaira nakai 10 godus vadēja „Latgolys Studentu fondu” (tys da 1940. godam atbalstēja koč ar nalelom stipendjom ap 400 tryuceigūs Latgolys studentu). Pseidonimi: Jurs Silmalīts, Sylmaļs, Izgleiteibas draugs, Vylcānu Augustins.

Īt nu Vuorkovys pogosta Vylcānu. Paglobuots Reigā, Sorkondaugovys kopūs.

M.Latkovska: „Es studentis godūs beju dabuojuse zynuot par B.Spūļa dorbuošonūs Latgolys studentu lobā i datyku da juo meitys dzeivūkļa Reigā. Suokumā tī vysai attureigi iz mane vērēs (jaunais žurnalists, kazyn kaidūs nūlyukūs i kū grib izūšņuo), bet vāluok jī maņ vystik uzaticēja.”

Gryuši īt tautom, kurom nav sovys inteligen-cis, nav sovu tautys darbinīku. Taidys tautys parosti palik par kuoju pamiesli cytim i jūs tautys svātumi kai volūda, ticeiba i tykumi teik izsmīti i apkaruoti. Tī, kas aizmierst elementarū pīnuokumu pret sovu tautu i poši aizīt "burlakūs", aizalīgdami nu sovys volūdys i ticeibys, pat kristeituo vuorda, tī ir juonū-roksta zaudiejumūs, i veļteigys ir bejušys tautys pyulis par jūs izgleiteibu. (B.Spūls, 1944)

Latvejis naatkareibys laikā B.Spūls piļdeja ilgus godus Tautškolu direktora bīdra omotu Izgleiteibys ministrejā. Vuocu okupacejis laikā jis beja Rēzeknis Vaļsts komercškolys direktors, tod da peņsejai volūdu pasnīdziejs kaidā nu pīaugušūs školū Reigā. Maizis dorbs juo dzeivē, likās, ir ījēmis pavysam nalelu sekundaru funkceju. Juo lelais myuža dorbs beja tautys dryvā: ceļt tautys kulturu un audzynuot jaunūs zynuotnīku paaudzi. B.Spūls beja lelūs atmūdys darbinīku Fraņča Trasuna, Nikodema Rancāna un Fraņča Kempa ideju maņtinīks, jūs audzieknis un leidzgaitnīks, vāluok jūs dorba turpynuotuojs un pīpīldeituojs.

Tauta, kurai nav sovys inteligencis, palik par ūtruos voi trešuos škirys pylsūnim un par cytu tautu kuoju pamiesli. Cytim vuordim sokūt, tauta bez sovys inteligen-cis ir vysod par cytu tautu kolpynuošonys objektu, deļ tuo B. Spūls gribēja radeit sovys zemis inteligenci, kas spātu stuvēt iz sovom kuojom un sovu tautu aizstuvēt. Par sevis nūlīdziejim jis mēdze saceit, ka „tauta deļ jūs izgleiteibys ir veļti izdavuse naudu.” (M.Bukšs, atvodvuordi B.Spūlam, Dzeive, 01.04.1975.)

Kaidu laiku B.Spūls vadēja žurnalu „Zīdūnis”, ilgus godus beja žurnala “Latgolas Škola” leidzstruodnīks, kūpā ar Meikulu Apeli un Juoni Turkopuli sastuodēja losomū gruomotu „Dzimtine” I–III (1931) un 1944. godā publicēja sovu pietejumu par Juoņa Kurmina latgaļu vuordneicu.

Pīters Strods (1892–1960)

Latgalīšu rokstu volūdys **Endzelins**,
goreidznīks, rakstnīks, volūdnīks

Īt nu Varakļonu pogosta Lelūs Strodu.
Paglobuots Reigā Kristus Karaļa kopūs.
Pseidonimi: Strods-Eisāks, Latgalāns

M.Latkovska: „Stroda vuordineicu es nu
Ūgrinīku (1,5–2 km aiz Viļānu) babys i dze-
da atnešu, kod maņ beja godi pīci i tāvs ar
muoti Viļānūs beja pastatejuši jaunū sātu.
Ūgrinīkūs sovai gruomotu kastei patvāru-
mu beja paprasejs Viļānu skolys skoluo-
tuojs Puovuls Bekers. Kod 1989. godā at-
jaunuojom žurnalu "Katōļu Dzeive", itei
gruomateņa beja bibliografiskys ratums,
kurs atsaroda Misenā bibliotekā Reigā, a
maņ jei tod beja... I jai es asu cīši pateice-
ga taipoš kai juos autoram varakļunīšam
veiskupam Pīteram Strodam.”

Jōsasteidz navys latgalīti pōrbaltyskōt,
bet gon izaudzynōt jimā tū pōrlīceibu, ka jis
ir latvīts i ka par latvīti jam jōpalīk. Jo kotra
tautys daļa byus pōrlīcynōta par sovu
latvyskumu i kod kotra tautys daļa sovu
latvyskumu mīlōs, jau byus panōkta i nacio-
nalō apziņa, i ari nacionalō vīnōteiba.

Kotrs sovā dzeivē piļdit sovu pīnōkumu
piec lobōkōs sirdsapziņas! Cylvāks nikod nav
breivs nu pīnōkuma, jo cylvāks aug lelōks un
īt iz augšu sabīdreibā, pīaug ari jō pīnōkumi
un jō atbiļdeiba. Tōpēc jau ir nu lela svora
jau skūlas laikā apzineigi piļdeit sovus
pīnōkumus un īvārōt kōrteibu, tod ari vālōk –
izgōjuši dzeivē, dareisit tūpat – apzineigi piļ-
deisit sovus pīnōkumus un byusit paraugs
cytim. (*“Dzeive”*, Nr.46, 1961)

Mums jōsarauga uz tū, lai myusu školōtōji
tyktu sagatavōti un audzynōti myusu pošu
tautas dvēseles gorā un lai myusu studenti
ōtrōk spātu nūbeigt sovas studijas. Tōs ir divi
lītas, kurom ir jōpīgrīž vyslelōkō vēreiba. Lat-
galim ir nūteikti un stingri jōstōv par latga-
liskū skolu. Bet te jōpīmiņ vīns: latgaliskumu
sastōda na tikai volūda, bet vysa myusu īpat-
nejō goreigō kultura, un tōpēc mums jōstōv
par myusu īpatnejū goreigū montu. (1929)

Par cik man beja īspiejams īpasazeit ar
myusu tautas psihologiju tautas dzismēs,
teikōs un pōsokōs, es atrodu šaidas myusu
tautas dvēseles īpašeibas: idealismu un tam
leidzās māronu realismu, optimismu pat vys-
gryutōkajūs dzeives apstōklūs, styngru sovas
tautas mīlesteibu, religiozitati un tykumei-
bu... (1923)

Myusu spāks un myusu nōkūtne, golvonā
kōrtā, atkareigi nu myusu pošu vīnprōteibas.
Jo mes dažaidōs politiski-sabīdriski-
ekonomiskōs lītōs pīprosom latgalīšu sasa-
prasšonas, tū vairōk mums jōstōv par myusu
sasaprasšonu sovas volūdas un jōs raksteibas
ziņā.. Kas atsateic uz divskaņu “uo”, “ie” un
“iu” litōšonu, jōsoka, ka byutu pilneigi pareizi
šōs divskaņas īvest, tys byu-
tu pilneigi pareizi, jo mes
raksteitu: bruoļs. muote,
kuoja, muoja, struoduot
utt.. Cerēsīm tūmār, ka piec
godim laikam gon i šom div-
skaņom nabyus pretiniku.
(P.Strods. *“Zīdūnis”*, 1929, Nr.7)

Rozaleja Tabine (*Naaizmērstule*, 1890–1965)

Rakstneica, školuojuja

Īt nu Bieržgaļa pogosta Vackubulovys, paglobuota Aglyunā.

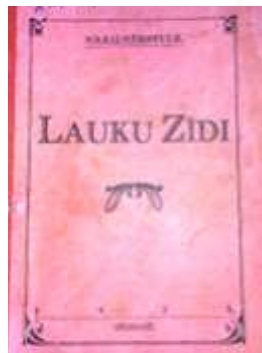
Jei pyrma par Annu Saksi saraksteja puorsokys par zīdim i juos spuornuotais teicīņs, ka „**bārni ir Dīva duorza pučēitis**”.

Pseidonimi: Naaizmērstule, Živilbia, Žogota.

M.Latkovska: „Naaizmierstulis prozys gruomotys "Lauku zīdi" (1934) i "Dīva dōrza pučēitis" (1943) ir sirsneigs viestejums par dobys i cylvāka vīnuoteibu.

1989. godā Viļānūs atjaunuotajā žurnalā "Katōļu Dzeive" taišni Naaizmierstulis īdvasmuoti par rubrikys bārnim nūsaukumu izalasejom juos aizsuoktuos "Dīva duorza pučēitis". Itamā rubrikā žurnala 1999.goda 7. numerī ir atrūnama ari Naaizmierstulis ludzeņa bārnim "Puču kienenīne", kur nūslāgumā Saulis spaits (stors) soka taidus ari myusu dīnom cīši nūzeimeigus vuordus: „**Gūds tam, kas par sovu ļaužu breiveibu īnaindņikam drūsai pretim stuojās!**”

TĒVIJA

Tēvija muna ir tei dōrgō zeme, kur maņ paspeida pyrmais saulis spaits, kur tymsajā naktī smaideidams vērēs munā šyupelī klusais mēnesnīks, kur mameņas dzīsmē leigōja mani iz soldu mīgu, kur na reizi ryugta osora kryta iz munu sakorsušu golvu.

Tēvija muna ir tei svētneica boltō, kur es pazynu Dīvu, kur dīndīnā latvīšu dzīsmēņa skaņ, kur svātais yudiņs mani mozu mozgōja un mozgōs tūlaik, kod es gulšūs škērstā.

Tēvija muna ir tī zalī lauki, tī zelteitī teirmi, skaneigī meži, klusi strauti, pīkaļnis un azari.

Tēvija muna ir laimeigī seņču laiki, kas vēļ kundzeibys napazyna, kas beja breivi kai putneni.

Tēvija muna ari ir tī sōpeigi kungu laiki, kod Latvijas vēsturi rakstēja ar asni, ļauds osorōs sleicynōja, ar palovom barōja.

Tēvija muna ir tei dzīsmēņa, kas laikim tai jauki, prīceigi skaņ, bet laikim tai gauda, dryuma kai osoru pylņa.

Tēvija muna ir ari volūda svārtō, tai bīži zamynōta, pat nu eistim dalim atmasta.

Tēvija muna ir cereiba uz gaišōku nōkūtni, kuru veči ar lyugšonu svētej, bet jaunōtne ar dorbu, dzīsmēņu, vīnelbas spāku jau atnōkam sveicynoj.

Tu manis navaicoj

..Tu manis navaicoj, voi mīloju volūdu, kas skaista kai putna dzīsmēņa un vareiga kai pārkīuņa bolss...

..Tu nadūmoj, ka baile voi ļaunums uzvarēs munu sirdi...

– Es latvīte asu!

– Mīloju Dīvu i Juo Muoti, i piec jūs Latveju par vysu dzeivi vairuok.

(Fragments nu dzejis prozā.)

Stepuons Seiļs (1909–1979)

**Latgalīšu literaturys pietnīks,
gruomatnīks i literats,**

III Latgolys Misenš

I Latgolys Misenš – Ontons Dzeņs

II Latgolys Misenš – Valerijans Viļčuks

Īt nu Makašānu pogosta "Kļovu". Ari mirs
sovūs "Kļovūs", paglobuots Kļovu voi Meža-
reju kopūs.

Pseidonimi: Ērglis, Īvāns, Jōņs Aiz-
upīts, Kļovu cysa, Okūts, J. Mežmaļs.

Latgalīšim ir sova rakstnīceiba, i tai ir
tīseibys iz sovys pastuoviešonys. Myusu
duorgū muotis runu sauc koč par pūdu, viņ
iz guņs nalic. Tod tei nasadegs i pastuovēs
ilgi, puordzeivuos myusus. Cikom mums ir
sova mēle, sova volūda, tamā runuosim i
raksteisim!

Varātu minēt daudz pīmāru, kai mes
bezatbiļdeigi krūpļojam sovu volūdu. Lai tys
nanūtyktu, juozyna myusu volūdys pareiz-
raksteibys nūteikumi, juomeklej un juoizlosa
vairuok latgalīšu rokstu, juocīnej un juomīļoj
dzymtuo muotis volūda.

Kas es byutu bez tevis, dzimtaine muna?

– Kūks, kam nūciersti zori, –

Tam juonūkolst dreīži. –

Kas es byutu bez dzymtuos volūdys sovys,
Kurā tauta pyrms godsymtim runoj?

– Nūžālojams ceļmolys akmiņs,

Kurš ni dzierd, ni redz,

Kas doruos apkuort. —

Dzimtaine!

Tu muna dzeive, muna laime!

Naesi smīldzeņa, kū kotra vāsma lūka.

Naesi zuoleite, kas uotri salimst vuorga..

Esi, draugs, kai ūzuls spieceigs –

Zorus slīn un drūss pret vātrom stuojās...

Ir žāl tūs mirkļu pazudušūs,

Ir žāl tūs dīnu izdzysušūs..

Bet veļti ilguos suopynuotīs,

Nav vērts pa palnim rušynuotīs –

Ir juocārt, juoar vēļ tik daudzi,

Jo dorbi kruojās jau ar skaudzi! (1957)

Aizupīšu vactāvam, kai vīneigam plotā
apleicīnē, beja bitis. Tuos montuoja juo diveji
dāli: Pīters i Alekss, tai palykdami par biti-
nīkim. Jim tāvs pamete na viņ kaidys pīcys
bišu saimis opolūs egļu blučūs, bet ari
leidzīpašņikus nu tyvuokuos sādžys: Odumu
i Bārtuli. Itūs montuotūs saimu skaits dau-
dzu godu teciejumā nasamaineja, jo aizvīn
tai nūtyka, ka spītim boguotā vosorā bitis pī-
laide septenūs voi ostonūs kūzulūs, bet tod
otkon daži nu tim iznyka, i tai Dīva i vactāva
atvālātais saim'u skaits Aizupīšu bitinīkam
gondreiz nikod nasamaineja. („Bitis”, *Katōļu
Dzeive*, 1999, nr.6.)

Bronislavs Valpitrs MIC (1899–1976)

Lugu raksteituojs i jaunuotnis audzynuotuojs

Beja Latvejis Katolū Jaunuotnis Bīdreibys valdis lūceklis un kapelans, žurnala „Sauleite” redaktors (1928–1933), kai arī šķolu kapelans.

Vairuoku lugu autors, kuras publicēja zam pseidonima Tōlivalds. Lugu nūsaukumi: *Čyguoni*, *Movšas ekzamens*, *Asneigais zvārasts*, *Jāru slimeiba*. Vēl juomiņ juo komedeja "Inteligenta bezdarbnīks" (1936).

Īt nu Pilskalni Lauru, natuoli nu Ilyukstis. Paglobuots Viļānu kopūs. Nūtīsuots iz 25 godim, sūdu izcīte Krasnojarskā.

Ir izdūta gruomota „Bronislavs Valpitrs – laikmeta liecinieks”.

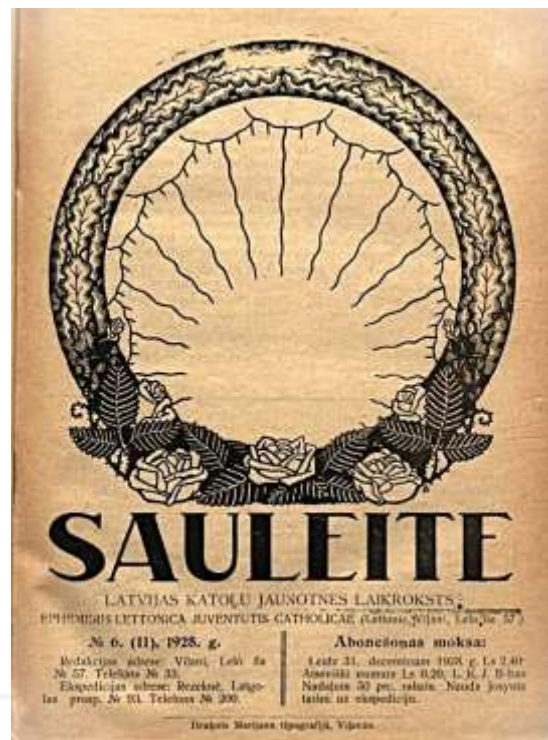

Juo lugys beja situaceju un intrigu lugys bez dziļuoku ideju un raksturu studeju. Tūmār tuos beja dzeivys, vītejim apstuoklim labi pīmāruotys, un kai smīdynuotuojs tuos beja popularuokais izruožu materials.

Nav cyta Latgolys rakstnīka, kas iz lauku skotuvem byutu tik daudz izruodeits kai „Tōlivalds”. (*M.Bukšs. Latgaļu literaturas vēsture*, 1957).

B.Valpitra vīnys nu popularuokuos lugu nūsaukums ir **"Kur valnam līta gryuta, tī jis buobu syuta."**

M.Latkovska: „Treis godus (1993–1995) žurnālā "Katolū Dzeive" publicējom mariaņu tāva Bronislava Valpitra atminis. Maņ pruo-tā palikuse kaida epizode nu juo Sibirejis liegera laiku, kod tī kaida jauno struodneica īlaide rūku elektriskajā zuodži i jai nūgrīze pierstus. A beja jau sarunuots, ka tāvs Valpitrs jū salauluos ar izradzātū. Piec taidys nūtīkšonys puiss jū pamete. Meitine tū cīši puordzeivuoja i juos muote praseja tāvam Valpitram kaida paleiga. Tod jis meitini mīrynuoja, ka, jo jau taidā bādā puiss paruodeja sovu mozdūšeibu, tod nikajds styprais placs jis jai arī dzeivē nabyutu bejs...”

Marta Skuja (1915–1946)

Rakstneica i nacionaluos pretuo- šonus kusteibys dalineica

Īt nu Neretys pogosta Bierzeņu. Eistajā
vuordā Valereja Galvanovska (preciejusēs
Mundure).

Pseidonims – V.Palmīte (ar tū raksteju-
se par literaturys vaicuojumim, receņzejis).

1946. goda 12.martā, braucūt vilcīnī iz
Reigu kūpā ar meitu Silveju, apcītynuota
par daleibu organizacejā "Latvejis Tievejis
sorgu - partizanu apvīneiba". 18. jūlī nū-
tīsuota iz nuovi, nūsauta Reigys centralcī-
tumā 17. oktobrī. 1991. goda 17. decembrī
reabilitāta. Paglobuota Reigā, Matisa ko-
pūs. Kopa vīta nazynoma.

Juos aiļu kruojums „Naziņā” īgiva 3.vītu
1944. godā Vladislava Luoča izdevniecībys
reikuotajā konkursā, kas beja veltāts 40. god-
skuortai nu drukys aizlīguma atceļšonys Lat-
golā. Redigiejuse latgalīšu rakstnīku Zīmys-
svātku stuostu kruojumu „Mozais brōleits”
1943. godā. Kruojumā „Naziņā” īkļauts ari
juos dzīduojums „Vysvalža gols”.

Jo celinīki vysī mes: kai es, kai tu.
Tik vīnam veļdzi snēgt var ceļa molā strauts,
Cyts apmōtais slōpst kolnu olūtu.

Meitai Silvejai (1943)

Tev, munu skaudrū dīnu gaisma maigō,
Sirds pateiceibas pylna pōri nūsalič.
Tu dzeives ryugtumu un sōpi aizmērst lic
Un smaidam izplaukt skumu mōktā vaigā.

Par zvaigzņem gaišōks priks mirdz tova skota zaigā,
Kod seikōs dalnas tu maņ drūši pretim snēdz
Un lyupom naivom, zynotkōres pylnom,
Līdz maņ goram aizkleist dryumu dūmu taigā.

Nu skota šō pat naktī malnā slēptīs gryut,
Par važom styprōk saista dalnas rūžainōs. –
Sirds vysu ōrpus tom kai ryugtu moldu jjiut.

Un zynu es, lai kaidas vātras dvēsli sabangōs,
Maņ, tevi aizstōvūt, caur tevi styprai byut
Un uzticeigai myužam, Dīvs leidz aicinōs.

Ilgojūs

Ilgojūs muoju.
Dīzgon jau guoju
I skrieju
Pret kolnu
I vieju
Caur naktī i solnu.
Niu – ilgojūs muoju.

Dzeivei

Ai, dzeive, – dzeive soldō!
Kaut ryugts, bezgola ryugts
Tovs smogais kauss
Šōs nazinis un pūsta goldā, –
Maņ spāka nav un vieleišonōs
Tū prūjom mest, leidz sauss
Tys nava, kōrom lyupom syukts,
Un vīglys palics rūkōs munōs.
Ai, dzeive, ryugtō, soldō!

Viktors Mundurs (1914–1942)

**Rakstnīks, literaturkritiks,
bibliotekars**

Īt nu Leivuona pogosta Augšmuktu, mirs izsyutejumā Sibirejā Solikamskys nūmetnē.

Pseidonims V.Skuja. Dzeivisbīdre literate Marta Skuja.

„Juo stuostūs ir nasamuoksluoti tāluota lauku cylvāku vīnkuoršuo dzeive ar vysom bādom i prīkim, bet tālujuma veids parosti ir tik sylts i maigs, ka namonūt rūnās vieliešonus dzeivuot, prīcuotīs i puorvarērt gryuteibys kūpā ar stuostā atveiduotajim cylvākim.” (B.Romanovskis)

Īt dīnys i aizīt kai šalcūšī pavasara iudini. Juos pavoda spūžuo saule, jautrais viejs i pavasara atmūda...

Nu kruojuma „Stuosti” (1943):

Saule speidēja puor teirumim, laidynuo-dama pādejū snīgu. Tys škeida nūst acim radzūt, i likņā jau pluovuoja pruovs zylu vilņu lāpacs. Bosūs kuoju dīnys beja kluot!

Myusu zemi kotru godu kluoj boltu puorslu sedzineite. Bet moz myusu zemeitē vēļ boltu gruomotu lopu. Grybātūs, lai zalta uobele – latvīšu literatura – myrdzātu ar kotru dīnu spūžuok. I dzidrais olūteņš - gruomotu gudreiba – plyudynuotu vēļ vaira stypruoku vilņu.

Ka gribi tagad bez maļdeišonus tikt sātā, juoīt pa tim pošim pādim, pa kurim atguoji.

Stanislavs Belkovskis (1902–1941)

literaturzynuoitņiks, kritiks, tulkuotuojs, dzejnīks

Pseidonimi: E.E., E. Ego, Edgars Po, St. Baltais, Dr. Pikčulis, D. Pikčulis, D. Pikčs).

Latgališu literatūrys viesturis pamatu liecījs, jo 1926. godā A.Prandis gruomotā „Latviešu rakstniecība portrejās” devs sistematisku puorskotu par latgališu literatūru. Edgars Ego latgaliskuojs gruomotu „Volyudzes šyupuļs. Ābece mōjom un školom” (Reigā 1925. godā).

Īt nu Gaļānu pogosta Maltys Trūpy. Nūsauts 1941. goda 23. junī pi Baltezera, puorapglobuots 23. julī Baltezera kopūs).

Ir verseja, ka juo arests bejs Juoņa Nīdrys atrībeiba par tū, ka S.Belkovskis publiski pazamuojs J.Nīdru, kod tys līliejīs ar sovu gruomotu „Keceris Latgalē”, sevi saleidzinojūt ar Bokačo. Iz kū S.Belkovskis pasaciejs, ka jis nav cīneigs Bočako "sasīt kūrpu šņūrkus", kur nu vēl sasaleidzynuot ar jū. (Nu V.Viļčuka atmiņu.)

**Papeirs mārceņōs sverams, a saturs
ar mikroskopu jōmeklej.** (Par periodikys saturu, 1929. gods.)

**Zemīks žālojās iz slappōs vosorys. Iz
kuo lai žālojās žurnalists? (1929)**

Čīši moldōs vysī tī, kas dūmoj, ka gryuti ekonomiski apstōkli nūvadūt tautu vai valsti pi pūsta un izdzimšonas. [..]. Tī pat romīši, koleidz dzeivōja slyktōkūs apstōklūs, beja par vyspasaules valdnīkim, bet tikleidz dzeives apstōkli ekonomiskā ziņā uzalobōja, napagōja nicik laika, kai romīši sōka zaudēt sovu varu. Cilvēces un valsts golvonais pamats ir na ekonomika, bet tykumeiba. (Nu roksta “Nōkūtne”, “Zīdūnis”, Nr.34, 1922.)

Pōtoru grōmota pi mums ir taidis kai ataisnojūšs dokuments, dvēseles pase, ar kuru latgalīts kotrā laikā var tikt dabasu valstebā [..]. Jā, pat bodu un soltumu cīsdams, latgalīts gotovs, cymdus atstōjis pi oltora, kōpt plykom rūkom pa bazneicas tūrni dabasūs. (Nu roksta “Šōgods kalendaru raža”, “Jaunais Vōrds”, Nr.2, 1929.)

Pi myusu īsōcējim pavysam nasaprūtama tei naivō ticeiba apdrukōtajam papeiram. 16 puslopas drukā un klōt pīlyktō fotografija ar volūdnicyski raibū parokstu vēl nava dzeja. Par dzeju tei napalīk ari tod, kod titulī īroksta jiusmeigu nūsaukumu un apakšā palīk vōrdeņu “dzeja”. Te napīcīšams i talants, i gramatikas zynōšona. [..] nadūmōt par sovu dzeju, cikom nav īsamōcejis gramatikas un nikō nav lasejis nu literaturas, pretējā gadējumā nikaida lobuma nu šaidom sānolom ni latgališu literatūrai, ni laseitōjam. (“Kronika”, “Jaunais Vōrds”, Nr.1, 1929.)

Es grybu

Es gribu laimeigi dzeivōt,
bet tōdēļ prīceigu dzeivi asmu spīsts neivōt.
Kod prīceigim smīkli ap acim,
tod bēdeigim – bādas viņ redzim.
Bogōtam – spūžums dzeiveibu spīž,
biedeigais – soltumu, nalaimes cīš.
Sasalis, saleicis brīn tys īlu
un nazyna liktiņa kūlu,
ar kuru ir vēļteits.
– Tik zvaigznēs varēs tikt zelteits!

(S.Belkovska pyrmais dzejūļs, “Jaunō Straume”, 1923. goda Nr.6.)

Valerijans Viļčuks (1910–1992)

Publicists, II Latgolys Misenš

I Latgolys Misenš – Ontons Dzeņš

III Latgolys Misenš – Stepuons Seiļš

Īt nu Viļānu, paglobuots 1. Meža kopūs Reigā. Divejis reizis bejs izsyutejumā Sibirejā. Īslūdzejumā pavadeiti 16 gari godi.

M.Latkovska: „Kod apcītynuoja pyrmū reizi, konfiscēja ari juo gruomotu vuokumu (pa bertys rastuotū lūdzeņu asūt redziejs, kai juo syuri, gryuši kruotuos gruomotys, brezentam viejā pasaceļūt, kreit to iz vīnu, to ūtru ceļa pusi. Kod V. Viļčuks atsagrīze nu pyrmuo izsyutejuma, juo ceļš vede caur Moskovu. Jis īguojis kaidā antikvariatā i tī sev par breinumu atrads vīnu sovu gruomotu, kuru atpaziņš piec sova eipašuo zeimūdzeņa, kurus jis lics vysom sovom gruomotom. Kod jam bejuse nūjauta ari par vēļreizeju ceļuošonu iz Sibira plostumim, Viļčuks sova par Viļānu ļaudim saraksteituo romana "Seipūlcīms" sešys gruomotys manuskriptā aizness pi Andreja Upeiša saglobuošonai. Kod otkon atsagrīzs Latvejā, Viļčuks guojis pi Upeiša piec sova dorba i sajiems atbiļdi, ka tys asūt sadedzs guņsgrākā Kirovā kūpā ar juo "Zaļuos zemis" aizsuoktū manuskriptu.”

M.Latkovska: „V. Viļčukam beja daudz publikaceju Latvejis Naredzeigūs bīdreibys žurnalā "Rosme" i kilometrim gari īroksti kasetēs, bet, kod myusu sarakstē ar literaturkritiki Muorteņu Poišu, kurs daudz ir klausejīs Valeriana stuostūs i par jū ari rakstejs, jam pavaicuoju, voi byutu īspiejams kū nu "Seipūlcīma" restaurēt, tod sajiemu atbiļdi, ka piec juo saprasšonys tys nav īveicams.

Sovā laikā jis maņ izduovynuoja Oto Svennis "Mozū ābeci", iz kurys īsadaga acs ābeču kolekcionaram Cybuļu Joram. Jam es ābeci apsūleju atdūt, ka byus sataiseita jaunā ābece. I jis ar Lideju Leikumu tū ari izdareja, saraksteja divejis jaunys ābecis latgalīšu rokstu volūdā. Itys gadejums ir līceiba, kai breinumainā kuortā nūteik tei myusu saskarsmis sovstarpejuo īdarbeiba, kod dūts deviejam eistyn atsadūd...”

M.Latkovskys roksts „Viļānu Viļčukam – 80” beja žurnala "Katōļu Dzeive” 1990. goda 2.nr., 34.lpp.

Desmit cylvāku myužim pītyktu Valeriana Viļčuka puordzeivuotuo i izsuopātuo. Kod jam pavaicuoju, kū jis sovā dzeivē mainitu, ka byutu īspiejams jū dzeivuot nu suokuma, tod juo atbiļde beja:

„Ka byutu izkrits taidš vīglyš snīdzenš i es zam juo varātu redzēt sovus agruok ītūs pādus, tod lyktu kuojis jimūs – tymūs pošūs pādūs, pateiceibā par tim breineigajim cylvākim, kurus maņ dzeivē vystik ir bejs lamts satikt...”

Nu Valerijana Viļčuka viestuļu muotei, Sibirejā, Marjinskā 05.04.1947.: „Maņ ir cīši suopeiģi, ka Tev, mameņ, vacuma dīnuos ir tik daudz bādu juopīdzeivoj, kur Tev vjadzēja, sovu bārnu puļceņā dzeivojūt, kai pa cīmim viņ staiguot. **Kotrai paaudzei ir juopuordzeivoj sova laika cīsšonys, vātrys i puorvierteibys, cikom cylvāki nāisavuiceis dzeivuot sovaiduoku, daudz lobuoku i saticeiguoku dzeivi.”**

Bronislava Martuževa (1924–2012)

Dzejneica, dzīsmineica

Īt nu Domopolis (vāluok Bieržpiļa) pogosta Slavītu cīmā. Paglobuota Lubuona jaunajūs kopūs.

Nu 1980. da 1989. godam dzejūli izdūti ar Evas Mārtužas vuordu, jo kai politislūdzejitajai nabeja īspiejis publicētīs. Sacerēja ari dzīsmem vuordus i melodejis.

M.Latkovska: „Tāraudstypra gora cylvāks, kuru nasalauze ni Gulaga nūmetnis, ni daudzī cyti puorbaudejumi. Ari niu Modūnis nūvoda Indrānu pogosta "Duorzeņūs", Annys Eglienys saimis aprypātājā dzejis kļietī, Bronislavys ailis turpynoj prīcēt.

Bronislavu īpazynu caur juos raksteišonu žurnalam "Katōļu Dzeive". Ar mozū meitu Agnesi bejom aizbraukušys iz Lubuonu. Nu tuos tikšonus pīmiņu Bronislavys dzīduotū "Atīt muns vacumeņš kai vosorys launa-dzeņš. Tai aitzak muns myužēņš kai dzeipuru komuleits".

B.Martuževys dzejūls-dzīsmē "Pīdūd mums, Dīvmuote, pīdūd!" Latvejai izskanēja kai Atmūdys himna.

„Piedod, Vissvētākā, piedod, nedienas tuvumu giedot,
Atnesam sirdi Tev ziedot, ceļos pie altāra stāt.
Cel pār mums vēlīgās rokas, pārsvētī lauku un kokus,
Latvijas apvāršņu lokus, brīnišķā Aglonas Māt!”

"Ai, myužs kai bolku ragavenis
Pret vieju viņ, pret kolnu viņ..
Tāvs dabasūs, ļauņ jim šū nostu,
Viņ vāroj jūs nu tuolīnis
Kur gondarejumu sirds rostu,
Ka atgryustu mes sovū nostu?"
(Vieliejums M.Latkovskys meitys Agnesis i znūta Mareka kuožu dīnā)

"Kū lai svātku reitā es
Vuorda bārnām dūtu?
Sazīd zyluos kūrpeitis,
Juļam tys par rūtu..
Tovā lūgā īkuop zīds
Zylom kūrpem klusai:
Lobu reitu! Dīvpaleigu!
Dīnu skaneigu kai steigu!"
(Dzejneicys sveicīni M.Latkovskai vuorda dīnā 1992. goda 7.julī)

M.Latkovska: „Spēt dūt spēka vuordus cytim, tei, pa munam, ir bejuse Bronislavys myuža golvonuo miseja, kura eistyn ari pīsapiļdejuse. Te pants nu juos dzejis aiļu ar Beranžē motivu "Lai vysu myužu skaņ ap mani dzīsmis". Tū puorlyku latgaliski”:

„Lai vysu myužu pavoda myus dzīsmis,
Lai tevī skaņ,
Lai manī skaņ,
Lai paleidz rūkuos sasādūt mums cīšuok
I styprim byut -
Kai tev, tai maņ.
Lai dzidra oka myužūs naizsmalta,
Lai nanūtrīkts mirdz seņču montuojums!
Pyrms dzejnīks izgaist vokordzīsnys zaltā,
Šei dzīsmē, draugi, sveicīņs jums!

No krājuma “Deg uguntiņa”:
“Kad ļaudis lietas labā šo to plānot sāk”
To sadzird mīļais Dievs un viņam smiekli nāk.”

„Cik ātri šodien drūp un mainās vērtības!
Cik krāšņus prātojumus blēdis izvēlas!
Cik viegli negods goda drānās sedzas
Un zagļi bauda krietnā ērtības!”

Veronika Tenča-Goldmane (1928–2019)

Rakstneica, autobiografiskuos poemys prozā "Pastareite" autore

Īt nu Maltys pogosta Kozupis. Paglobuota Kuldigys nūvoda Snēpelis Centra kopūs.

Rakstėjuse ari dzeju. Sovys četrriņdis parakstėjuse kai Veronika Straujā (pyrmuo veira uzvuordā), dzeju kai Veronika Tenča-Goldmane (Goldmans beja ūtrais veirs).

Juos tragiskais liktiņš cīši saisteits ar Maltys pogasta nacionalajim partizanim – bejuse jūs sakarneica, par tū sevi saukuse par „Meitini nu Latgolys mežim” i par itū dorbuošonūs tykuse arestāta pyrms vydsškolys eksamenu, godu turāta Rēzeknis cītūmā i izsyutāta iz Noriļsku.

Te muna tauta, te muna vīta Myužeigi byušu pi juos es sīta.

Muns dzymtais nūvods – Latgola,
Tu ar zylūs azaru acim dabasūs verūtīs, lyudzīs:
„Dīvs Vysuvareigais, esi žieleigs,
Svietej munus ļauds i stypryno!j
Paleidzi jim dzeivuot i pastuovēt
Myužu myužūs. Amen!”

Laimeigi ir tī, kurim lamts nūdzeivuot vīnā vītā nu šyupeļa da kopam, kuri vysu myužu ir guojuši vīnā bazneicā i apmeklej vīnu kopsātu, kurā dus vysi jūs pīdereigī paaudzū paaudzēs. Maņ tys nabeja lamts, deļ tuo zynu tuo vierteibu.

Cylvāks, kurs ir spīsts voi pats maina dzeivis vītys, tai pa eistam sātā vairs nasajiut nikod. Jis ir kai īsvīsts upē, kura plyust storp stuovim krostim, bet jam nav lamts izkuopt kaidā nu tim. Un, jo ari izadūd tū izdareit, tod tūmār jis nasajuss kai eistā sātā.

Tāvu zeme pīdrazuota raud i gaida... Gaida tūs, kam pītyktu spāka i drūsmis at-sagrīzt, lai izcierstu brikšņus i izravātu tautys dvēseli. Lai tei nanūgrymtu svešys kulturys dyuksnuojā, kuram nav ni gola, ni molys.

Nav ni lobu, ni švaku volūdu. Ir tikai lobi i švaki ļauds.

Saglobuot volūdu i sovu byuteibu var viņ tī, kuri dzeivoj Latgolā, i na tikai dzeivoj, bet kurim ir ari lela pošapziņa i augsts pošvieteibys mārs. Vysa muna cereiba ir iz Latgolys kulturys darbinīku i studejūšuos jaunatnis. Lai Dīvs jim paleidz!

M.Latkovska: „Teņču Veronikys bierneibys atmiņu spraunuo meitine Agnese var drūsai skrīt pa Latgolys pļovom kūpā ar rakstnīka Juoņa Klīdzieja "Cylvāka bārna" Boņuku. Obeji ir peļnejuši gūda vītu iz latgališu prozys pjedestala.”

Valentina Celeitāne (1921–2009)

**Literate,
latvīšu volūdys i literaturys školuo-
tuoja, teatra puļcineišu vadeituoja**

Īt nu Izvolta, paglobuota Ezernīkūs.

Pseidonimi Celeitāne, Celitāne. Precieju-
sēs Ivanovska, dzymuse Celeitāne.

2014. godā Veronikys Grišānis sakuortuo-
jumā izdūts apceriejums "Viens darbīgs
mūžs", kurā ir 13 autoru roksti par Valenti-
nu Ivanovsku.

M.Latkovska: „Bīldē jei radzama muna
duorza inspecejis laikā Viļānūs. Kotru pa-
vasari jei ceņtēs atbraukt, lai pasavārtu, kas
pi mane jauns...”

Maruta Latkovska: „Valentina beja žurna-
la "Katōļu Dzeive" stuosteņu autore. Juos gora
dorbu tāli ir eisti dobys teirradni, syltom sir-
sneņom apveļteiti cylvāka bārni. Par taidim
viņ prīcuotīs i nanūsaprīcuot. Valentina gribē-
ja skolā vuiceit latgališu rokstu volūdu, viņ
godī jai tuo vaira naļuove. Saceja, ka tū varātu
dareit ari latvīšu volūdys stuņdēs, prūti, para-
leli vuicūt latgališu.”

Valentina Celeitāne īsaceja turētīs pi sū-
mu dzīsminīka atzinis – **"Lobuok sovā zemē
iudini nest caurā veizē, nakai svešā molā
madu ēst nu zalta trauka"**.

Eša azara krostā (Ezernīkūs) pavasarūs
zīd puryni. Kai spūžs, zeļteits breinums jī ce-
ļās pret sauli i mani sveicynoj: "Vasala, šūpa-
vasar!"

Atsoku: "Vasali, muni purineni!" Puorcītu-
ši rudīņa slapņumu i zīmys soltumu, jī cīši tu-
rīs ar seikstajom saknem zemē.

Taidys pošys pūra pučis zīdēja i Izvolta
pusē. Juos satyku ari Kruoslovys piļs parkā,
vāluok Rēzeknis upis krostūs... Reizē ar
purynim vysī muni 85 pavasari puorguoja kai
vīna dīna...

Purynu gaišū aicynuojumu ceļtīs puori par
dīniškuos maizis dorbim sluopēja naticēiba so-
vai variešonai. Jūs vīnkuoršū skaistumu, cītū
iztureibu i zīdiešonys prīku īraudzeju vālai. Ar
jim i dzeivoju. (*Katōļu Dzeive, 2007, nr.6*)

M.Latkovska: „Ite mes ar Valentinu pretim
juos muojai Ezernīkūs. Maņ mugorā munys
mamys jauneibys dīnu kleita (20.gs. 30.godi).
Niu maņ juos vairuok nav, jo atdevu Vīstura
Kairiša sīvai Īvai Jurjānei kinu vajadzeibom...
A ite atmiņa palyka. Ari myusu ar veiru sud-
robkuozys tyka svynātys Valentinys Celeitānis
pogolmā pi Eša azara Bukmuižā.”

Veneranda Zepa (1926–2002)

**Literate, ari lugu autore,
vīna nu ražeiguokūs autoru
žurnalā "Katōļu Dzeive"**

Īt nu Vuorkovys pogosta. Paglobuota
Sorkondaugovys kopūs.

Bīldē – Veneranda pādejū reizi pi Vuor-
kovys skolys durovu piec Dzejis dīnu sarei-
kuojuma 2000. goda septembrī.

Nu Venerandys bierneibys atmiņu
"Katōļu Dzeivis" literarajā pīlykumā:

„Muna latgaliskuo dvēsele veiduojusēs
ābecis īspaidā, jo muoceibys nu 1. da
2.klasei nūtyka latgaliski (ari Vuorkovys pa-
matškolā). Vēļ nabeju eisti skolānu skaitā,
bet ābece maņ jau beja, un, kod mama guoja
iz klasi bārnus vuiceit, taisejūs leidza. Maņ
tū ari atļuove i tai es bīži viņ siedieju
pyrmajā sūlā sagatavuošonys grupā.”

Tovs breinums

Kaidis breinums naparosts:
nu steigu gaisma zūgās...

Voi zīd tur paparde,
kod pusnakts tymša tveikst?

Tu ceļūs nūsleigsti i izstīp pretim rūkys,
lai zalta guņtenis iz tovu dalnu leist.

..Jau verās zīds: tū sajam lynauteņā
i dzili muotis pyura luodē lic.

Tovs breinums skaņ, i kūklis melodejā
nu ļaunys varys pasorguota teic.

Tovs breinums skaņ - tei tautys dvēseleite
caur godu syntim storoj myužebā.

Maruta Latkovska:

„Veneranda beja cīši daudzpuseiga sovā
literarajā dorbā. Ir rakstejuse gon dzejā,
gon prozā, ari bārnus ludzenis ir juos pyurā,
skotivis variantus taisejuse nu cytu autoru
dorbu. Par pīmāru, nu Juoņa Klīdzieja ro-
mana "Duovynuotuos dvēselis" i tt.

Ari juos pošys ludzenis īguoja žurnala
"Katōļu Dzeive" Literarajā pīlykumā 1. nu-
merī „Paleigs teatra mīluotuojim”. Ilustrace-
jis zeimēja žurnala muokslinīks Pīters
Gleizdāns. Juos masku spēli "Garasteitis
nadorbi" režisoris Inārys Grītenis vadeibā
īstudēja ari Viļānu skolys bārnus.”

Emileja Kalvāne (1944–2009)

Literate, arī lugu autore

Dorbuojusēs Mirdzys Kempis vadeitajā jaunūs autoru apvīneibā. Ap 50 Emilejis Kalvānis dzejūļu komponiejs Ontons Matvejāns.

Īt nu Mērdzinis pogosta Styglovys. Paglobuota Salaspils vacajūs kopūs.

Nūzīdēja pīnineite, nūzīdēja...
Boltā byrgā zemei puori skrēja,
Saulis dzalta, saulis apaugļuota,
Bāga pīnine nu pīna pylnuo kuota.

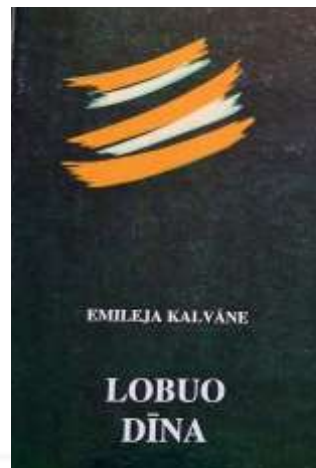
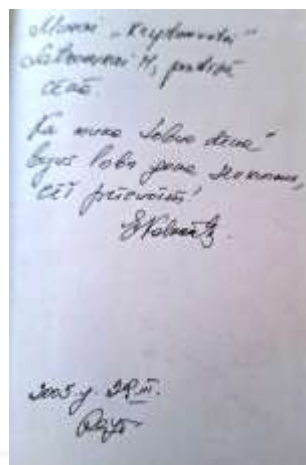
Kur jei nabogs liksīs, kur jei dēsīs?
Otkon muotis zemis kliepī sēsīs
I tod otkon, tykuse pi pruota,
Laimē tveiks iz sova zaļuo kuota.

Klausīs, kai majā skaņ dzīsmis,
Kū Svātajai Mameņai dzīd!
Dedz sirsneņā ticeibys līsmi,
Lai Dīvenš tev paleigā īt!

Nu stuosta „Slobodys Klimans”:

..Taidis beja Klimans – styprys i seiksts, nabāduoja par pošu nalobū. Tū, kū jis beja pajiems nu sovys Latgolys, vajadzātu īvui-
ceit tim tagadejūs laiku latgalīšim, kas plota rūkus, vaimaņoj i gaužās. Īraudzejs tū vysu, kas šudiņ juo dzymtajā Latgolā doruos, aiz-
augušūs teirumus, sabrukušuos sātys, izba-
garātū, sacyukuotū upeiti, Klimans laikam nanūsaturātu naizsacejs sovu izbreina i naapmīrynuoteibys pylnū: – Vo vaušs!

I nazyn, voi otkon naītu iz Skrytuļu sylu raudzeit piec stypruoka bārza cierva kuotam, lai suoktu vysu nu gola. Ari sovā laikā jis vīneigais prota nūstuovēt iz sovys zemeitis da lela vokora (pi deveņdesmit godu) vēl sorguodams sovu sātu i pīluopeidams sābru styureiti. Vēļ šudiņ suov Klimana sāta natuoli nu Styglovys-Kuorsovys ceļa gondreiž pošā Reitupis krostā. Niu jau vīneiguo vysā Slobodys solā kai pīmineklis Klimana myužam. (Katōļu Dzeive, 1999, nr.1)

Ontons Matvejāns (1937–2008)

**Muzykys školuoťuōjs,
dirigents, komponists,
dzīsmis "Aglyunys Mameņa"
vuordu i muzykys autors**

Īt nu Drycānu pogosta Asinovys. Paglo-
buots Drycānu kopūs.

Kūpumā izdūtys 16 gruomotys, īraksteiti
divi kompaktdiski – goreiguos dzīsmis, vai-
ruokys juo sastuodeituos goreigūs dzīšmu
gruomotys apvīnuotys kruojumā "Krysta
gaismā", ir ari divi laiceigūs dzīšmu kruoju-
mi.

Nu gruomotys "Dzīsmes Jaunovai Mari-
jai":

„Tai dabeigi un vīnkōrši nu pošys dzim-
šonys dzeivē mani ir vadejuse Jaunovys Ma-
rijis rūka... Pasaulē asmu atgōjs kai vīns nu
treineišim, 7 mēnešu vacuumā... brōlim Dīvs
nabeja lēmis dzeivōt – sanitares nauzma-
neibys dēļ jī nūslōpa zam sedzenis... i maņ
beja lamts sādžys apstōklūs zīmys laikā iz-
dzeivōot kažuka piedurknē.”

Munys dzīsmis Dīva Mōtei ir pateiceiba.
Naasmu ni profesionalis komponists, ni dzej-
nīks, dzižu Māmeņai mīlesteibys pylņus vīn-
kōršus vōrdus. Iz klavīru stōv vaca Dīvmōtis
biļdeite. Dzīsmi rokstam mes obi.. Dīvamōte
naolkst slavis, i na munys dzīsmēitis jau tū
nastu, naolkst irokstu diskūs i popularitatis.
Jei gaida myusu mīlesteibys. Kai prūtu, tai
es Jaunovai Marijai atsasaucu. Ar lyug-
šonom. Ar dzīsmem.”

Kai bolta sudobra dzejteņa
Nu kotra Latgolys kakteņa..
Pi Tevis Aglyunys mameņa,
Steidz myusu dzīsmēņa-lyugšona.

Nu zuoleitis nūbyra raseņa,
Tei muna dvēsele, Mameņa,
Ar cytom kai upeite aiztecēs
Pi Tova breinišķuo oltora.

Vysmalnuokā stuņdē, Mameņa,
Iz Tevis palīk maņ cereiba.
Lic rūku pi muna vaidzeņa -
Nuok sirdī ticeibys svieteiba.

Nu gruomotys „Aizīt muna Asinova”:

Nav vairs augleigūs myglu vosorys rei-
tūs, partū ka nav Smaudžu pūra ar
myužēigū putnu kagalu, nadzierd vairs Bur-
zovys viļcīņa (byus lobs, saulains laiks), Pū-
dera cerkvys zvona (itys iz soltumim) voi
Sakstagola viļcīņa duniešonys (byus leiti).
Nav gona dzīšmu, kas aizskanēja leidz
Kakarvīšu piļskolnam, kura ari vairs nav.

..Daudzu sātu vītōs vēļ redz pa kūku pu-
dureišam, besakūku voi boltūs ieršķeizu
kryumam. Pīteru puika nūzōdžēja ari Asi-
novys vertikālū akcentu – četri symti godu
vacū ūzulu, taipat, lai nastōv te taidz teiru-
ma vydā. Tikai piec gaisa naatkōrtōjamō
smōrda nakļyudeigi var pasaceit – te muna
dzimtaine, bierneibys zeme.

Ontons Stankevičs (1928–2017)

**Žurnālists, rakstnīks,
scenārists i akters**

Īt nu Rēzeknis, paglobuots Rēzeknē.

Juo garstuostūs "Baltais jātnieks", "Vienas sādžas ļaudis" un romānā "Šuvējiņa" spylgtai izapauž Latgolys kolorits. Sarakstiejs vairuokus biografiskus romanus par īvārojamu cylvāku dzeivi. Scenareja autors Reigys kinostudejis filmom "Noktirne" un "Purva bridējs".

Ir rakstejs ari lugys. Dramatiziejumā „Ar taisneibys spuornim” tāluotys latgalīšu tautyskuos atmūdys laika nūskanis Pīterpīlī 20. godu symta suokumā.

M.Latkovska: „Vysus sovus par Latgolu saraksteitūs dorbus O.Stankevičs lyka Ilo-nai Salcevičai puorlikt latgaliski i par tū jai moksuoja ar pusi nu Reigā poša caltuos i puordūtuos muojis naudys. Ūtra naudys pu-se tyka daškierta bārnim. Bārni gon jam asūt aizruodejuši, ka tik naperspektivā i na-īneseigā biznesā kai latgaliski izdūtys gruomotys, ir cīši naivi i bezjiedzeigai īguldeit leidzekļus. Vystik Ontons turējuos pi sova. I meils paldis jam par tū. Jo itos mozformata guomatenis kuorteigūs cītajūs īsiejumūs mums niu vystik ir i juos eistyn syllda... Nu gruomateņu nūsaukumu izīt sa-kareigys teksts: Viejs īsaraudoj kai bārns, a muzykaņti spielej, i sirds napasadūd.”

Juo lugā „Atlants" (Annele, 2009) par Aglyunys gimnazejis direktoru Aloizeju Broku ir teksts:

Galenieks (dūmuots zynuotnīks, slovo-nais botaniks Pauls Galenieks): – Cik maņ stuov pruotā, jiusim, latgalīšim, ik pa lai-kam ir puormastys separatisma teņdeņcis.

Broks: – Veļteigi. Mes asam latvīši. (Pauze.) Vīnkuorši, mes asam senejuoki par cytim latvīšim, partū seikstuoki pyrmatne-juo uzskota aizstuovi. Mes gribim byut mes.

Galenieks: – Kas ir tys dzynuļs, kas lat-galīšus mudynoj iz taidu sova etnosa apzi-ņu?

Broks: – Iz tū gryuši eisumā atbīldēt. Va-ru viņ minēt dažus pīmārus, kuri izaklausa kai legendys. Bet patīseibā ir reali nūtyku-mi. Vīns pīmārs. Zemnīks Andryvs Jūrdžs piec dorba, naktīs pi skola gaismys pīroksta ar drukys burtim, partū ka cytaidu namuok, vairuok kai divdesmit gruomotu, kotru tyukstūša lopu bīzu, bet tuo poša Jūr-dža mozdāls i vieļ vīns cansūņs divejis nu itūs unikalūs gruomotu puordūd Valsts bib-liotekai, lai varātu nūdybynuot gruomotu apguodu i izdūt latgalīšu gruomotys, kalen-darus, avīzis i žurnalus. Voi tod tei nav sta-fete?

Galenieks: – Varbyut fanatismys?

Broks: – Nā. **Tikai pošaizlīdzzeiba i dzimtinis mīlesteiba. I vuordūs, i dor-būs.**

Osvalds Kravaļs (1942–2008)

Myusu dīnu latgaļišu literaruos tradicējis patriarhs

(latgaļišu mūdynuotuojs, spuornūs drūsai
ceļtīs sauciejs 20.gs. 90.godu Atmūdys laikā
Latgolā)

Pseidonimi: Ontunejs Rīkstāns, Ašvolds
Dveīnuvs, Ašvins Voldajs.

Īt nu Pyldys pogosta Puotorovys. Paglo-
buots Daugovpiļs komunalajūs kopūs.

M.Latkovska: „1992./93. godā izguoja treis žurnala "Jaunuo Dzeive" numuri. Vīns nu juo redaktoru beja O.Kravaļs. Daudzys juo latgalistikys idejis puorjāmuši i pa so-
vam realiziejuši cyti, ari tī, kuri īsuokumā tuos nav atzynuši. Jis ir bejs taidš kai sova veida ideju generators voi mentors. Par pī-
māru, juo rūsynuotais latgaļu rokstūšūs ļaužu saīts transformiejis par pasaūla lat-
gaļišu konferēnci, a vāluok pat par Latgolys kongresu, kas nūteik taišni 27.aprelī, kod Osvaldam byutu 80. dzimšonys dīna...”

Piļneibā ignorēt bejušeibu nadreikst, tod mes navarim saprast aktualuos niulineibys, prognozēt atīsmis. Bet napareizi byutu ari tai, ka bejušeiba traucej atīsmi.

Atīsmē vysod ir svareiguoka par bejušeibu, bet paziņot, ka myus īnterešej tikai reitdīna i nūsaspļaut par bejušū ir oplomi.

Atrast balansu vysā itymā ir vīns nu sva-
reiguokūs i gryutuokūs cylvāku aizdavumu. Ūtrys leidzeigs aizdavums ir saprast, kas ir maineigs, bet kas myužeigs. Vysvaira vāja-
ga dūmuot par tū, kas beja pyrms 50–90 go-
du. A tys ir kotra cylvāka babeņu i dzedeņu laiks!

Dzejuošona ir dorbs. Prūtams, tys nav ni-
kaidš pošattaisnuojums, dreīžuok atbiļdei-
ba, kas juoizjiut kotram, cylvākam cytu cylvāku prīškā.

Atguoduoju sovys dzamdātuojs vuceibu: napamet, dāls, gruobekli guļus ar zūbim iz viersu – izmeisi pats ar bosom kuojom voi kaidš cyts.

Tai kai darbeibu kritikā es uztveru kai cī-
ši personisku darbeibu, sovu gruobekli dze-
jis pļovuos raugu nanūsvis, kai pa-
sagoduos, ari izkapti ite [...] nalītoju, jo dzejā mani puorsvorā ir interesiejs laiks, kurs pīsapylda, laiks, kurs tyvojās, kam īmam preteimā, kū dorom.

(Gruomotys "Jābūt" īvodā.)

Ontons Breidaks (1932–2002)

**Zynuotnīks, filologejs doktors,
myusu dīnu latgalīšu ortografejs
patrons**

1956. godā piec studeju 11 godus struoduoja par latvīšu volūdys i literaturys školutuoju Aglyunā, bet 1967. godā otkon dūdās iz Reigu i pisavierš pietnīceibai. Sarakstiejs taidys gruomotys kai: „Augšzemnieku dialekta latgalisko izlokšņu fonētikas atlants”, „Ievads baltu valodniecībā” 2 daļuos i tt.

Īt nu Pyldys pogosta, mirs Reigā. Palnu urna paglobuota Pyldys pogosta kopūs.

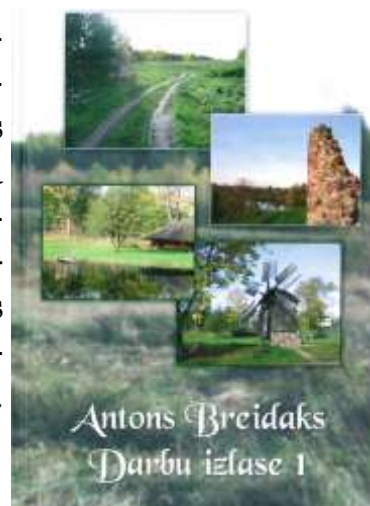
Tikai latgaliski runojūšuo Latgola pošreizejūs vītejūs apstuoklūs var pasorguot ari vyspuorlatvyskū* („Izglītība”, ogruok „Skolotāju Avīze”, Nr.19 (14.05.1992.) *kūpnacyonalū

„Lai maineitūs attīksme pret literaruos volūdys izlūksni, juosuok ar sovu viesturi. Kai tikai tautai zyud interese par sovu viesturi, tei asimilejās. Školuos vysmoz fakultativi juovuica kulturys viesture, latgalīšu literaruos (rokstu) volūdys viesture. Bez līleišonuos, objektivi. Juopaskaidroj, deļ kuo myusim daudzvīt sasnīgumi zamuoki. Atsazeišūs gūdeigi: beidzūt universitati, par Afrikys viesturi es zynuoju vairuok nakai par Latgolys. Voi teišom Latgolā nav pat rakstnīku? Pasnīdzieji taidus naminēja. Un tai es pats suoču interesētīs. Uzzynuoju, cik daudz ļauna nūdarēja drukys aizlīguma periods Latgolā nu 1870. da 1904. godam.” („Izglītība”, ogruok „Skolotāju Avīze”, Nr.19, 14.05.1992.)

Latgalīšu rokstu volūdys suokūtne meklejama dzeivajā tautys volūdā i konkrēti – dīnvydaustrumu Latgolys izlūksnēs.

Augšzemnīku dialekts (it īpaši tys sokoms par Latgolys izlūksnem) lelā mārā atsašķir nu vydsdialekta un lībiskuo dialekta. Latgolā ir vairoki symti taidu montuotu vuordu, kuru nav vydsdialektā, pīmāram, bērds, īkors, norts, ozbors, spaits, saucēt, teipt un daudzi cyti. Atšķireibys fonetikā, fonologejā, morfologejā, leksikā un frazeologejā ir tik lelys, ka bīži viņ nav īspiejama sazazynuošona storp latgalīšim un lejis latvīšim. Jamūt vārā šuos atšķireibys, daļa volūdņiku atzeist Latgolys un Ilyukstis apleicīnis izlūksnis par patstuveigu volūdys vīneibu un sauc tū par latgalīšu volūdu.

Latgalīšu inteligencei byutu jōaizstuov ideja par latvīšu nacejis vīneibu, bet tymā pošā laikā ari byutu konsekwenti juoaizstuov latgalīšu literaruos volūdys tīseibys latvīšu nacionaluos volūdys itvorūs. („Olūts”, 8, 1992).

Vitolds Valeiņš (1922–2001)

**Literaturzynuotnīks, literaturkritikis,
latgalistu audzynuotuojs,
LU profesors, pedagogs**

Sarakstejs taidys gruomotys kai:
"Poētika" (1961), "Par dzeju" (1967),
"Ievads literatūras zinātnē" (1978, 1994),
"Dzīve – metafora – dzeja", "Literatūras te-
orija" (1982), "Daiļdarba analīze" (1999),
"Ievads latviešu literatūrteorijas vēstu-
rē" (1999). Sastatiejs apjūmeigū gruomotu
"Latgališu dzejas antoloģija" (2001) i tt.

Pseidonims V. Atvasars.

Īt nu Istryš pogosta Rudovys. Paglobuots
Reigys 1.Meža kopūs.

Navar gaidēt pōrōk daudz nu runōšonys
taidā laukā kai rakstnīceiba, kur vysu izšķir
dorbs, golva un spolva.

Latgališu volūda ir nūpītina realitate, lai
kai mes tū sauktu – par dialektu, izlūksni
voi vīnkuorši par volūdu. I kai vysā Latgolā
pastuovūša realitate, tei nav līkama ni pie-
deņuos, ni īkovuos.. Tū ignorēt nūzeimej po-
šam sevi īlikt piedeņos.. Jo itei volūda tyktu
atstuota tikai saimis i tyvu draugu lītuoju-
ma lūkā, tei beigtu pastuovēt.. Volūdu var
kūpt tikai tod, ka tū vuica školā i jau pat
bārnuduorzā..

Na nūnīvuot muotis dūtū, juos izauklātū i
dvēselē īdzīduotū, saimē lītuoit volūdu, na-
vys mieginuot pret tū radeit niceigu attīk-
smi, kū ar audzynuotuoju i skolys paleidzei-
bu pyulātūs īdvest ari bārnūs, bet kūpt kai
duorgumu, kai smaržeigu puči – taidai
juobyut myusdīneigai attīksmei pret dialek-
ta literarū volūdu.. Nūnīvuotuoja poziceja ir
Latgolys školuotuoja nacīneiga poziceja, jo
tei tīcās audzynuot mozu mankurteņū, kas
aizmierst i nūlīdz sovu muoti i juos volūdu.
Latgolā nav juoaudzynoju ekslatgališi, sevi
nūlīdzūši latgališi. Tī nav vajadzeigi ni Lat-
golai, ni Latvejai. Mankurts, lai cik tys spa-
reigs i cik augstai pasakuops, nivīnam nav
vajadzeigs. Latvejai Latgola vajadzeiga lat-
galiska. Vīneigi kūpūt latgaliskū sovdabeibu
kai latvyskuma sastuovdaļu, teik mozynuota
īspieja zaudēt Latgolu kai Latvejis daļu.
(Rokstā "Par latgaliešu valodu un literatūru"//
Kritikas gadagrāmata 17, Reiga, 1990.)

Izkūpta latgaliskuo sovdabeiba vairoj
vysys Latvejis gora boguoteibu. Byus stypra
Latgola, stypruoka byus ari vysa Latveja.

Latgolys školuos juovuica ari latgališu
rokstu volūda. Jei ir juotur dzeiva i juokūp.

Volūdys regionali etniskuo sovdabeiba ir
kotrys nacejis boguoteiba.

Latgaliskais ir latvyskuma organiska sa-
stuovdaļa. Latgola ir Latvejis bolsts pret
Austrumu invazejom. Viņ latgaliskums Lat-
golā ir tys spāks, kas spiej atvaireit tautai
svešu spāku īsaspīššonu. Kūpt latgaliskū ir
golvonais veids, kai sorguot latvyskū Latve-
jis austrumūs.

Pīters Jurceņš (1932–2004)

**Ailinīks, ari tautā īmīluotuos dzīsmis
"Vuolyudzeite" vuordu autors.**

Īt nu Nautrānu pogosta Rogovkys. Pa-
globuots Desetnīku kopūs Rogovkā.

Nu 2004. goda Nautrānu pogosta Rogov-
kā kotru godu Pīterdīnys svātkūs pulcyno
kūpā Latgolys i vysys Latvejis literatus, i
„Pīterdīna Rogovkā” teik saukta ari par
Latgolys dzejis dīnu.

**Kotrai pasaulā laimeigai dīnai gon jau
ir kaidis aizkura dedziejs...**

**Dzeive kai zibiņš tik eisa,
Bet pārkiuni turu es rūkā!**

**Leigonuo uora bārzā,
Vuolyudzis šyupeleitis,
Šyupelī leigoj lāni
Dzaltoni vuolyudzāni.**

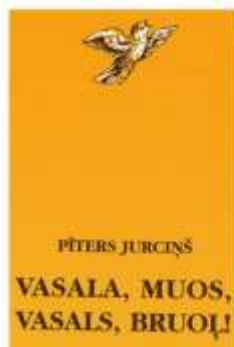
Tāvu bolss [Andryvam Jūrdžam]

..Var timsā pakrist redzeigais,
Bet naredzeigais – gaismā puortapt.
I, jo kaidis gors ir aizadedzs,
Juo navar apbērt zemis kuorta.

Ar Reigys morali
iz Rogovku tu nabrauc, muos.
Sovs jūks ir Rogovkai
I znārba sova, i sovs kuoss.
Ir zīmā Rogovkai sovs snīgs,
Kas teirs un dziļš,
Un, kas tū izbrids, tū cyti celi napīvīļ.
Ir Rogovkai sovs gūds –
Kai seņču ūzuls augsts.
Kas draugs ir Rogovkai,
Tys ari maņ ir draugs.

Sorgoj bārnus!

Asom tuoli nu dzimtinis –
-āni, -aņči un -īki...
Cytam acīs vēļ Latgola zīd.
Tagad ruodīs, ka nabejom Latgolai līki,
Tikai lūgi daudzi jau cīt.
Bet vēļ pastuov Latgolā
-āni, -aņči un -īki,
Vēļ ir lūgi, kas dzeiveigi speid:
Ir vēļ Rancāni, Garaņči, Miglinīki,
Ir jūs bārnī, kam acīs vēļ reits.
Mes te, Reigā, cyts astē, cyts vydā, cyts spicē,
Bet cytim pa kuojom – vyss vīns.
Tūmār Latgolā pastuov –
tys svātums, kam ticēt,
Kod pruots taidis kai īskuobs pīns.
Vyscereiguokī – bārnū acīs ir reiti:
Varu byut tovim bārnim vēļ kūms.
Gon vēļ nūleis puor vacainem augleigi leiti:
Nalaid bārnū sovu, Latgola, prūm!

Ontons Kūkojs (1940–2007)

Dzejnīks, sabādryskais darbinīks

Īt nu Nautrānu pogosta. Paglobuots
Desetnīku kopūs.

O.Kūkoja gruomota „Mīlesteiba – Lelais
Līpu kolns” (1995) puorizdūta 2020. godā, ir
pyrmuo latgalīšu dzejis gruomota, kurā īk-
ļauti 12 dzejūli Braila rokstā. Taipoš piec
tuos sataiseita dzejis izruode „Pa mīlesteibu
brīnūt, kuojis nasaļ”.

Nu tāva eistuma,
Nu muotis meiluma,
Nu bruoļa zūbyna,
Nu muosys vaiņuka,
Nu mīlesteibā
Nūklusātuo "nui"
Tei gaisma īt, i īt, i īt,
I apspeid vysu pasauli,
I sauvē kreit
Kai Dīva breinumeņš,
Kū tuoļuok sēt i sēt.

Kai byut

Dzierdi, bruoleit, molku škaļdeit gona!
Vacuos sātuos cepli suoc jau jukt,
aizbryuk pogrobi, trust vozyuneitis,
suņu budkā suņu būrkši aug.

Kai lai īkur sev kur pavardeņu -
lūgūs tukšys ramys, koktūs ziernyukleits.
Viņ nazkaidš dāds ar egleiti nu meža
pierts prīškeņā jau Zīmyssvātkus sviņ.

A kod to kliets čukurā pereklis bej starkam,
nu ūlu mozi starkalāni škēlēs
I kladzynuoja – ak šī pušeļņiki –
kuoleidz sātā – ari brākuleits!
Viņ tagad – kur jī vysī?!

Dzierdi, bruoleit, molku škaļdeit gona!
A jo nu nā? Vīns saceja, -
var školdūt izaškeļt vēl dzeiva līmeite,
kas vysus otkon īsuoks kūpā saukt!

Saukt atpakaļ iz turīni, kur dzymušs –
pi bārza, akmiņa, pi uobeļneicys vacuos,
pi sātmaļa, pi apareņa, kryumeņa,
kur laksteigolai vīnai apnics pūgys kaļt.

Dzierdi, bruoleit, i tu, kas bruoleits bruoļam!
I koč na bruoleits, ka viņ sovys pusis,
ka sasajimtu mes vēl zemi, pūstā laistū,
nu jauna apdzeivuot, kai Dīva lykums līk...

ka kotrā kolnā otkon caltūs sātys,
ka kotrā stygā sūli dypātu,
ka olūteni - naaizaugtu zali,
i dabasteirumeņā lai kotram ceiruļš sovs.
("Sovā saimē", 1990.)

"Es saredzieju tū uperi..." (Juons Klīdziejs)

(Tāluojums Aleksandra Batnis pīmiņai)

1.

Trešuos klasīs skolāni raksteja reizynuošonys i daleišonys aizdavumus iz vysaidu kruosu papeiru. Kaidys nu kuram beja. Boltys, palākys, zylys, zalis i sorkonys lopys. Itom lopom ūtruos pusīs beja apdrukuotys ar pavēlem, reikuojumim, izsaukumim latvīšu, vuocu voi krīvu volūdā.

Školuotuojs nūsapyute i nūdūmuoja: taidi tagad laiki – vuocīts it iz prīšku i atpakaļ, atjam gūtenis i cyukys, tod atskrīn taidys pajucys krīvs ar štyku, bļauņ par buržujim, revoluceju i taisneibu, izboda spylyvynus, gultys maisus i sīna bluoči, īrūču i "boltūs" maklādami. Jis pajam zyrgu, pādejū galis gobolu i, nūsvīds iz golda sorkonys, apdrukuotys lopys ar Lenina pavēlem, vēļ izšuovs reizis treis kliets durovuos, aizjuoj ar tovu zirdzeņu. Taida niu tev, latvīšam, dzeive sovā sātā.

Školāni – taidi gari, izsteidziejuši, buoli, nadaguliejuši. Cyts nūsabeids, nadaieds. Cik viņ ir lobuma nu tūs vuocišu i krīvu kai tī vīnys pusīs papeiri, iz kuo riekinuot. Dzierdīs, ka myusejī aiz Lubuona taisūtīs kū navīņ dareit. Jaunuokī puīši pa vīnam, pa divi aizsleid iz tū pusi.

A te var kaidys trokais ar štyku īskrīt, napatruopeisi pa pruoatam - beigts iz vītys voi aizvīļks iz tribunalu. Otkon, kai puorliksi - kai te pamest bārnus, kuri jau tai ībīdāti? Asu školuotuojs. Navaru nestīs kryumūs, viekšdams kai vuška deļtuo, ka maņ ir baist. Juosatur tepat, cik viņ īlgi var.

Školuotuojs pamaneja, ka vīns puika, tys pats garuokais i tīvuokais, beja sovus riekinus jau pabeidzs. Jis taidys sovaids bārnys. Vysu izdora mudri. Jam tī riekinī kai spēle. Tod jis verās tuolumā pa lūgu i juo acs reizem samirdz, itkai jis sovu cereibu breinumu tī, aiz tūs snīgu i kolnu, radzātu.

Školuotuojs apstuoja pi puikys i pajēme juo zaļū riekinu lopu. Vyss beja pareizi izdareits, pareizynuots i izdaleits, bez klaidu.

"Tu, puiseit, nu Zambarovys staigoj iz školu, tū es zynu," saceja školuotuojs. "Tev loba golva riekinūs, taipat vysā cytā. Tev vuords beja - Batviņs?"

Puika kauneigi pakrateja golvu: "Nā, na Batviņs. Batņa. Aleksandrys Batņa."

"Tai, tai – Batņa, Aleksandrys," atkuortuoja školuotuojs. "Beju sajaucs. Tu pi mums, Kairīšūs, 3. klasē suoci. Tu tai kai byutu guojs jau cytā skolā. Ar vysim tim jukumim, kas te nūteik, asmu pīmierss."

"Paguojušajā godā guoju Bukmuižā ūtrā klasē. Tai kai zynuoj, mani ari īlyka ūtrajā klasē. Asmu nu Bukmuižys "Pustošku". Šūgod tāvs gribēja, lai dzeivoju pi cjocis Zambarovā. Nu juos sātys tiuļuok škola. Bukmuižā beja ostoni versti," stuosteja tīvais Aleksandrys, i juo acīs beja kautreigs lapnums, ka pats školuotuojs ar jū tai apsarunoj.

"Tai, tai," školuotuojs izlyka rūku Aleksandram iz placa. "Vēļ kū es grybu tev pavai cuot. Radzu, ka bīži viņ tu, klasīs dorbus pabeidzs, verīs nazkur tuolumā. Tai kai breinumā, tai kai skumē. Voi tev ir kaidys bādys par kū navīņ? Voi kaidys breinums, kuo navari saprast? Ka tai byutu, vari maņ drūši pavai cuot. Drūši. Asmu pošu cylvāku školuotuojs, na kaidys krīvs."

Aleksandrys pasameideja nu vīnys kuojis iz ūtru i, lyupys kūdeidams, vērēs zemē. Kai lai školuotuojam soka vysaidys taidys jūceigumus? Jis ir školuotuojs, na mozs bārnys.

"Soki drūši!" mudynuoja školuotuojs.

"Beja breinums. Taidys lels. Niu mozuoks," Aleksandrys suoka runuot tausteidamīs.

"Vysleluokais breinums maņ beja, kod beju četru godu i atguoja tāva viestule. Jis tod beja tuoli nu sātys, karā pajimts. Pasauce laseit zynuotuoju i jis, papeirā verūtīs, runuoja bolsā vuordus, kurus tāvs rakstejs. Tys maņ beja natycamai, ka nu papeira var skaiteit tāva vuordus. Vāluok tāva muosa Jule, dzeivuodama pi myusu par zīmu, suoka vuiceit mani skaiteit gruomotā, bet īlgi naļuove jimt rūkā rokstamū, cikom labi īsavuiceišu skaiteit. Tod es īsavuiceju raksteit i pats raksteju tāvam viestulis, kurys maņ diktēja muote voi tāva muosa. Tod tāvs atraksteja, ka navarūt nūticēt, ka rokstūt es. Tod jau es tāva viestulis laseju takūši i gondreiz zynuoj nu golvys."

"Niu es saprātu, parkū tev vyss it tai vīgli," nūsaceja školuotuojs. "Tai, tai. Varbyut kas navīņ vēļ ir taidys, parkū tev vysaidys dūmys?"

Aleksandrys jutuos jau drūšuoks, i tagad jau jam pošam gribējuos parunuot par lītom, par kū nabeja runuojs ni ar vīnu.

"Pārn, kod guoju Bukmuižys skolā, tī vyss beja vēļ krīvu mēlē. Te maņ beja breinums, kod suoču it jiusu skolā: vyss latvīšu mēlē i vysu var izdareit i izrunuot latvīšu mēlē tikpat labi i vēļ lobuok kai krīvu. Ap sirdi ari ir lobuok," jau ar prīcu bolsā saceja Aleksandrys.

"Es saredzieju tū uperi..." (Juons Klīdziejs)

Jis paklusēja šalīti, golvu nūlīcs. Tod atsuoka i runuoja mudri, i jaunajā puikys bolsā beja dusmis i bailis kūpā: "Beja vuociši. Niu otkon krīvi skrīn pa sātom kai trokī suni. Tai kai eļnis surgučs byutu jim biksēs ilīts. Tai saceja muns tāvs..."

"Runoj klusuok!" školuoťuojis pašveikstēja. "Bārni, nūsaklausejuši, var suokt pļuopuot. Niu taidi laiki."

Aleksandrys drusku sasatryuka, bet, ari klusuok runojūt, juo lyupys čukstēja cītā ryugtumā: "Naseņ saskrēja taidi krīvi ar štykim i kryutīs puordyure Pontagu vacū tāvu. Prasejuši ols. Pontagu vacajam tāvam nabejs. Jis asūt sacejs: kur es jimšu, vysi mīži jau rekvizeiti. Jis nūmyra bez bazneickunga. Beja aizbraukuši pakaļ, bet bazneickungs pats izbiedzs. Dzeivojūt pa rejom, kulim i klāvim."

"Klusuok, klusuok!" atguodynuoja školuoťuojis. "Aleksandr, cik tev godu?" jis vēl pavaicuoja.

"Desmit. Vēļ tikai desmit," kai nūžāluodams nūsapyute puika.

"Siestīs!" saceja školuoťuojis. "Taidi latvīšim niu laiki. Taidi laiki, puiseit."

Školuoťuojis skumeigi puorlaide acs par školānu sejom i augumim. Tod, atsasieds iz čēikstūša krāsla, raksteja skolys pīzeimu burtneicā: divdesmit trešajā februārī, tyukstūša deveni symti deņņpadsmytajā godā Kairīšu skolā ir četrudesmit vīns skolāns. Cyti ostoni nav īsaroduši, jo jūs sātuos slymoj ar tifu.

Tod jis izguoja uorā i klausejuos, kai nu cīma aiz snīga klajuma skanēja suņu rīšona i gauduošona. Piec laiceņa atskanēja šuovīni i sīvīšu rauduošona: o Jezu, Jezu, Jezu!

2.

"Latvejis breiveibys karaveiri, jiusu tāvi i muotis i ari jius, bārni, paguojušajūs godūs asat redziejuši i bejuši līcinīki daļai nu Latvejis i latvīšu tautys viesturis," tai runuoja školuoťuojis viesturis stuņdē Dagdys pamatškolys sastajā klasē. "Tūmār tys, kū mes dzeivē asam redziejuši, ir tikai moza straume nu tuos leluos viesturis upis, kas plyuduse tymša i nažieleiga puori myusu dzymtuos pūsis sātom i ļaudim. Ar mierim, bodim, guni i vaidim, kai jius dzierdit par tū bazneicys dzīsmē, ar karaspākim, muižu kungim, pristavim i uradnikim gon krīvi, gon pūli, gon vuociši ir gribiejuši myusu latvīšu cylvākus gon nūbeigt, gon puortaiseit pa sovam,

bet myusu ļauds ir turiejušis ar vysim mīsys i dvēselis spākim. Jius šudiņ asat pyrmuo paaudze, kas īt latvīšu skolā i dzeivoj sovā, breivā Latvejis valstī. Dorba, dorba jiusim byus! Vēļ daudz nu tuos tymšuos upis ir palics vysapleik."

Aleksandrys pa vydim klausejuos, kū školuoťuojis stuosteja i otkon dūmuoja sovys dūmys par vysu tū, kū beja gruomotuos lasejs, kū redziejs sovā sātā i apleicīnē i kū avīzē "Zemnīku Bolss" beja sacejs Fraņcs Trasuns: "Ir jau tyukstūša deveni symti divdesmit pīktais gods, bet nu Dagdys vēl nav nivīna gimnazista, nivīna studenta, nivīna bazneickunga. Deļkuo? Deļtuo ka te tyvumā nav nivīnys gimnazejis. Nu Bukmuižys i Dagdys da Kruoslovys ir četrudesmit pīci kilometri, da Rēzeknis pīcdesmit pīci, da Ludzys vēl tuoļuok, da Daugovpiļs – symts, ari da Aglyunys – pīcdesmit."

Maja pyrmuos svātdīnis reits beja saulains, i Dagdys pīkaļnēs kiupēja bryunī orumi, bārzu zaļumā prīceigi klīdze strodi. Pi Aleksandra Batnis beja atguojuši cīmūs seši juo klasis puiši, vysi jau taida pagara auguma dieliši. Vysim ar Aleksandru gribējuos parunuot par tū, kū dareis, kod piec mienesā jau byus beiguši pamatškolu. Ari tys jūs vylka pi Aleksandra, ka jam beja jaunuokuos avīzis i gruomotys, kaidu cyti nimoz vēl napazyna. Jī kūpā laseja Seimaņa Putāna dzejis par cīsšonom i gryutū naboga cylvāka dzeivi. Palaseja Jura Pabierža ryndys par jauneibys ilgom. Fraņča Kempa dzīsmi "Pasoki, bruoleit, kur syltuoka saule..." jī zynuoja nu golvys i varēja nūdžīduot bolsā.

Ustobys durovys atsataiseja ar trūksni, i iz slīkšņa nūstuoja Aleksandra saimineica: "Kas te par taidu taidu klaiguošonu svātdīnis reitā, a?! Puiši kai rīstivi! Taidim vajadzātu burlakūs īt i suokt pošim peļnēt, a na blienis džīduot. Nadūd gūdeigim cylvākim pagulēt pat svātdīnē!"

"Nikaidys blienis," saceja Aleksandrys.

"Tei ir Fraņča Kempa dzīsmē par dzimtini. Cylvākam sirdi valk."

"A kas tys taidis - Kemps? Varganists voi uradniks? Taidis nav dzierdāts," atcierta saimineica.

Puiši smeignādami pasavēre vīns iz ūtra i klusēja.

"Na burlakūs, a rudinī īsim iz gimnazeju," vīns nu jūs saceja, lai puortrauktu nacīneigū sarunu par Fraņci Kempu.

"Es saredzieju tū uperi..." (Juons Klīdziejs)

"Jius? Iz gimnazeju? Mužiku bārni iz gimnazeju? Gimnazeja vajadzeiga kungu i vuiceitūs bārnim. Zyrga astē varit vērtīs ari bez gimnazejis. Kaidi kuņdzeni! Marš iz bazneicu! Pastuosteišu vēl tāvim, kū jius te dorit svātdīnis reitā."

Pavaikstejuse suortū, pagleitū seju sirdeigā izteiksmē, jei parause malnūs motus, kas beja apkrytuši ap acim i aizcierta durovys. Nu juos palyka viņ ols smuords.

"Glupuo buoba!" nūryuce vīns nu Aleksandra draugu.

"Voi jius zinit, ka jei dzer ar tū plotū kuorteibnīku kotru ūtrū vokoru?" vaicuoja cyts klasis puiss. "I jī tī jamās vysu nakti. Vysa Dagda par tū runoj, a myusim muok izklīgt – marš iz bazneicu!"

"Vīns viņ mieness palics," Aleksandrys atsvīde ar rūku, i jī izguoja svātdīnis reita saulainumā.

Kod piec nešpora ļaužu pulks suoka plyust uorā nu bazneicys duorza, jī pamaneja kaidu jaunu cylvāku ar sovaиду, kruosainu capuri golvā. Taidis te vēl nikod nabeja radzāts. Ļauds vērēs iz tū pusi. Cyti jam gūdbejeigi grīze ceļu. Aleksandrys i vysi seši juo draugi sekuoja jaunajam cylvākam pīkluojeigā attuolumā. Žeideni, pi sovu būdeišu stuovādami, jū sveicynuoja.

"Jis taidis kai nu cyta pasaulā," ar vīglu skauideibu bolsā saceja kaidis nu Aleksandra klasis.

"Varbyut students nu Reigys," kluseņom i bejeigi nūsaceja Aleksandrys.

"Nikod te vēl naasam redziejuši, kaidys ir studentu capuris."

Kod jī atsavēre atpakaļ, tod pamaneja, ka pa vīneigū Dagdys īlu aiz jūs guoja vēl vasala vērtine jaunu puiku i meitiņu, koklus staipeidami i iz pierstu golu pasacaldami, lai jūs skatīni naizgaisynuotu tuo breinuma ar nradzātū capuri.

Pieški itei capure izgaisa vīnys sātys durovuos. Vysā sekuotuoju vērtinē izskanēja viļšonus nūpyuta: "Tai i nazinim, kas jis taidis!"

Izkaļts žeidenš pīsacēle nu blučeiša pi sovys būdis durovu i suoce burbelēt: "Tu nazine nazine kunge ar tem smukem capurem? As zine, je, je... Jes jer nu Aglonem gimnazem... Ogsti vucets jounes kunge... Bois doktorem, opicerem, visem kam... Main Got... Jes nave senes, Dagdes... Atbroice pa cotkem... pacemujet... Cotke vakre perki čajem, cukrem fir tois jau ne kungem... Ogsti vucets... Main Got..."

Pulks jaunūs cylvāku stuovēja ap žideņu i klausejuos juo satrauktū stuostu par augsti muoceitū Aglyunys gimnazistu. Lai soka vēl, ka žideni nav gudri! Jī vysu daboj zynuot pyrmī!

3.

Jau ūtrū rudini Aleksandrys īsaroda Kruoslovys gimnazejā. Niu jis vairuok i skaidruok sajuta i redzēja, ka sūli pa sūlam īt dziļuok pasaulī, kur jam tik cīši beja gribiejīs byut. Viesturis, geografējis, kimejis, fizikys, volūdu i literaturys stuņdis i gimnazejis bibliotekys gruomotys vēre vaļā jaunus lūgus i paruodeja vakardīnu, itū dīnu i reitdīnu jaunā gaismā i saprasšonā. Redzieju i saleidzynuoju sova tāva, muotis, mozuokūs bruoļu i muosu dzeivi i Bukmuižys, i Dagdys pogosta ļaužu dzeivi ar tū, kaida dzeive beja pasaulī. Jauni nuokūtnis sapni jīmā cyluoja plotus spuornus: "Vyss byus cytaižuok piec godu ari te. Vysur. Vysā Latgolā. Daudzuos sātus vēl nav ni kalendara. Kod tī pīdzymst bārns, tāvs īt iz cytu dzerauni pasavērt kalendari: "Kaidis tys čyslys beja?" Latvīšu ļaudim pat vēl sova vuorda te nav tam krīvu "čyslam". Jī ir bejuši tik bādu i nostu apkrauti, nabadzeibys daldāti i tymsuma aizgoldā īspīsti. Kod es beigšu ari Universitati, guoduošu par tū, ka tīpat Bukmuižā byutu sova gimnazeja.

Kod Aleksandrys izcyluoja sovus sapņu planus par nuokūtni, jis pasagrīze maleņā vīns pats i nūslauceja osorys: "Tu, bruoleit, Staseit, naredziesi ni gimnazejis, ni dzeivis vairs. Es asmu dzeivis i dūmoju vysu i nazkū. Tu byusi myužeigs klusums."

Vēl tikai paguojušuo goda majā beja mirs juo jaunuokais bruoļs Stanislavs. Tāvs ar muoti i mozuokajim bruolim i muosom nese tuos dorba nostys pa sātu.

"Ka es, vacuokais nu vysu, byutu dzeivuojs i struoduojs sātā, varbyut Staseits nabyutu tai puorsapyuliejs, puorsaļs i aizguojs kopā."

Jaunys dīnys i dorbi otkon ruove sevī tuoļuok. Latvīšu volūdys škuotuoja kaidā stuņdē puorsteidze Aleksandru i vysu klasi ar sovu īsacejumu: "Kod byus myusu školys žurnala redaktora vieleišonys, es jums īteiktu Aleksandru Batņu. Juo vuords jau pazeistams presē. Pyrms kaida goda "Latgolas Vuordā" beja gars juo roksts, divūs numurūs par viesturiskū Volkenbergu voi, kai jū tagad suoc saukt, par Muokūņu kolnu. Tai ka Batņa jau ir rakstnīks."

"Es saredzieju tū uperi..." (Juons Klīdziejs)

Garais Aleksandrys pīšacēle kuojuos i stuovēja sovā sūlā, nūsarcs i kautreigs: "Kas es par rakstnīku..."

Piec diveju nedēļu Aleksandrys beja jaunuo žurnala redaktors i kūpā ar cytim jaunajim Kruoslovys gimnazejis dzejnīkim i žurnalistim taisēja pyrmū numeri. Beja laimeigs par jam dūtū īspieju i jaunī roksti jam veicēs lobuok kai nikod agruok.

"Varbyut es kod eistyn variešu raksteit pa eistam?" jis vaicuoja pats sev. "Tod es raksteišu par vysu tū, kas myusu ļaužu i dzeivēs i dvēselēs jau godu symtim sakruots i suopiejs. Raksteišu, lai vysa zeme dzierd i sardzierd, redz i saredz!"

Tod atguoja tys tymsais rudīņa vokors. Gimnazejis sorgs izsauce Aleksandru, i, ni vuorda tuoļuok narunuodams, vede uorā pa Plateru piļs augstajim vuortim, aiz kuru atsaroda gimnazeja. Tī ar lukturi pi īlyukša stuovēja nūsveids zyrgs. Rotu skrytuli beja aprausti ar dublim da pošu mauļu. Pi zyrga sūpluok stuovēja Aleksandra ūtrais jaunuo-kais bruoleits i rauduoja: "Muote... Muote... cīši, cīši slyma... Tāvs atsyuteja piec tevis... Soka, ka naizdzeivuos..."

Ūtrā reitā, vēl pyrms gaismys, jī devēs četrudesmit pīcu kilometru skumeigajā ceļā. Muote gulēja lelā korstumā. Vēļ jei attaiseja acs i jū pazyna: "Aleksandr, dielen, gribieju tevis dagaideit..."

Tymā pat vokorā jei izdzysa. Cīma sīvys dareja sovu dorbu ap myrušū. Aleksandrys, pats osorys slauceidams, mīrynuoja mozuokūs. Kod beja jau puori pušnaktei, jis guoja i guoja par teirumu i niu varēja rauduot bolsā. Kod osoru gryutums beja izlīts, jis atsagula iz plota akmiņa mugorys i vērēs tymsuos nakts dziļumā. Caur muokūnim paspeida pa zvaigznei.

"Kur muns liktiņš? Stass i muote nūmyra manis deļ. Ka es byutu bejs sātā, jūs nostys nabyutu tik gryutys i jī byutu dzeivi. Vairs tuoļuok es tai navaru mūceit. I dzeit nuovē vysu saimi. Niu maņ juopalīk sātā i juostruodoj, juopaleidz tāvam i mozajim bruolim i muosom."

Lāmums beja pījimts. Aleksandrys cēlēs i guoja iz sātu. Ūtrā dīnā jis nūsyuteja viestuli Kruoslovys gimnazejis direktoram i izstusteja sovu nalaimi i lāmumu.

Taišni muotis bieru dīnā atguoja direktora Juona Prīdis viestule: "Lai cik skumeigi i gryuši Tev i Tovam tāvam byutu itymā breidī, tūmār dūmoju i soku, ka tovs liktiņš,

Aleksandr, ir īt školā, īgiut gaismu i dūt tū cytim. Tovai dzimtenei i tuos ļaudim vajag daudz jaunys gaismys i spāka. Tū var atrast i dūt tuoļuok viņ taidi Latgolys jaunekli kai Tu. Taidu kai Tu nav daudz. Škola reikuos specialu vokoru, i ar tuo īnuokumu paleidzēsīm Tev izvilkt itū gryutū godu. Gaideišu Tevi atpakaļ školā. Brauc, kod viņ sātys apstuokli tū pīļauņ!"

Aleksandra tāvs, direktora viestuli puor-skaitejs, apsarauduoja: "Tai ir, kai Tovs direktors roksta: tovs liktiņš ir škola. Tiuleit piec bieru tu brauksi atpakaļ iz Kruoslovu. Te mes sātā - gon jau kai naviņ dzeivuosim. Kū tu te daudz vari pīgluobt, sātā dzeivuo-dams? Dīva pruots ir augstuoks par ļaužu pruotim. Dāls, pasaļausim iz Juo!"

Bieru dīnā Aleksandrys aizguoja pa teirumu pi tuo pošā akmiņa, kur jau beja rauduojs, gulēja iz akmiņa vāsuos mugorys i iza-rauduoja otkon. Tod jis suoka dūmuot par vysys sovys dzimtinis ļaužu dzeivi. Nikod agruok tei bādu ainova nabeja jam pasaruodejuse tik osā skaidreibā.

"Muns tāvs, muote, muni bruoli, muosys i es pats - mes vysi asam viņ nūpyutys nu tuo lelue bolsa, kas ir vysa zeme, vysa tauta. Mums navar byut lobuok i nabyus lobuok, ka lobuok nabyus vysim."

"Vysim! Vysim!" tū Aleksandrys saceja bolsā, i Bukmuižys oktobra nakts klausejuos jīmā...

4.

Bastejkolna kaštani i Raiņa bulvara līpys zīdēja juņa suokuma kruošņumā. Jau catūrtū pavasari Aleksandrys steidzēs pa Reigys īlom i jam nikod napītyka laika tam, kū jis beja īceriejs i gribēja dareit. Reitūs iz dorbu Tautys Labkluojeibys ministrejā, piec-pušdīnē iz Filologejis i Filozofejis fakultatis auditorejom. Vokorā sasatikšona ar sovys bīdreibys studentim voi ari Latgolys studentu fonda sēde, kur jis beja valdis lūceklis i kasīrs. Tics pi kaidys breivuokys šaltenis, jis raksteja pa rokstam "Zemnīka Ziņom", "Latgolys Vuordam", "Jaunajam Vuordam" voi ari žurnalam "Straume" par volūdys, viesturis i izgleiteibys problemom Latgolā.

"Batņa, pagaidi! Kur tu skrīņ? Koč apstuoļ pasarunuot ar sovīm sprostim ļaudim, kas te pi kungu atbraukuši nu dzeraunis!" sauce bolss Aleksandram aiz mugorys, i jis itū bol-su pazyna tiuleit, pyrms vēl beja paspiejs at-sagrīzt i pasavērt: tys beja rakstnīks Ontons Rupaiņš. Aleksandrys atsagrīze i redzēja, ka

"Es saredzieju tū uperi..." (Juons Klīdziejs)

nu Viermaņa duorza apstuodejumu guoja iz juo pusi Ontons Rupaiņš, filologs i niu gimnazejis školuoťuōjs Leonards Latkovskis, dzejnīks Meikuls Apeļs, redaktors Stepuons Seiļs i literats Konstantins Plencinīks. Aleksandrys izplēte rūkys kai spuornus i prīceigs guoja jim preteim: "A kur jius vysy te tai gadejušis i blondojit?!"

"Dzelys pi kungu," ar dalnu sev par zūdu puorvylkdams, saceja Rupaiņš.

"Tai ir. Atbraucem tū Reigys midzini pabādēt," kautreigi ar acim caur sovīm okulerim pasmaideja Meikuls Apeļs.

"Tevi gaidom Latgolā", tai Leonards Latkovskis, "Sovu ļaužu školuoťuōji gimnazejā ir bez gola vajadzeigi. Tys tok ceļ školānu i vysys apleicīnis pošapziņu!"

"Vēl maņ studeju gobols," attrauce Aleksandrys, "Struodojūt par dīnu, naīt tik mudri."

"A kod byus tys "Straumei" apsūleitais roksts?" īsavaicuoja Stepuons Seiļs.

"Īsuocs asmu..." nūplateja rūkys Aleksandrys.

Runuojuos vysy juku jukom, tikai gleituo paskota dzejnīks Konstantins Plencinīks stuovēja kautreigs i kluss, reizem paglauzdams sovus kuplūs motus atpakaļ.

"Licīt jū mīrā!" smējuos Ontons Rupaiņš, "Jam dzelu kai pošam Jezupam Trasunam, Aļfonam Pastoram voi tam Ladzjukam Rubuļam. Batņa ža niu ir Latgolys studentu tāvs. Rudinūs te sabrauc symti taidu ar pīci lati kārmyņā. Tiuleit iz Latgolys studentu fondu pi Batnis. Jis jim īdūd pa kaladai, lai namierst bodā. Tai jī salein Reigys škierbuos kai prusaki i pyrmū godu izdzeivoj."

"Zūboj, zūboj, Onton mani! Lai ari tu, valnu dzanūt, tū soki, tūmār maņ par daudz gūda," lieneigi runuoja Aleksandrys, "Latgolys studentu tāvs mums ir Bronislavs Spūļs. Es viņ taid studentu tāva paleigs."

"Nu ka tai labi sovi sasatykuši, īsim vysy Esplanadē pa ols butelei izdzert i par dzelom parunuot!" skubynuoja Rupaiņš.

"Cīši jau patyktu," saceja Aleksandrys, "Niu navaru. Juoīt sovu profesoru satikt. Taida kai eksamana dareišona."

Nūrunuoja, ka vysy sasatiks vokorā studentu bīdreibā. Aleksandrys guoja iz Universitati i jutuos kai spuornūs pacalts. Taida sasatikšona ar sovīm ļaudim Reigys centrā beja īruovuse jū prīcys viļņi.

"Myusu dzymtuos pusis gaismys spāki aug. Taidi poš kai itī pīci veiri. Tys jau ir kas na viņ. Te ir myusu puorstuovi Saeimā i jaunu studentu pulki. Jau dzeivojam! Dzeivuosim!"

Nūkuortuojs eksamenu pi saleidzynūšuos volūdņiceibys profesora, lingvista, Aleksandrys jau taisejus īt, bet profesors jū vēļ aīzturēja i saceja: "Parunuosim par šū i tū. Mani ziņkuorej zynuot, deļkuo jius izalasejot studēt filologeju? Parosti jaunekli, kas īt nu gryutuoku materialūs apstuokļu, izavielej kaidys praktiskys zynuotnis, kas dūd īspieju vairuok peļneit."

"Profesora kungs, taišni tys, ka es eju nu Latgolys dzeivis gryutuma, maņ deve gribiešonu studēt humanitaruos zynuotnis, kas pietej i meklej atbiļdis cylvāka i tautys gora laukūs. Muna vieleišonuos piec Universitatis beigšonys guoduot, lai byutu gimnazeja Dagdā voi Bukmuižā, lai Latgolys bārnim nabyutu juobrauc pa dubļainu ceļu pīcdesmit kilometru. Es zynu, cik gryuši tys ir. Puormaiņom juonūteik."

"Es respekteju jiusu idealismu, Batnis jaunskungs. Ir taisneiba - cyti nasaryupēs par jiusu dzymtū pusi, ka jius poš tuo nadarēsīt. Tod ūtra līta. Jius i vairums Latgolys studentu cīnā tur sovu runu. Jius pat zynuotniskuos apceris rokstot sovā mēlē. Bet maņ te ir vaicuojumys: voi vystik tys nav zaudiejums jums i tim, kas tekstus palīk napuorskaitejuši deļtuo, ka jiusu izdavumūs tī ir raksteiti latgaliski? I vēļ - voi myusu skaitliski mozuo latvišu tauta var atsaļaut divejis rokstu tradicejis i literaturys?"

"Profesora kungs, pa manim, latgalīšu i baltīšu roksti - vysy ir vīna latvišu literatura. Draudzeigā vīnam ūtra saprasšonā myusu kūpejais pyurs var byut tikai boguotuoks i dziļuoks. Tys, ka maņ beja lamts pīdzimt Latgolā, izaugt tuoļeimā Latgolys styureitī i kai latgalīšam montuot tū tykumu i tradiceju goru, kaidys tī volda, tei tok ir lela Dīva duovona. Tys ir taidys sirds skaidreibys montuojums, kuru nagrybātu ni ar kū cytu maiņneit. Ari volūdys studejuos tys maņ ir cīši daudz paleidziejs."

"Kai lingvists tam tycu," dūmeigi saceja profesors, "Maņ niupat, ar jiusim runojūt, roduos ideja - fakultatei ir naleli leidzekli dažu pietejumū izdareišonai saleidzynūšajā volūdņiceibā. Kai byutu, ka jius šūvosor aizbrauktu iz sovu pusi ar vairuokim referatim i tymā pošā laikā salaseitu volūdys materialus nu jiusu apleicīnis?"

"Tys mani cīši īprīcinoj. Paļdis, profesora kungs! Navar byut nikuo breineiguoka kai aizbraukt iz sovu pusi, syuteitam nu Univer-sitatis."

Juļa beiguos i augusta suokumā Aleksan-drys Batņa apcīmuoja Bukmuižys i Dagdys pogostu i runuoja ar školuo-tuojim i jaunuot-ni. Školuo-tuojs, kurs tyukstūša deveni symti devenpadsmytajā godā Kairīšu skolā beja runuojīs ar Aleksandru par laseituo i rakstei-tuo vuorda spēku, ari niu vēl vuiceja bārnus taipat kai agruok. Kod daguoja laiks aizdūt vaicuojumus, školuo-tuojs papraseja:

"Batnis kungs, kai tys gadejuos, ka jius asat pīsavierss taišni humanitarajom zinei-bom?"

"Mīlais školuo-tuoj, kai nu viesturis, tai ari šudiņ redzim, ka Latgolys ļauds ir bejs tys myurs, augumu i dvieseļu myurs, kurs godu symtim ir sajiems pyrmūs krīvu varys sitī-ņus. Vydzeme, Zemgale i Kūrzeme cik nacik beja aizviejā, tai sokūt. Es saredzieju tū upe-ri, kuru vīna tautys daļa beja nasuse, izcīšūt slāvu agreseju, lai ūtra, rītumu civilizacejis īspaidā, varātu plaukt i dzeivuot. Es sovu ce-ļu izavielieju, lai varātu sorguot i styprynuot itū Latvejis dvieseļu myuri i juo spēku."

Tod Aleksandrys pamete sovu runuo-tuoja vītu pi galdeņa, kas beja puorkluots ar lynu goldautu i puškuots ar sorkonom i boltom jurginem, guoja pi sova bārnū dīnu školuo-tuoja i saceja: "Muns školuo-tuoj, navajag ma-ni gūdyuot par Batnis kungu. Nikaidis kungs naasu ni tev, ni cytim munys pusis ļaudim. Es asmu tovs pateiceigais skolāns Aleksandrys. Varbyut vairuok kai vyss cyts, kas mani aizvede dzeivē i izgleiteibā tuoļuok, beja tys, ka tūreiz, tymā tyukstūša deveni symti devenpadsmytajā bādu godā maņ zynuoji vaicuot tūs pareizuokūs vaicuoju-mus."

Divi veiri, vīns jauns i slaidis, ūtrys va-cuoks, sierms i jau paleics, apskuove i turēja vīns ūtru cīši lobu laiku. Ļaužu pulks apstuo-ja ap jim i klusā aizkustynuojumā slauceja osorys.

Aleksandrys Batņa (ari Avenuojs) dzims 1909. goda 22. janvarī Bukmuižys pogosta "Pustoškūs". Latgolys pietņiks, Latgolys pietņiceibys instituta direktors (1965-1967), rokstu kruojuma "Acta Latgalica" 1., 2. siejuma redkolegejis lūceklis, aktivs latgalīšu studentu organizacejis bīdrys. 20.godu symta 50. godu beiguos 2 godus Kanadā veiduojs pyrmūs radio rai-dejumus latvīšu volūdā. Mīrs 1967.g. Juo tāvs Juons Batņa īt nu Dagdys pogosta Murānu. Mīrs izsyutejumā Sibirejā 1949.g. Kaunatys pogostā asūt Batņu cīms. Ari Pyldys, Skaistys, An-drupinis i Ambeļu. (Olūts: „Dzeive”, 1966. goda 1. janvars.)

Vilhelmina Urtāne Mameņ, Latgaleite

Nasoki, lyudzama,
Mani – ļaužu meita.
Es – tova sakasneite,
Mameņ, Latgaleite.

Naskaužu cytu prīcys,
Cytu laimis dalis.
Ar Tovu korstu sirdi
Myužu bādys maļu.

Es pylna zalta saulis,
Malnu muokūneišu.
Napuormet, mameņ,
Cytaiz navariešu.

Pylna dorba tykumeņa,
Pylna laika steigu –
Naparedzi, lyudzama,
Vēļ agru beigu.

Vēļ saule palaunogā,
Vokors tuoli, tuoli...
Nūslauki, mameņ,
Asareņu suoleju.

Pašyupoj eisu šalteņu
Sovu sakasneiti.
Es Tovā syltā kliepī,
Mameņ, Latgaleite.

M.Latkovska: „1990. godā Viļānu KN beja dzīdūšūs saimu saīts "Puļcineits". Dzejneica Vilhelmina Urtāne mums beja palyugta žū-rejā. Asu pateiceiga jai par tūreizejū at-sasaukšonu. A itys ir muns meiluokais juos dzejūleits...”

Par karti „Ar Latgolū sirdī”

Beja 2014.gods. Lideja Lubuone ar veiru Juri rudiņa pusē atbrauce iz Viļānim i praseja paleigā. Es jai sa- ceju, ka maņ juo- taisa žurnals i es navaru. Īsaceju viesturnīku Henri- ku Somu, kuram ir d a t u b ā z e (latgalesdati.du.lv), tod syuteju da Ilgys Šuplinskys. Bet Lideja otkon atsagrīze pi mane, i es ari saprotu, ka maņ jim juopa- leidz partū, ka tyvuojuos jau pylni 26 godi, kai beju ar žurnalu "Katōļu Dzeive". A tau- tā par taidim soka, ka jī "puorredz lauku- mu". Nu tod ari nūtyka tai, ka taiseju kar- tei "Ar Latgolū sirdī" sadaļu par personale- jom. Maņ sasalaseja 100 personeibys (byutu ari vairuok), kurys vysaidūs laikūs ir bejušys saisteitys ar latgaliskuo vuorda populariziešonu runā i rokstūs. Tai es sala- seju viests par personalejom, a vāluok juos papyldynuoja i arhivu materialūs precizēja kartografe Andra Zubko Melne.

Karti z/s „Juri” saiminīki taiseja piec projekta ar Rībeņu nūvoda dūmis atbolstu. Tai karte dīnys gaismu īraudzeja 2015.godā. Es nu sirds prīcojūs, ka taišni zemnīku saimisteibys turātuojim pītyka "duka" i vareibys īkustynuot i īveikt tū kartis taiseišonys procesu. Vysus jī sala- seja i dalyka pi dorba: volūdņīkus, viestur- nīkus, kartografus kai Andra Zubko Mel- ne, Juons Nogda. Konsultanti sovuos jū- muos beja: Zane Cekule, Otīleja Kovaļev- ska, Tamāra Lapsa, Lideja Leikuma, Anna Stafecka i Valdis Šteins.

Viņ žāl, ka tai kartis populariziešonai i īšonai tautā ir bejuse taida lieneiga glī- meža voi typyna gaita. Niu, pasateicūt ko- dam, tei byus pīejama vysim interesentim.

Paļdis Lidejai i Juram, kuri eistyn ir cylvāki ar Latgolū sirdī. Ari jūs saimis- teibys gordī sīri i jūs zynuošonys par sīrim vyspuor ir apbreina vārtys. Lai vairuok mums taidu ļaužu!

(Atminis par kartis tapšonu nu M.Latkovskys gruomatenis „Tu pi mane dzeivoj”, kas iz-

AR LATGOLU SIRDĪ!

Saucam pulceņā – loba dareituojus i guoduotuojus deļ latgališu gora, runys i dvēselis lobiukys pazeišonys

Latgalīts ir bejs, ir i byus eistyns latvīts, jis ir devs vuordu Latvejai i kruosys Latvejis karūgam, jis ir bejs par paraugu tautīšim ar sovim latīņu burtim. Jis ir stuyoviejs i stuov par sorgu Latvejis austrumūs.

Myusu zemeite iz sovu placu ir iznasu- se gryutuokū, kū sevkurai tautai izlīk sve- šu zemu valdinīki. Navajag Latgolai ni sveša monta, ni napeļneitys slavis, Latgola grib byut leidzona ar cytim Latvejis nūvodim, paturūt sovu mēli i ticeibu, sovus vuordus i vītu nūsaukumus.

Na par veļti pazeistamais Medisonys universitatis (Viskonsina, ASV) profesors, volūdņīks Valds Jurs Zeps, kuo golvonais dorbs volūdņīceibā ir „The Placenamnes of Latgola” („Latgolys vītu vuordī”, 1984), raksteja, ka „...īrodums puorcelt vītu vuor- dus napīmāruotā formā ir myusu volūdņī- ceibys luosts i struope”. Sovukuort Hovar- da universitatis (Vašingtona, ASV) profe- sors Jezups Leļs ir rakstejs, ka Latgolys vītu vuordu oficialuos formys ir piļneigi nadereigys zynuotniskim pietejumim.

Lyudzami, napuorkruosojit i napuorgrūzit myusu, mes asom gona latvyski i ar sovu seņču montuojumu.

(Maruta Latkovska kartis īvodā)

Karti elektroniski var vērtīs
www.rezeknesbiblioteka.lv
voi skenejūt itū kvadratkodu

2018. godā Maruta Latkovska izdeve gruomotu "Unuceite: šaltēnis, kurys nūzībsnej ceļā". Tymā apkūpuoti stuosteni – mozi atmiņu i puordūmu zibšni par autoris bierneibu, saimi i dzymtys saknem, par nūtykumim, kulturys i latgališu volūdys vaicuojumim.

UNUCEITIS CV

Īmu nu Viļānu pusis Ūgrinīku, kur dzeivuoja muns dzeds Pīters i baba Zuzona nu muotis pusis, dzeds Ontons i baba Tekle nu tāva pusis. Muni vacuoki Veneranda i Pīters Stafecki peļneja dīniškū maizeiti i cēle sātu Viļānūs, a es sovys bārnu dīnys vadeju pi mamys dzymdynuoju. Tymā laikā garum Ūgrinīkim takūšuos upeitis Spiergys krostā dzeivuoja dzeda bruolš Savers (jū vīteji saukuši par Krysttāvu) ar saimi. Jam beja taida sova veida aizaraušona, kai niu soka, „hobejs” – jis izdūmuoja ļautenim palamis voi īsaukys. Pīmiņu, ka dzeda Pītera bruolāna sīvu Duorti jis beja īsaucs par Ceisteibu, a pošu bruolānu par Sviščuku. Muna babeņa Zuzona nu juo beja izapeļnejuse Gūdinis vuordu. Niu es saprūtu ari tū, ka tai bez kaida īmasla i jāgys tei vuordu dašķieršona nanūtyka. Muna baba Zuzona Ornicāne (dz.Ostrovskā) ir guojuse nu Škaunis pogosta Landskoronys draudzis Ostrovsku sādžys. Jei dzymuse 1891. godā. Ar Pīteri Zuzona sasatyka Picerī, kur beja davusēs kolpyuneitis gaituos, a dzeds tī pi kaida oficera dīnēja par deņščiku*. Ar munu babeņu Zuzonu jī lauluojuos sv. Katris bazneicā 1918. godā. Dzeds Pīters jū atvede iz sova tāva sātu „Martānim”. Jaunuo sīva beja na viņ struodeiga, bet ari lela dzīduotuoja. Deļtuo jei ari aizpeļneja tū Gūdinis vuordu. Juos bolss skanēja gon kuozuos, gon bērēs, gon cytūs gūdūs.

Asmu dzymuse 1954.goda 3. martā. Da kaida nūsaceita vacuma maņ bailis vyspuor ni nu kuo nabeja. Kuopelieju pa babys i dzeda sātys apleicinē augūšajim veitūlim, nu muola lepieju vysaidus ciļvieceņus, ar sābru meitini planavuojom par vosorys dzeivuošonu sovā „vigvamā”.

Vīnu reizi agrā pavasarī baba maņ praseja aizīt da Viļānu i mamai nūdūt viesti, ka Ūgrinīkūs byus saļmu dzīduošona. Maņ beja godi pīci. Es devūs ceļā. Meža vydā satyku divejis vītejuos 5 sīvītis, kurys saceja, ka polu iudini ir aiznasuši laipys i es par Maltys upi iz Viļānim natikšu, juos pošys niu grīžūtīs atpakaļ. Napaklauseju i ceļu turpynuoju.

Daguojuse da upis krostā īraudzeju, ka laipu nav. Bet tikkū beja suokuši ceļt jaunū tyltu i puors lelūs bolku par upi jau puorlykts. Niu juos beja slapnis i sleideigys. Atsasādu iz vīnys raitu i suoču pa tū šliukt upei puori. Tymā krostā saskrēja cylvāki. Nūlaide upē laivu. Dzierdieju, ka maņ klīdz, lai es nasaveru iudinī, kurs, putys svīzdams, tī grīze sovus otvorus i trokuoja. Es vystik laimeigi tyku da ūtruo krostā. Kaidis lela auguma puiss sagraube mani sovuos rūkuos, daspīde pi vādara, tod ar plaukstu izsyta pa munim zamejim „byudenim” i saceja, kab mudri skrītu iz sātu...

Kod jau īsavuiceju laseit, tod babys draudzinem bolsā skaiteju vysaida satura gruomotys. Piec Viļānu vydsškolys absolviešonys suoču studejis LVU Filologejis fakultatis Žurnalistikys nūdaļā. Tod babeņa maņ laseja zuoļu čajenis, kaļtēja i deve leidza iz Reigu ar vuordim: „Naudenis maņ nav, kū tev paškinkuot, a ituos zuoleitis lai ir deļ veseleibys, kab byutu spieceņš vuiceitīs.” I eistyn juos čajenis leidzēja. Kod myusu kursā beja studentis, kurys stipendeju nūdzēre kopejā, a es taidu pat „dopingu” voi spraunumu sajiem nu babenis teiruma zuoleišu. I vyspuor, līkūt rūku iz sirds, juopīzeist, ka tys meža ceļš da babenis i dzeda iz Ūgrinīkim ir bejs gaišuokais munā dzeivē, vysod asmu apsazynuojuse sevi kai jūs unuceiti. Maruta Latkovska (dz.Stafecka) *saldats cariskajā Krīvejā, kurs atsarūn oficera pakļauteibā juo individualūs pavieļu pildeišonai.

Maruta bierneibā ar dzymdynuotuojim i muosu

Fragmenti nu gruomotys „Unuceite”

Kai iudiņa zuoleite

Muna jaunuokuo muoseņa Vija beja eipaši kusteigs bārns kai eistyna „iudiņa zuoleite” (na veļti vāluok izavuiceja par daņču školuotuoju). I mamai gryuši dasaguoja jū nūsorguot, partū ka vysleluokuo baile jau beja tys Maltys upis tyvums. Tod mama izdūmuoja pi vuorteņu likt taidys pabrīsmēiga izskota lelis kai čučolys voi vēļ juos saucem par „bubom”, nu kuru bārnām vajadzātu beitiņš i aiz vuorteņu naīt. A mozuo muosa to „na nu duraku sātys” i nav ar plyku rūku jamama. Ka navar izīt pa sovīm vuortenim, tod jei vīgli i mudri, mudri tū izdora caur sābru duorzu, a tī mīreigi izsūļoj pa jūs nu vysaidu „zababonu” i škieršļu breivajim vuortim. Mamai palik viņ sagiut golvu i bezpaleidzeibā nūplateit rūkys... Kod podaugom, ari ar tū mauduošonūs Maltā mes obejis grākuojom – piec mamys parāda pīsaceitūs diveju reižu vītā (viņ nūgaidejom, kod jei aizīt iz dorbu), tod tī laiki mums puorjuka i reizis nabeja saskaitomys. I tai da lyupu paziliešonys i „zūsu uodys”, bārni, sasadavuši rūkuos, lakstejom i klaiguojom: „Baba sejila goroh. Prik skok! Prik skok!” Lai pīdūd myusu mama par tū „lelū dūšu”, napaklauseibom i jai saguoduotajim likim siermajim motim. Vystik kū tu, ciļvieceņ, taidom Maltys upis krostā augušom „čirkeņom” daudz padareisi! Partū ka iudiņu, gruomotu, ari teijātera (kai maņ) i daņču (kai muosai) vylynuojums, ari sova veida atkareiba, ir nūpītnys puorbaudejums vysai dzeivei. Tys ceļš leidz seve sapratnei i aplīcynuošonai rodūšajam cylvākam bīži viņ ir daudz garuoks kai eksaktajam, bet, ka tys vystik veiksmēigi eistynojās, tod „nasmukais peilāns” palik par breineigu gulbi i nu tuo īgiust na tikai jis pats, bet ari vysi apleicejī, kuri ir spiejuši tuo sagaideit.* *Ite mes obejis ceļā nu Viļānu iz Ūgrinīkim, gostūs da babys i dzeda.

Kai par daudzbārnu saimi palykom

Myusu meitys i dāla bierneibā beja mums taidys saimu „Puļcineits”. Mes ar dālu Renāru bejom tī runuotuoji, a meita Agnese ar veiru beja atbiļdeigi par muzykalajim prišķnasumim. Bet reizem mums tolkā guoja bārni ari nu cytu saimu. I tod nazkai rajona avīzeitē tyka pīraksteits, ka pasuokumā jāmuši daleibu Maruta i Nikolajs Latkovski ar sovīm pīcim bārnim. Kod redaktorei pīzvaneju i saceju, ka tai nadreikstēja raksteit, partū ka tī vysi nav myusu bārni, tod jei kai taisnojūtīs maņ paskaidruoja: „Bet maņ jī vysi izavēre jiusim obejim cīši leidzeigi...”

Par Latveju

Tik navīnkuorši i gryuši latvīšu volūdys ūtruos rokstu tradicejis, latgalīšu literaruos volūdys, vaicuojumā mums īt deļtuo, ka par daudz gars ir bejs tys bieģšonys nu seve laiks. Tys ir sova veida nazynuošonys bezdibiņš, par kuru juopuorlīk laipeņa deļ stypruokys Latvejis... Jau 1914.godā līpuojnīks, pyrmais Latvejis īšklītu ministris, vāluok diplomats Miķelis Valters sovā gruomotā „Mūsu tautības jautājums” (Rīga, 1914.g., 147.lpp.) raksteja: Noteikti jāuzteic uzskats, ka mūsu politikā neslēpjas asimilēšanas domas, bet gan, ka mēs vēlamies, lai Latgale attīstītu savu īpašu dzīves organismu. No šī stāvokļa skatoties, mēs iegūstam daudz draudzīgāku stāvokli apvienošanās lietās un, šo stāvokli ieņemdami, mēs latgaliešiem rādīsim, ka mums nolīdzināšanas centieni ir sveši un tad arī latgalieši ar lielāku sirsnību skatīsies uz mūsu draudzību.

Kai pyrmū atmūdys laika leluokū lobumu i gaismu „tuneļa golā” deļ latgalīšu es cīši nūvierteju tū, ka mums ir 2007.goda 28.septembrī LR Tīslītu ministrejis Vaļsts volūdys centrā apstyprynuotī „Latgalīšu pareizraksteibys nūsacejumi”. Tys ir lels sūļš iz prišķu. 1921.godā Latgalīšu bīdreibys „Kultura” aizdavumā školu vajadzeibom izdūta gruomateņa „Posokas”, kurā ir ari Kārļa Skalbis puorsoka „Kaķīša dzirnavas”. Latgaliski tys ir izdareits J. Lač. puorlykumā. Kod sovu puorlykumu saleidzynuojū ar īprišķejū izdavumu, es īraudzeju, ka tei bieģšona nu latgaliskuo volūdys teirumā suokusēs i nūteik jau vaira kai 100 godu...

Parunoj ar mani latgaliski

Volūdys nūzeimeibys i vajadzeiguma lītys bīži var „dalēkt” viņ ekstremaluos situacejuos. Tod, kod ir „dabuots par golvu” – nu laika, nu cylvāku i poša sirdsapzinis. Cikom tei volūda, volūdeņa ir kotru dīnu sateikama, sasnādzama – jei var izalikt ari kas navswareigs, sprosts, ustobys koktā nūlīkams, pat ar kuoju pasperams voi cytim – lobuokim – laikim pamatams. Tai „da kaula” tuos vierteigumu izjiut viņ tod, ka nu rūku suoc sleidēt komuļa pādejī dzeipureiši īspiejai runuot sovā dzymtajā mēlē, kod gribīs i nav kam pasaceit – parunoj ar mani latgaliski.

Cytus stuosteņus meklejit gruomotā „Unuceite”, kurā ir sadalis: „Unuceitis i unuceni”, „Sakasneiši iz ļaužu dzeivis”, „Sakasneiši iz teatra dzeivis” i „Sakasneiši iz duorza dzeivis”.